

מעתיק השמועה

גליון זכרון מיוחד
לזכרו של
רבינו הגדול מרן
הגרא"מ שך זי"ע
14 שנים
להסתלקותו

הפּלס

דבר העורך

"הביטו אל צור חוצבתם"

ריבי רבוון

מילי דהספידא, מאמרים ושיחות, נכתבו ונאמרו בכל תפוצות העם היהודי למן אותו יום מר ונמהר בט"ז במרחשון תשס"ב, עת חשך המאור ורבינו

הגדול מרן זיע"א נסתלק מעמנו ועלה בסערה השמימה. הספדנים הרבים, לכל אורך ארבע עשרה השנים שחלפו, נגעו איש איש כרום מעלתו, בדבריהם המאלפים שבעל פה ובכתב, בקצות דרכו הסלולה רבת האנפין של רבינו הגדול מרן זיע"א בהעמדת תלמידים הרבה, תוך אחריות ודאגה כנה ללא לאות וללא שיור עבור כל יחיד ויחיד ודאגתו האמתית לכל יהודי באשר הוא, כפי שבאה לידי ביטוי גם במילים שכתב בעצמו בצוואתו המרטיטה שהוקראה בעת ההלוויה: "כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד". וכמובן, על שמירת משמרת התורה, ההלכה הצרופה וההשקפה הטהורה, לכל יפגעו חלילה במאומה במהמורות הזמן.

אולם דומה כי דווקא בימים קשים אלו עבור העם היהודי בכלל, והיושב בציון בפרט, כאשר רוחות סער מנסות להסיטנו מן הדרך אשר קבלנו מרבותינו הגדולים מצוקי ארץ זיע"א, חשוב לעמוד ולחדד את דרכו הייחודית של רבינו הגדול מרן זיע"א בהצמדות מוחלטת לדורות עברו ובהשמעת דעתם הברורה והבהירה של גדולי הדורות בכל נושא ועניין.

לכל אורך שנות חייו של רבינו הגדול מרן זיע"א, כמעט בכל משא ושיחה שנשא, בפני צעירים כמבוגרים, תלמידי חכמים או עסקנים, נזדעקו מנהמת ליבו הטהור דבריהם הקדושים של רבותיו - רבותינו הגדולים, ובכך ביקש להנחותינו בדרך הישרה ואת המעשה אשר נעשה בכל עת ובכל תקופה.

במוסף ייחודי זה, הרואה אור לקראת יום הזיכרון הי"ד, בקשנו לגעת בנקודות אלו בחייו של רבינו הגדול זיע"א. ליקטנו וקבצנו מאמרותיו הטהורות ומשנתו הצלולה בשטחי החיים, בעזרתם של תלמידיו ומקורביו הגדולים יכלחט"א. תקוותנו שיעלו הדברים לזכרון, יהיו אור ונר לרגלינו עדי יקיצו וירננו שוכני עפר ונזכה שוב לראות פניו המאירים.

ישעיהו וייץ

כאשר ישא האומן את היונק

באחד ממכתביו בעניני השעה, כתב בשעתו רבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א: "ועלינו לשבח לאדון הכל שלאחר החורבן הנורא בהיכלי התורה והיראה בגולה ה"י הרחיב לנו ד' במעט ונתרבו רבים הממיתים עצמם באוהלה של תורה וזכה דורינו למה שלא כל דור זוכה לכך ליחיד על הדור אשר הולך ובא לפניהם באהבה ובחמלה בנאמנות ובמסירות..."

• ילקוט עובדות, פנינים ורסיסי אורה מרבינו הגדול רשכבה"ג זיע"א, מתוך דברים שנשא והשמיע ראש הישיבה רבינו הגר"ש אויערבאך שליט"א בהזדמנויות שונות

א"ש ימיני

כמלאך ממורם

אנחנו עוד זוכרים, הזמנים שהיו לפני שנים רבות, כשלא היו בני התורה מאוחדים, כשהייתה אזלת יד ותשות כח מהנציגות של היהדות החרדית. היה זה אחרי השנים של השואה הנוראה, של הצרה הגדולה שהייתה לכלל ישראל, היה אז פחד פחדים, שהיה נדמה שחס וחלילה לא יישמע ולא ייזכר עוד כבוד לתורה. היו אנשים רחוקים, אני זוכר את הזמן שהטשטוש היה גדול, ולא הייתה זקיפות קומה של בני התורה, היתה חולשה, ונכנסה קצת השכלה.

עד שהגיע כמלאך ממורם, ואולי מלאך ממורם, מרן הגאון החסיד ה"חזון איש" זיע"א, ועימו רבנו ר"ז הלוי זללה"ה, והרב מטשעבין זללה"ה עם גדולי החסידות - ומרנא החזון"א הפך את העולם, ואף על פי שישב בתוך ד' אמות של הלכה, בבית המדרש, משם הצליח להפוך ולהחזיר את כל קומת היהדות. הקב"ה שלח לנו אותו להפוך את המציאות אחרי החורבן הנורא, ולהחזיר את העולם למקומו, והוא עמד והכריז "איך לנו שיור רק התורה הזאת..." אבל עדיין נשאר "התורה הזאת", ויחיד עולם הם שהצילו את מה שנשאר, והם, רבותינו זיע"א, "הרימו" את כלל ישראל, הם העמידו את המצב שמי שמקיים ועוסק בתורה הוא ברום המעלה, וקשה לפרט את הדברים מפני הכבוד, אך מי שידע יודע איך בפעלם העצום הם קיימו את ההבטחה, ואז התחילו לכבד את הצדיקים והמצב התהפך, שהתרכה כבוד התורה.

ואחריהם החזיק את עולם התורה, בעוז נורא ובגבורה נוראה רשכבה"ג מרן בעל ה"אבי עזרי" זיע"א, שגם מרנא החזון"א והרב מבריסק זיע"א הפליגו בדבריהם עליו, וכל העם ראו שדבר ד' בפיו וראו את כח עמידתו בעוז ובגבורה נוראה. אז התחילה תקופת "תור הזהב" של הנהגת מרן בתוקף אין גבול. יחד עם מרן הגאון הצדיק הסטייפלר זללה"ה, התחילה תקופת הזהב של כבוד התורה. ואמנם אין גבול לרוחניות, אבל היה זהב ממש. ומה

רבינו הגדול זיע"א עם יכלח"א רבינו ראש הישיבה שליט"א

להכניס עצמו לכל הענינים החמורים והוא עושה בשביל כולנו..."

בשנים בהם עלתה לשלטון ממשלת השמד, דיבר אז רבינו ראש הישיבה בהתרגשות על הנהגתו של מרן זיע"א שלא להכניס בשר לתוך פיו, אף שניסו לשכנעו שיש בזה כדי להזיק לבריאותו, והתבטא אז ראש הישיבה שליט"א ואמר כי אנשים באים בימים טרודים בדרך כלל במחשבה יותר על עצמם, ואילו אצל רבינו מרן ראש הישיבה הרי ש"כל המחשבה שלו היא רק על כלל ישראל".

פחד ויראה

"אנחנו נמצאים עתה בתקופה קשה ומרה, עומדים עלינו לכלותינו ח"ו פשוטו

הנסתרים שחיים בדורנו. נענה מרן זצוק"ל ואמר שהוא יודע על צדיק נסתר אחד שחי עמנו ושמו הרב שך... הנוכחים בחדר תמהו, הלא מרן הרב שך איננו נסתר. ב"ה כולם מכירים ויודעים בגדולתו העצומה. השיבם מרן זצוק"ל: אתם חושבים שאתם יודעים עליו משהו, אך באמת דרגתו וגדולתו הרבה מעל ומעבר למה שאנחנו יודעים ומכירים. הוא מרומם ונשגב מבינתנו ומתפיסתנו.

על כלל ישראל

בהספדו על אביו מרן הגרש"ז זצוק"ל, אמר ראש הישיבה שאביו אמר כמה פעמים "כמה הכרת טובה יש לנו לראש הישיבה (מרן זצוק"ל) אשר הוא מוכן

שנשאר היום כאן זה מכוחו, ובן דוד עוד לא בא, ונשארה עוד עבודה, הקב"ה יעזור שזה ימשיך וייבנה, ויכונן עולם התורה עד למעלה למעלה!

ושמעתי כמה פעמים מאבי מורי גאון ישראל זללה"ה, שהרבה זמן לא היה בכלל ישראל מנהיג שכזה, וכמה פעמים שמעתי ממנו שהוא היה אומר שהוא פוטר אותנו מהמחויבות, בדאגה שלו לכלל ישראל ולעולם התורה

(מתוך משא רבינו רה"י שליט"א בכנס "אז נדברו")

צדיק נסתר

סיפר רה"י כי פעם דנו אצל מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל אודות הצדיקים

כמשמעו, קראנו לא מזמן בפרשה על בלעם ואיתא בחז"ל שבלעם הוא המשך של לבן שביקש לעקור את הכל ח"ו, ואנחנו קיבלנו את התורה גם מאהבה וגם מיראה, כאשר כפו עליהם הר כגיגית, "ואם לאו שם תהא קבורתכם" ח"ו. וכן כאשר הקב"ה מזהיר את עם ישראל שיעברו את הירדן כדי שיבערו את הע"ז מארץ ישראל ואם לא המים שוטפים אתכם.

מרן החפץ חיים זצוק"ל כותב במכתב ששמע מאביו (שלמד בוואליזין) שמרן הגר"ח ואלוז'ינר זללה"ה רצה לבוא לארץ ישראל אך פחד מקדושת ארץ ישראל. ואילו אנחנו כבר נמצאים בארץ ישראל,

אנחנו חייבים להזכיר, כל אחד מבין שצריכים ללמוד תורה. רק קורה שלפעמים עם הזמן, אדם נדמה לו לפעמים ח"ו, שאין לו כל כך מקום להתגדר בו, או שזה לא כל כך לפי כבודו. אמנם יש גם זכות גדולה בלהרביץ תורה. אך גם אדם שזוכה לבד ללמוד, הוא דבוק בעיקר החיים, בעיקר של 'והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך', כשהוא לומד כל רגע, ועמל ללמוד ולהבין, הרי בזה יש לו חיים נצחיים שבנצחיים, ויש לו את האושר הכי גדול !

מרן בעל האבי עזרי זצוק"ל אמנם היה ראש ישיבה גדולה ומסר שיעורים לפני מאות תלמידים, אבל אנחנו עוד זוכרים את עמל התורה שלו בימים שעוד לא היה לו כלום, הוא עמל לא בגלל שצריך למסור שיעור לפני תלמידים, אלא בגלל שאלו היו החיים שלו. הוא המית עצמו להבין כל גמרא וכל תוס'....

נשא על כתיפו!

"והן בודאי ובודאי כי מהבטחתו ית' לא מאסתים ולא געלתים וגו', כי לא תשכח מפי זרעו ולא ימושו מפין ומפי זרעך וגו', זכינו אשר הותיר לנו אחרי החורבן הנורא בעוה"ר, את רבותינו הקדושים רשכבה"ג רבי רבנן אשר העניקו חמה בקומתם והקימו עולה של תורה, והאירו עיני ישראל וכל הגולה כמדורת אש, גאוני הדורות מרנן ורבנן בעל החזון איש זיע"א והגרי"ז הלוי זיע"א, ואשר בעינינו ראינו אשר נראה גם בעיני בשר ובעינים עוורות אשר לולא זה ח"ו וח"ו וכו', מאת ד' היתה זאת ואיתם עימם גאונים וצדיקים נושאי דגל התורה והחסידות להחיות עם רב.

והן אחריהם זללה"ה נטל ונשא על כתיפו קיומה של התורה והיהדות בגבורה נוראה וברוב תושיה עצומה למאד, אביהן וליבן של ישראל רשכבה"ג מרן בעל אבי עזרי זיע"א, וכפי שהיתי שומע מפי אאמו"ר גאון ישראל זללה"ה, אשר כבר הרבה זמן (א סאך צייט) לא היה מנהיג כזה בישראל כמרן הרב שך זיע"א".

(מתוך מכתב לספר "במחיצתם")

חיות!

"צריך לזכור עד כמה רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א חי כל רגע ורגע בכל המצבים את השאיפה הגדולה. כבר הזכרתי מה ששמעתי מפיו כמה פעמים, שעוד לפני שהגיע להיות ביישיבה הגדולה וכשלימד במקומות אחרים, הכין את אותו שיעור כשהיה לו מעט בחורים שאולי שמעו אותו, בדיוק באותה מסירות כמו שאמר בפוניבז' לפני מאות בחורים. הוא לא עמל כי חשב שיגיע לפרסום כזה, הקב"ה רצה והעמיד אותו במקומו, אבל לא זו היתה הסיבה ח"ו לכל עמלו עשרות בשנים.

כל זה צריך לחיות למעשה, אדם יכול להשיג את כל הטוב שבעולם, כל יום אתה בא להתפלל לפני ד', תבוא בלב שמח, לחיות את כל סדר התפילה הפסוקי דזמרה, יוצר אור, קר"ש, ולהגיע לתפילה לעמוד לפני ד', בצורה אחרת. עם שטייגען

בתפילה. להתרכז ולחיות את זה".

"מלומדה"

"אנחנו היום נמצאים בכלל בזמנים קשים ביותר. כל הזמן אני חושב אם להזכיר או לא, חלק גדול מההסתר פנים היה כמעט באותו זמן שהתחילו הרפיונות בתוכנו ממש. אז יותר הגיע ההסתר פנים... והתפקיד שלנו להתבונן, שלא יהיה מלומדה. לא לעבור את החיים בשטחיות, רבינו הגרא"מ שך זיע"א היה תמיד מתריע על זה".

ללמוד לשמה

"חייבים גם להזכיר, כל אחד מבין שצריכים ללמוד תורה. רק קורה שלפעמים עם הזמן, אדם נדמה לו לפעמים ח"ו, שאין לו כל כך מקום להתגדר בו, או שזה לא כל כך לפי כבודו. אמנם יש גם זכות גדולה בלהרביץ תורה. אך גם אדם שזוכה לבד ללמוד, הוא דבוק בעיקר החיים, בעיקר של 'והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך', כשהוא לומד כל רגע, ועמל ללמוד ולהבין, הרי בזה יש לו חיים נצחיים שבנצחיים, ויש לו את האושר הכי גדול !

מרן בעל האבי עזרי זצוק"ל אמנם היה ראש ישיבה גדולה ומסר שיעורים לפני מאות תלמידים, אבל אנחנו עוד זוכרים את עמל התורה שלו בימים שעוד לא היה לו כלום, הוא עמל לא בגלל שצריך למסור שיעור לפני תלמידים, אלא בגלל שאלו היו החיים שלו. הוא המית עצמו להבין כל גמרא וכל תוס'....

שמעתי כמה פעמים מפיו של רבנו הגדול זיע"א, הוא סיפר על הזמנים שעוד לא היו לו הרבה שומעים, עוד לפני שהגיע לפוניבז', ובאמת מן השמים היה ס"ד שזכו שבסוף הגיע למצב כזה של כל כך הרבה שומעים, אבל היו תקופות שהוא מסר שיעורים במקומות שהיה לו ספק אם יש אחד שמבין מה הוא אומר, ועל כך אמר שבכל הזמנים שיגע ושאמר שיעורים הכל היה באותה צורה, וכשעמל להכין את השיעור הוא היה עושה זאת עם אותו עמל ואותה הכנה באותה צורה ממש. כי זה היה תורה. הוא לא חיפש למצוא חן אלא להבין תורה, וגם אם הוא לא היה מגיע לישיבה גדולה עם הרבה תלמידים, הרי הוא גם היה נשאר עם אותו עמל באותה צורה. הוא לא חיפש מן הצד שום תכלית, כי זה תכלית התכליתים שאין כמוהו

התאספנו כאן, סמוך ונראה לימי הזכרון של מרן החזו"א זצוק"ל ומרן בעל האבי עזרי זצוק"ל. עוד הראו לנו איך שייך לנצל את החיים כל אחד לפי כוחו ממש. יש לנו "ובחרת בחיים". וכשאדם לא מנצל איזה כוח בנפשו אזי היצר גובר בזה כמו שכתב חובת הלבבות. והעיקר הוא שיהיו הדברים ברי קיימא ולמעשה. כשאדם נכנס, מתפלל ולומד יותר בשמחה, הוא מגלה בעצמו עוד ועוד חושים וכוחות. אלה הם החיים האמיתיים והשמחה האמיתית.

קשה שלא להזכיר, יש היום רבים הקמים עלינו מבית ומחוץ, שרוצים לקרר

את לומדי התורה. התשובה הניצחת לזה, היא על ידי שאנחנו יותר נעמול, יותר נתגבר על המפריעים. ללמוד בשמחה ולהיות מאושרים מהדברים הנצחיים להגיע לחיים כולכם היום ולחיות את החיים האמיתיים בשמחה לטוב לנו כל הימים".

תובע ומעורר

"הזמן שנקבע כאן לאסיפה הוא כידוע, סמוך ונראה ליום הזיכרון של הרועה הנאמן של כלל ישראל, ושמעתי מאבי מורי זללה"ה ולהבדיל בין חיים לחיים ממרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שהרבה זמן לא היה לכלל ישראל מנהיג כזה. הוא זצ"ל, כל חייו היה תובע ומעורר, וגם אני זכיתי הרבה פעמים לשמוע ממנו את דברי ההתעוררות, ואולי גם זו סיבה שיהיה לי את הזכות לדבר"

עיקר החיים

"מרן בעל האבי עזרי זללה"ה היה תמיד תובע ודורש לא לחיות בשטחיות, שכן אף כי כולנו ברוך השם מאמינים בני מאמינים, הרי שיש מצב בו חיים את הדברים כאילו מלמעלה, ולא הופכים את החיים הרוחניים לעיקר החיים"

התעוררות של קיימא

"ידועים הם דברי הגר"א במשלי על הפסוק "לב רשעים כמעט" שאין הכוונה לרשע ח"ו שאין לו לב. גם לרשע יש לב, לב שמתעורר בזמן שהוא לומד מוסר ובשעה שהוא שומע מוסרים ודברי חכמים, הוא לומד מוסר בהתלהבות, והלואאי שכך נלמד. רק אחר כך זה נעלם ממנו, ולא נשאר למעשה כלום, זהו ה"לב רשעים". אדם, צריך תמיד לשמור על מה שקיבל, וזהו החיוב של "מכל משמר נצור לבך". וכשאמרו חז"ל שדברי תורה נוח לאבדם וקשה לקנותם, זה לאו דווקא דברי תורה, אלא כל קניין רוחני. וכמו שהזכרנו דברי הרמח"ל, שהדברים הרוחניים אינם נשמרים ומתעוררים מעצמם.

את התכונה הזאת, ראינו תמיד אצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל, לשמור שכל התעוררות תהיה בר קיימא, כי אין חפץ ד' בכסילים. ואף שבאמת גם ההתעוררות עצמה היא ממנו יתברך, אדם לפעמים מנסה ולא מתעורר ולעיתים יותר מתעורר וגם זה הוא סייעתא דשמיא, וזהו מה שכתב דוד המלך ע"ה, "כי ממך הכול ומידך נתנו לך", כי גם התעוררות הראשונית היא ממנו, אך העבודה שלנו היא לשמור, לא להיות "לב רשעים" לא לאבד חלילה את מה שכבר קנינו, כי אז ההפסד הוא נורא חס ושלום".

דביקות בתורה ללא הפסק

"אלו שעומדים בראש מערכות קודש, עלולים לפגוע פה ושם בשטייגן, במחוייבות, ואצל מרן ז"ל ראינו בעין,

איך יחד עם השמירה והעמידה בפרץ, יש את עמל התורה, את הדביקות בתורה ללא הפסק כמעט. כיצד כשהיה מגיע למקומות, כמו חתונות וכדו', מי ששם לב ראה שהמוח כל כולו שקוע בתורה, ועם זאת הזהירות הנוראה של 'בין אדם לחבירו', להיזהר שאף אחד לא יפגע".

גודל החסרון ניכר ביותר בחלוף הזמן

"ככל שעובר הזמן אנחנו רואים יותר ויותר את האבירה הנוראה שלא שייך להקיפה כמעט, כשרואים ממש בגלוי את ההשלכות הנוראות והחסרון הגדול. וביאור הדברים על פי המובא בדרשות רבנו הקדוש החתם סופר זיע"א, שכשנפטר אדם גדול ונחסר בעולם אור גדול בעבודת ד', הרי אף אם בתחילה נראה שההתעוררות הגדולה ביותר היתה בזמן הסמוך לפטירת האדם הגדול, מכל מקום בהמשך הזמן החסרון מורגש יותר ויותר, וככל שעובר זמן רואים עד כמה ההתעוררות לא היתה כל כך עמוקה, ואיזה חלל נותר בעולם, כך הוא בזמן הזה של התעוררות שהיתה כל השנה מפטירתו של רבינו הגדול, שעלה ונתעלה עד שהאיר את כל ישראל, ועתה צריך לדעת מהו החיוב המוטל עלינו להתעורר באמת ולמעשה. התביעה היא, ללמוד בפועל מעומקן האמיתי של רבינו".

רבי ישראל: מה אני אשם שהוא טרוד ביראה...

הרגע שלומדים זה הרגע שחיים!

"כל חייו היה עמל מתוך הרגשה שהרגע שלומדים זה הרגע שחיים! וכלשון רבי זונדל מסלנט שכתב לעצמו: ברגע שקמים מן הגמרא מרגישים שפורשים מן החיים! זו היתה כל מהותו של רבינו הגדול. הוא שחי את החיים האמיתיים, לא בצורה של בדיעבד, לא באופן שיש גם חיים רוחניים אבל יחד עם זאת עוד שאר דברים, אלא בכל תעצומות עוז ובכל כוחו הוא חי את החיים האמיתיים. זה ראינו אצל רבינו הגדול כל רגע כמימרא, הלימוד והחיות מכל קושיה מזה הוא היה חי ממש, וכל זה מפני שהוא היה כל כולו חי עם הדעת, עם החכמה שתחיה בעליה."

כשעושים - עושים עם כל הלב!

"אני זוכר בזקנותו ממש, שעמד להתקשר בשביל לקבל תשובה מראש ישיבה אחד עבור בחור שניסה להכנס לישיבה ולא קיבל תשובה. העירו לו: למה לעמוד? אפשר לשבת ולדבר בטלפון, והשיב: "לשבת על הכסא ולהתקשר זה שום דבר", זה לא הדרך, כי כשעושים - עושים עם כל הלב!"

"כל מה שצריך להיות באדם גדול יש לו"

"הוא היה כולו מקשה אחת, שוקל כל דבר מה היה החפץ חיים אומר כדי להמחיש את הדברים. זכורני עוד כשהיה צעיר מאוד, כשחיו כל הגדולים הקודמים, שמעתי מרבי יהושע קרליץ, בן אחותו של החזו"א זצ"ל, בשם דודו שאמר: "כל מה שצריך להיות באדם גדול יש לו. שום דבר לא חסר לו". והוסיף על זה עוד דברים נוראים שקשה למסור, ומה שהעיד עליו הרב מברסקי ידוע ומפורסם.

בפטירת מרן יש כאן "וכל הדור ההוא", יש מיתתה של כל הדור שלפנינו ולפני פנינו, נפטר הח"ח, רבי איסר זלמן, רח"ע, הברסקער רב..."

"אין שיעור והשגה בעמלו ויגיעתו"

"כך גם היה בזמן שהגיע לא"י והיה אצל רבי איסר זלמן זל"ה ולא היה לו מקום מגורים בפ"ע וגם אז באותו עמל נורא לאין ערוך. היה מקובל באותו זמן שהיו באים בקביעות לבוא ולדבר בלימוד עם רבי איסר זלמן, והוא לא התבלט כ"כ בשיחות שהיו שם. וכשיצא לאור ה"אבי עזרי" הראשון, שאל הגה"צ רבי הערש קופשיץ זצ"ל את רבי איסר זלמן בהתפעלות: איך זה שלא ראינו קודם מיהו הרב שך? והגרא"ז ענה להם: "אין לכם ולנו שום שיעור והשגה עד כמה הוא עמל ויגע". יגע להבין כל גמרא

שפל שכזה. מרן הגרש"ז זצוק"ל ניסה להפיג מעט מצערו באומרו שכבר היו דורות שכאלו בעבר, אך ראש הישיבה זצ"ל לא אבה לקבל את הדברים וצער עצום נראה על פניו.

"וזרח השמש ובא השמש"

"אני מפחד לומר מה שאומר עכשיו. ידוע שנפיק מפומא מרן הגאון החסיד הגר"ז זל"ה אינני יודע למה הוא התכוון ומי יכול לדעת אבל מכל מקום נפיק מפומיה על מרן ראש הישיבה זצ"ל, "וזרח השמש ובא השמש", כששקעה שמשו של השרף הנורא המהר"ל דיסקין זיע"א, זרח שמשו של ראש הישיבה לחיי עולם הבא, אינני יודע למה התכוון או אם התכוון בכלל, אך ודאי נפיק מפומיה, ובתאריכים ודאי שזה כך.

איך יש היום השגה במהר"ל דיסקין... אני זוכר שרבינו הספיד פעם אחד מגדולי ירושלים בעץ חיים, וחלק מההספד היה שאותו גדול עוד הכיר את המהר"ל דיסקין - זה עצמו ריגש את מרן זצ"ל וזה עצמו היה חלק מההספד.

הכרנו מעט מאנשי ירושלים שזכרו את הפטירה של המהר"ל דיסקין עם ההספדים שהיו אז.

ודאי יש ירידת הדורות ידועה ולא שייך להבין במהר"ל דיסקין ובפרט שהוא היה בדורו הגדול שבגדולים, אבל שמענו מזקני ירושלים שהמספיד העיקרי היה רבי יצחק וינוגרד זצ"ל, "רבי יצחק מתמיד", והשומעים התעכבו תמיד על הנקודה והזכירו שהיה קולו של רבי יצחק מתמיד שואג כקול הארי וצועק: "די הארץ פון מהר"ל דיסקין, די הארץ פון רבי יהושע לייב", לב יחיד בתורה, במצוות, בכל דבר! כזה לב לא נמצא! וכל ההספד היה על הלב הגדול שמי יכולנו.

ואף שאין לנו השגה במהר"ל דיסקין, ואפילו בגדולים של דורות אחר כך אין לנו השגה, הרי אם יש רשות בפרט הזה של זרח השמש ובא השמש לשאוג ולבכות, "די הארץ פון מרן האבי עזרי זכרוננו לחיי עולם הבא!" הלב הנורא הזה, כמה הוא היה בוער כשלא מבינים את הגמרא, כמה היה בוער לדעת פשט בגמרא, לא כדי להכין שיעור, רק פשוט להבין, ובלא זה לא היתה לו מנוחה."

בין אדם לחברו

"כל כולו מידות, הוא דיבר כל כך הרבה על מידות ותבע על בין אדם לחבירו, וכשהיה פעם חשש פגיעה במישהו, דבר שנדמה היה לו שמישהו נפגע, הוא מיד רץ לפייס ביראה נוראה ובפחד נורא מכל חשש של פגיעה. ועם כל היראה הנוראה הזאת, כשנגע הדבר לכבוד שמים, הוא לא שקט.

וגם כשהיה בימים הקשים ביותר, בדברים הכי נוראים, הוא חשב על כל יחיד ויחיד. רבי ישראל סלנטר ז"ל מספר שבתחילת יראתו כשהוא היה צעיר מאד, הוא פגש מישהו מיראי ד' הגדולים שלא ענה לו מרוב דבקותו ביראתו, וחשב

לא להיות שוטה

"בספרים נזכר כלל ידוע, שאם מתאספים לכבודו של אדם גדול צריך לעסוק בדברים שהוא היה מקפיד עליהם, וידוע גם כן שגדולי הדורות שנפטרו הם הפוסקים בבי"ד של מעלה על דורם. וכשאנו מתאספים לזכרו של האדם הגדול בענקים, הרי שצריך להקפיד על אותם דברים שהוא היה מתריע עליהם בכל הזמנות ותבע את זה מכולם, צריך להיות נכון וחכם באמת לשמוע את ההתעוררות באמת, לקחת את הדברים למעשה, ולא לשמוע רק את החיצוניות והשטחיות של הדברים, כדי שלא נישאר מכל ההתעוררות רק עם ה'לבושים', עם הדברים והסיפורים המעניינים וכדו'. וכמו שתמיד רבינו תבע במצבים כאלה, כשיש להתבונן במשמעות המעשית: 'זיין נישט קיין נאר' - לא להיות שוטה. הוא היה כל כך מעורר תמיד שישאר בלב ממה ששומעים, דבר קבוע באמת ולמעשה, קבוע ויציב לתמיד, והלא הלכה היא שאפילו מעין המכזב בשבע שנים גם כן נקרא מכזב והוא אינו נחשב כבר קיימא. לכן החיוב המוטל עלינו הוא להתעורר בדבר שנשאר קיים."

לב שותת

"זכורני פעם כשהגעתי אליו, הוא ישב וכמעט בכה, כמעט שאי אפשר היה לדבר

איתו, כי היה איזה ענין אשר הוא ברוחב לבו חש והרגיש שזה יפריע למשפחות הספרדים, והוא היה הראשון, ה'לב', שהרגיש את הצער הנורא. קרה משהו, והוא ראה עוד לפני שכולם ראו, וגם כשכבר אחרים ראו, כל אחד ראה משהו אחר, והוא ראה את הכבוד שמים שלא יהיה ח"ו איזה מיעוט בכבוד שמים, איזה חסרון ח"ו בכבודה של תורה. הוא יושב ובוכה, לבו שותת, קרוע לגזרים, כי הלב הטהור והזך הוא לב מרגיש, ומיד מתגבר ליבו כלב הארי, לא להסתפק רק בבכי דמעות אלא לתקן כמה שאפשר.

זכינו בדורנו ממש לא יאומן כי יסופר, לראות לב גדול שכזה, כמה טהרת וזכות הלב, הדורות מתמעטים, ואנו יכולים להעיד רק מה שבעינינו ראינו, כשתמיד לפני שעשה מעשה ובתוך המעשה ואחר המעשה כשהוא היה מרוצה וכשלא היה מרוצה, לא התערב אצלו שום דבר אחר, רק בטהרת הלב."

עיר האלקים מושפלת

באחת השנים, הגיע מרן ראש הישיבה זצוק"ל לשערי חסד בימים שלפני ר"ה, נכנס למעונו של מרן הגרש"ז זצוק"ל עם בנו ראש הישיבה שליט"א. באותם הימים היה מופע של זמר נכרי בירושלים, שגרם לחילול שבת גדול, מרן הגרא"מ זצוק"ל פרץ בבכי ואמר שמעולם לא היה מצב

מרן האבי עזרי'ע"א והקהילות יעקב זי"ע"א

לא לדבר דברי התעוררות בעלמא, אלא להגיע למעשה ממש. תמיד עמד למול רבינו זללה"ה דמותו של רבינו החפץ חיים, שהיה קורא ותובע להתעורר למעשה ממש, למצות את הדברים, כך גם רבינו זללה"ה זי"ע"א. כי הרי כל אחד מכיר בעצמו תחלואי נפשו ונגעי לבבו, הוא יודע עד כמה הוא יכול להתעלות, והוא מפסיד את הכל בשביל דבר של מה בכך, בשביל איזו שיחה נאה".

לב זך ונקי

"לא היה צריך להיות מבין גדול כדי לראות אצל ראש הישיבה, מי שרק רצה לראות ראה את נקיות הלב. נקי מכל דבר, לב זך ונקי כמו שהתחיל לשם שמים במעשה ואחריו, בשעה שעומד מהמלחמה ומניח את הכלים באותה אש יוקדת, ריתחא דקדושא, לא גבה ליבי ולא רמו עיני - כבוד שמים מתחילה ועד סוף. הרבה פעמים זכינו להתבשם קצת, הרבה זכו לזה, וראו בחוש שרק כבוד ד' ותורתו הם שהיו בליבו.

מעיד אני בפה מלא שראש הישיבה היה שונא נורא ואיום למחלוקת והיא היתה מאוסה עליו, שונא נורא ואיום, אי אפשר לתאר עד כמה. אינני יודע אם יש אחד כזה שכל כך מאוסה עליו המחלוקת, אבל קיים בעצמו 'האמת והשלום אהבו' בדרכי התורה, הוא היה רודף שלום בצורה נוראה, אבל בלא לוותר על כבוד שמים במשהו, לא לוותר על גופי תורה ועל גופי יהדות, והם הדברים המסורים רק ללב הנאמן".

כשקשה קושיה, אין מנוחת הנפש!

"הרבנית ע"ה סיפרה וכן גם בני הבית, שהיא לא זוכרת לילה אחד שרבינו זצ"ל לא היה קם ממיתו ורץ באמצע הלילה לארון הספרים. הוא התגבר כארי עוד פעם לראות את לשון הרמב"ם ושוב להבין את <<המשך בעמ'ז

לקום מהמיטה", והתנשא כארי, בכוחות לא לו, ושמע את השיעור, ולאחר מכן הגיב בהתפעלות: אכן, הוא צודק, אפשר להגיד שיעורים מצויינים על שבת!... (גופא דעובדה נתבררה אח"כ מפי בעל המעשה, שמרן זצ"ל אמר בלשונו "בשביל לשמוע שיעור של רבי שמואל צריך לקום מהמיטה"...)

הקדים רפואה

"כשאנחנו מתאספים לכבודו ולזכרו של רבנו הגדול שהאיר את העולם, שהיה ליבם של ישראל כפשוטו, רבנו האבי עזרי זכותו יגן עלינו, צריך לזכור שהוא מסר נפשו מאוד כל ימיו תמיד עוד ועוד לחזק את התורה, את אותם דברים שאמרו חז"ל שצריכים תמיד חיזוק, ובזכותו היה חיזוק עצום בתורה, והוא גם שהקדים רפואה למכה וחיזק הגדרים ומנע דברים עוד לפני שהתעוררו הבעיות. ותמיד לא נתן לאברכים לחפש דברים אחרים ופטרונות אחרים כדי שיהיה להם מה לחיות וכדו'. והכל מיסוד זה שחי והרגיש אותו בכל חדרי ליבו, כי "אין לנו שיעור רק התורה הזאת" - זה מה שיש לנו!"

לא לישון

"ובזה היה לנו לאור גדול מאוד רבנו ליבם של ישראל, שהיה תובע כל פעם, והוא לא רק תבע אלא גם קיים את השטר הזה, באותה תביעה של: "נישט פארשלאפן די יאהרן", לא לישון, לא לאבד שנים יקרות, אלא כלשון הרמב"ם "יעור משנתו". כי יש הרבה סוגים של תרדמה וכלשון המדרש תרדמה של שטות וכו'. יש אדם שהוא ער, מסתובב ומדבר, אבל למעשה נמצא בתרדמה נוראה. ומי שלא חי את החיים הנצחיים, בשמחה הכי גדולה, הרי הוא ישן ממש"

דמות הח"ח

"התאספנו לספור לאדם הגדול שתבע

אך לפתע פנה אלי ואמר לי: "עם דבר אחד אוכל לבוא לשמים בידיים נקיות. כל ימיי עסקתי בצרכי ציבור באמונה!". לאחר שיצאתי מביתו של מרן הרב שך זי"ע נכנסתי למעונו של מרן הגרי"ש אלישיב זי"ע וספרתי לו את דבריו של מרן הרב שך. רבינו זי"ע התרגש מן הדברים ואמר: הלא זה הדבר הגדול ביותר שמנהיג יכול לומר על עצמו. זוהי המדרגה הגבוהה ביותר לאדם שמנהיג כל כך הרבה אנשים והיה מעורב בעניינים רבים ועצומים. אהה, המשיך ואמר בהתפעלות, את זה רק הרב שך יכול לומר על עצמו. כזאת נקיות. כזאת שלמות.

נקיות

מעין זה סיפר רה"י שליט"א בסעודה שלישית מיד אחרי פטירת מרן זי"ע"א, איך באחד הפעמים התבטא מרן בכאב ובאנחה על זקנותו וכי עוד קמצא הוא עובר לעולם שכולו טוב, ומה תורה יש בידו, ודיבר בשפלות נוראה על עצמו, ולאחר מכן תיאר איך עלה החפץ חיים לשמים ותורתו כה ברורה ובהירה, "ואילו אני" התבטא מרן על עצמו... ושוב התבטא בשפלות וצער "אבל דבר אחד אני יכול להגיד בבירור, עסקתי בצרכי ציבור באמונה בזה אני זך ונקי" - ! וכל הנוכחים במעמד זה בכו יחד עם מרן זללה"ה.

והוסיף ראש הישיבה שליט"א שזה הפוך ממה שהיו מהעולם שסבורים כי מרן זצוק"ל היה ענק בתורה ואילו את הדברים שפעל לכלל ישראל אינם יודעים כל כך להחשיב, אך דוקא בהם העיד מרן זצ"ל כי הוא נקי וזך!

שיעורים על מסכת שבת

פעם אחת בסעודת שבת דן רבינו רה"י שליט"א עם הסמוכים על שולחנו מה ילמדו בישיבה בזמן החורף, והציע ללמוד מסכת שבת. ילדות היתה בא' התלמידים וקפץ וביקש דווקא בבא מציעא... רה"י ענה לו: אבל אני מתגעגע לשבת... היה זה מחזה ממש בחינת נפשי יצאה בדברו'.

לאחר זמן הגיע התלמיד הנ"ל להקביל פני רבו ברגל, ורה"י שליט"א ניסה להפיס דעת תלמידו, מבלי שהלה התחיל לדבר עמו כלל על הנושא, והאריך לבאר לו כמה "שטייגען" ניתן לעשות במסכתא שבת, ובין השאר ברצותו להעניק לו תחושה טובה אמר לו: "בעצם הרב שך גם חשב כמון, כי בפעם הראשונה שלמדנו בישיבה מסכת שבת למד כאן פלוני (שנשא אח"כ לאשה את נכדתו של מרן הרב שך), והוא סיפר להרב שך שאנחנו הולכים ללמוד שבת, ומרן זצ"ל התפלא: יש שיעורים למסור על שבת?... וכאשר הגיע נכד זה לשבת ונכנס אל הרב שך, הסבא לא הרגיש אז כל כך בטוב ושכב במיטה חסר כוחות, וכשנכנס הנכד מיד שאלו מרן: נו, אומרים אצלכם שיעורים טובים בשבת? וענה הנכד: כן, שיעורים מצויינים, והתחיל לחזור על השיעור בפני מרן זצ"ל, ומיד הגיב מרן: "בשביל לשמוע שיעור צריך

היה איזה ענין אשר הוא ברוחב לבו חש והרגיש שזה יפריע למשפחות אחינו הספרדים שיחיו, והוא היה הראשון, ה'לב', שהרגיש את הצער הנורא. קרה משהו, והוא ראה עוד לפני שכולם ראו, וגם כשכבר אחרים ראו, כל אחד ראה משהו אחר, והוא ראה את הכבוד שמים שלא יהיה ח"ו איזה מינוט בכבוד שמים, איזה חסרון ח"ו בכבודה של תורה. הוא יושב ובוכה, לבו שותת, קרוע לגזרים, כי הלב הטהור והזך הוא לב מורגיש, ומיד מתגבר ליבו כלב הארי, לא להסתפק רק בבכי דמעות אלא לתקן כמה שאפשר

וכל סוגיה, כי זה עצמו הוא התכלית הגדולה".

באמונתו יחיה

"מי שהכיר קצת את רבינו איך שהיה חי את האמונה בחוש, כל פעם מ"בראשית". פעמים רבות שמעתי איך שהוא היה מתבונן בכל מה שראה בכל עץ, בכל בע"ח... וזכורני, כשהגיע פעם לבקר את אחד מגדולי ישראל שהיה חולה, וסבל מיסורים, ואמר למרן "איזה טעם יש לי בחיים" ר"ל, ומרן אמר לו שוודאי גם במצבו, יכול לעמוד בחלון ולהסתכל לראות איך עץ גדל, איך השמש זורחת, ובזה לחיות את האמונה ולראות את הקב"ה בעצמו!

אמר לי שמה שמחזק אותו בימי זקנותו המופלגת, ביודעו כי לאחר מאה ועשרים שנה הוא יפגש עם גדולי הראשונים, תנאים ואמוראים, והאריך בזה מאד עד שכל מי שהיה נוכח שם געה עמו בבכיה".

צרכי ציבור באמונה

סיפר רבינו רה"י שליט"א:

היה זה לפני שנים רבות. מרן הגרא"מ שך זי"ע כבר היה חולה וחלוש. נכנסתי למעונו, וכשראני נאנח במר לבו על מצבו. תראה, הוא אמר לי אז, גופי חלש וזיכרוני כבר איננו כשהיה. אפילו פרק 'שנים אוחזין' כבר איננו מונח בכיסי כבעבר. מה יהיה עמי? הוא שאל שוב ושוב.

ניסיתי לנחמו, אך הוא המשיך ואמר במר לבו: כשהחפץ חיים הסתלק מן העולם יצאו גדולי דורות הקודמים לקראתו, הם ששו ושמוחו בהגיע לשמים נפש נקיה. אך מה יהיה עמי?... בהמשך השיחה המרטיטה אף הציע לעשות לו ארבע מיתות בית דין לאחר פטירתו.

מי ילחם מלחמתך

דברי קינה ומספד שנשא באנטוורפן הגאון הגדול רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א, גאב"ד ירושלים, ונמסרו למוסף הזכרון לרבינו הגדול מרן זי"ע"א

ערך והגיש לדפוס: הרב ישעיהו ויין

גאון הגאונים

התאספנו להספיד את גאון הגאונים גדול הדור הרב שך ז"ל. ואיתא בש"ע סימן שד"מ: "מצווה גדולה להספיד על המת כראוי". והנה, קשה מאוד לקיים כראוי באדם גדול שר וגדול בישראל, כי להספיד גדול הדור צריך להיות בעצמו גדול הדור. אמנם מצאתי שנדפס ההספד שהספיד הרב שך זצ"ל בעצמו את הגאון מבריסק זצ"ל, ואמר אז שקשה להספיד גדול כזה, כי מי יודע להעריכו, וכעין מה שאמרו בגמרא בבא קמא, דף נ"ט ע"ב, באליעזר זעירא, דהוה סייס מסאני אוכמי, ושאלוהו על זה והשיב שהוא מתאבל על חורבן בהמ"ק. אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי על ירושלים וחבשוהו, עד שנתברר שהוא גברא רבה. הרי שלא כל אדם הוא בר הכי להביץ להתאבל על חורבן בית המקדש, והוא הדין על פטירת גדול וצדיק. ואמר הרב שך ז"ל דשייך רק לדבר - "זיך אדורך רעדען" ולא בתורת הספד, וכן כוונתו בדיבורו, כעין מה שאמרו חז"ל אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת.

פנה הודה, פנה זיווה והדרה

והנה בפרשת ויצא כתב רש"י שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם. בזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיווה הוא הדרה, יצא מן העיר - פנה הודה, פנה זיווה, פנה הדרה. וכתב החתם סופר דהא ד"פנה זיווה", הוא רק באופן שיצא יעקב אבינו מבאר שבע, שברך ולא נפרדו ממנו כראוי. אבל אם בשעת הפרידה מעריכים את הצדיק ולומדים ממעלותיו, אז לא פנה הודה זיווה, אלא אדרבה, נשאר הודה זיווה

ואילו היו מונים מוסרי התורה בדורנו כמו שמנה הרמב"ם בהקדמת משנה תורה את מוסרי התורה מימות משה רבנו עד דור הרמב"ם, היה בוודאי הרב שך נחשב בין מוסרי התורה, כי מסר את התורה לאלפי תלמידיו, וביניהם המון מרביצי תורה בכל פינות העולם

מוסרי התורה מימות משה רבנו עד דור הרמב"ם, היה בוודאי הרב שך נחשב בין מוסרי התורה, כי מסר את התורה לאלפי תלמידיו, וביניהם המון מרביצי תורה בכל פינות העולם.

עמוד העבודה

והיה עמוד העבודה, באמונתו הבהירה שהאיר בה עיני רבים בצדקתו הגדולה, ועמוד גמילות חסדים שהיה כאב מסור לכל תלמידיו, ולא רק לתלמידיו, אלא לכלל ישראל ולהמון בני אדם פרטיים שנשא על לבו צרות כלל ישראל למרות התמדתו הגדולה, כעין מה שכתוב 'ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו'. ואפילו אם הרב שך היה יושב סגור בד' אמותיו ועוסק בתורה, היה מגן על הדור כולו, כמו שאמרו חז"ל בסנהדרין שמי שאומר "מאי אהנו לן רבנן, לדידהו קרו לדידהו תנו", הרי זה אפיקורס, משום שכתוב בתורה 'ונשאתי לכל המקום בעבורם'.

מכל שכן כאשר הרביץ תורה שנים רבות - עיין שו"ת איגרות משה חלק א' דאו"ח סי' קס"א, מתאריך ז' מרחשוון תרפ"ג, שהוא כמעט בדיוק ע"ט שנה לפני הסתלקותו, והג"ר משה פיינשטיין ז"ל טרח מאוד ליישב קושייתו החזקה שם והשיב לו בכבוד גדול, הרי שעמל בתורה במדרגות גדולות כשמונים שנה ויותר, ואין ספק שזכות התורה שלו הגנה על הדור.

היה לנו לחומה ולמחסה

ושמעתי מפי הגאון רבי חיים חייקין ז"ל ראש ישיבת עקסלעבען, תלמיד החפץ חיים, שבעת פטירת בעל האור שמח הי' החפץ חיים מתאנח בביתו: 'מי יודע כמה

גזרות ביטל הכהן הזה', וכזה שייך לומר גם על הנפטר הגדול.

ועיין גמרא תענית כ"ג ע"א בחוני המעגל שבא לבית המדרש אחרי הפסקה של ע' שנה, ושמע שאומרים נהירין שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הווה עייל לבית מדרשא, כל קושיא דהוה להו לרבנן הווה מפרק להו, ופירש רש"י: "מוגהת לנו השמועה כאילו למדנוהו בחיי של חוני המעגל, שהיה מפרקה לנו ומגיה לנו יפה יפה", וכתב שם בעל שבות יעקב בפירוש על עין יעקב, שבכוח זה שהאיר עיני תלמידיו בביאור דברי התורה, זכה שתפילתו הייתה נשמעת, ונושעו על ידו כמבואר שם בסוגיה. וזה היה הרב שך בדורנו, שהאיר עיני אלפים בתורה, ובוודאי הייתה זכותו מגינה על הדור.

איש דורות ראו עיניו

ועיין מה שכתוב בקינות לט"ב: "תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים, אבל יחיד עשי לך ומספד תמרורים וכו', מי יקצה בגבעות ומי יסתת בהרים, ומי יפרק הוויות ומי יתרוץ שברים וכו', ומי ילחום מלחמתך וישוב לשערים". פירוש ילחום מלחמתה של תורה בכלל ישראל, ותיכף 'ישוב לשערים' של הלכה וילין בעומקה של תורה.

וחוץ מכל הנאמר, איכדנו כעת את הדמות של גדול בתורה מדורות שקדמו, כמו שזכיתי לשמוע בצעירותי מהגאון ר' מאיר קרליץ זצ"ל, אחיו הגדול של מרן החזון איש שאמר לנו: 'הסתכלו עליי, שאני עוד משני דורות שקדמו'. כמו כן נאמר שכשראו את הרב שך זצ"ל ראו עוד דמות של גדול משלושה דורות שקדמו.

ונסיים בדבריו של הנפטר בהספדו על הגאון מבריסק, דצריכים לעמל עתה ולגדל גדולים חדשים, דלומדים הצעירים צריכים לעמול בתורה ולהתגדל בה (כמו שכתוב בזה"ק בפסוק 'ואברהם זקן בא בימים', דאברהם אבינו לא נעשה גדול בשעה אחת רק שגדל בהדרגה כל ימיו, כמו שכתוב 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצרך, נשבעה בטוב ביתך' וכו', מתחילה בבחינת חצר ואחר כך בבחינת בית וכו'). וגם כל מי שבידו לסייע לגדל גדולי ישראל, הורי הבחורים והורי אברכים שיתמכו בבניהם ובחתיניהם ברווח ובסיוע כספי, וגם העוסקים בשייכות ובהחזקתן שכל אחד יש בידו לסייע להגדיל תורה ולהאדירה, ובוזה נמלא את החסר, ונוכה למה שכתוב 'בלע המוות לנצח, ומחה ד"א דמעה מעל כל פנים', אמין.

ראש ישיבת סלבודקא הגאון הגדול רבי ברוך רוזנברג זצוק"ל

"להמשיך להחזיק את המסורת"

מתוך דברים שנשא בעצרת סיום הש"ס החודשי בתום חצי שנה להסתלקותו של רבינו הגדול רשכבה"ג מרן זיע"א באולמי קרויזהאר בני ברק

אחרי פטירת משה רבינו הוטל עליהם להיות משה רבינו בזעיר אנפין! להחזיק ולהמשיך את מסירת התורה כולה! כפי שניתנה על ידו על כל הלכותיה והוראותיה!

זהו גם הלימוד שלנו בזמן כזה של סיום הש"ס. עד עתה היינו סמוכים לשולחנו של רבינו הקדוש מרן ראש הישיבה זצוק"ל, הוא היה בשבילנו כל מה שהיינו צריכים, כל דבר ידענו לחכות ולצפות לדברי מרן ראש הישיבה זיע"א, התרגלנו שישא אותנו כאשר ישא האומן את היונק, ולימד אותנו דרכי התורה והליכות חיי עולם. אבל כעת "ימת עבד השם", אמנם ב"ה יש גדולים ממשיכי המסורה, אבל משה רבינו איננו! וזה הדבר הגדול שאנו צריכים לומר עתה לעצמנו, עכשיו שבעווננו נסתלק מעמנו, מה שהיה כבר לא יהיה, והדבר תלוי רק בידינו לדקדק בתורתו במשנתו, להתייגע באורחותיו ובהוראותיו, להחזיק ולהמשיך את המסורת, לשאוף להיות כמותו - "להיות רבינו בזעיר אנפין", להעפיל לדרגתו ולהתדבק בדרכיו.

אנו תפילה שאכן הדברים יהיו לרצון לפני ד', שיהיה לזכות ונחת רוח לרבינו זצ"ל, ומצד שני אנו תפילה, יהי רצון שרבינו הגדול ימליץ טוב על כלל ישראל הזקוקים בעת הזאת להרבה רחמי שמים.

מידי חודש בחודשו, כפי צוואתו. הרי זכות התורה ותוספת שקידתה היא היא הזכות הגדולה ביותר, שאנו יכולים לעשות לעילוי נשמתו הטהורה של גדול מוסרי התורה ומעמידה, רבינו הגדול והקדוש זצוק"ל, שכל מהותו היתה תורה.

המתנה הגדולה ביותר לרבינו האהוב והקדוש היא סיום הש"ס, רבינו שהיה בו את כל התורה כולה, מגישים לו במתנה בכל חודש את כל התורה כולה ע"י הרבים ביחד, מה רבה היא הזכיה של כל המשתתפים, שבעזרת השם ימשיכו בזה עד סוף י"ב חודשי האבל.

בימי אבלו של משה השתכחו שלוש מאות הלכות והחזירן עתניאל בן קנז בפלפולו. המדובר הוא ב"אוכלי מן", דור מקבלי התורה! שאכן ידעו כל התורה כולה חוץ משלוש מאות ההלכות האלו שנשתכחו, ובודאי לא היתה זאת שכחה בגלל ההתעסקות באבל הכבד. רק הביאור הוא, שכל עוד משה רבינו, מוסר התורה, בחיים חיותו, ידעו כולם שהוא הוא הממונה על התורה והוראותיה, ולא היה צריך כל כך את היגיעה של עם ישראל, אבל כשמת משה רבינו עשה הקב"ה שישכחו שלוש מאות הלכות כדי שיחזירו עתניאל בן קנז בפלפולו, להורותם שמעתה זקוקים הם לפלפול ויגיעה במשנתו ובקבלה שקיבלו ממנו.

שהנחילנו, ולעשות לזכותו ועילוי נשמתו הטהורה אינה פרי החלטה מתוך מחשבה, אלא שחדרי הנפש ופנימיות הנשמה של כל יחיד ויחיד חשים תוספת אורה והשפעה מדרגתו הנוראה כפי שהיא עתה, שעל ידי שאנו מספידים אותו זוכים אנו לקבל את ההשפעה, אף על פי שאין אנו זוכים להיות במחיצתו.

כמה גדול הוא הענין מה שעושים, לסיים על ידי הציבור כאיש אחד את הש"ס

ערך והגיש לדפוס: הרב ישעיהו ויין

התכנסנו לבכות את ההעדר הגדול שהולך ומתעצם מיום ליום, והסיבה להרגשה זו הוא מה שאמרנו חז"ל כי גדולים צדיקים במיתתם, אפילו שכל זמן שהצדיק חי בעולם הרי כל רגע ורגע הינו מתעלה ממדרגה למדרגה על ידי תורתו ועבודתו, ואף על פי כן "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם", כי כל זמן שהגוף חוצץ אז עוצם גדלותו של הצדיק היא 'בכח', והגם שאור תורתו צדקתו וקדושתו זרחו בחיים חיותו והשפיעו על כל העולם, אין זה מגיע לדרגה האמיתית ואור הנשמה כפי שהיא 'בפועל' לאחר ההסתלקות. זו היא הסיבה שהקשר עם רבינו זצוק"ל מתעצם והולך. גם ההתעוררות להתחזק ללכת בדרכיו ולהתחזק באורחותיו ובדרך

עד עתה היינו סמוכים לשולחנו של רבינו הקדוש מרן ראש הישיבה זצוק"ל, הוא היה בשבילנו כל מה שהיינו צריכים, כל דבר ידענו לחכות ולצפות לדברי מרן ראש הישיבה זיע"א, התרגלנו שישא אותנו כאשר ישא האומן את היונק, ולימד אותנו דרכי התורה והליכות חיי עולם. אבל כעת "ימת עבד השם", אמנם ב"ה יש גדולים ממשיכי המסורה, אבל משה רבינו איננו! וזה הדבר הגדול שאנו צריכים לומר עתה לעצמנו, עכשיו שבעווננו נסתלק מעמנו, מה שהיה כבר לא יהיה, והדבר תלוי רק בידינו לדקדק בתורתו במשנתו, להתייגע באורחותיו ובהוראותיו, להחזיק ולהמשיך את המסורת, לשאוף להיות כמותו - "להיות רבינו בזעיר אנפין", להעפיל לדרגתו ולהתדבק בדרכיו

צילום: חיים 7

פרקים נפלאים במצוות 'בין אדם לחברו' באורחותיו של רבנו הגדול זיע"א

טהור לבב

טהור לבו והנהגותיו הנעלות של רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זיע"א היו מן המפורסמות • בזוך לבו ובאצילות מידותיו היה רבנו הגדול זיע"א מתמסר עד כלות כוחו לכל אדם מישראל; חש בכאביו, דואג את דאגותיו, שמח וצוהל בשמחת לבו • מה נאצל היה המחזה לראות את רבנו הגדול זי"ע ברום שנותיו, מתכופף ומשפיל קומתו, ומשתעשע עם ילדי חמד טהורים כידיד ורע, כשווה בין שווים • לפנינו עובדות מפליאות, שחלקן טרם פורסמו, על טוהר המידות ואצילות המעשים שאפפו את רבנו הגדול מרן זיע"א בכל דרכי חייו • לאורו נלך!

במחיצתו.

בליל בדיקת חמץ

לאחר שנשבה ארון האלוקים בהסתלקותו של רבנו הגדול זיע"א, התאספו רבבות ישראל לעצרות זעקה, בכי ומספד. יום אחר יום, במשך ימי השבעה, נערכו מעמדי הספד בעולם היהודי כולו על מרן זיע"א, רבן של כל בני הגולה, שנסתלק לבית עולמו.

מגדולי הספדנים בימי אבלו, היה הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל, מבחירי מקורביו ואהוביו של מרן זיע"א. אלפי בני תורה התקבצו להאזין לבכיתו של האי גאון זצ"ל, שנשא את דבריו מדי יום ביומו במקומות שונים, במהלך ימי האבל.

אחד ממעמדי ההספד המרכזיים התקיים ב"בנייני האומה" בירושלים. במעמד הנדיר השתתפו אלפי מורות ותלמידות הסמינרים בעיר, שהתאספו לעצרת התעוררות ומספד, ככלות ימי השבעה, על פי בקשתו של רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, להתחזק ולילך בדרכו ומשנתו של אביהן של ישראל זיע"א.

הדובר המרכזי בעצרת היה הגאון המופלא רבי משה מרדכי זצ"ל, שכדרכו בקודש, עמד על הבמה משך קרוב לשעתיים רצופות, עניו עצומות, שרעפי מחשבותיו תפוסים בתכלית הריכוז, והוא עומד ומעורר את ליבן של בנות ישראל לחיזוק רוחני, בספרו אודות הנהגותיו של מרן זיע"א.

"ליל בדיקת חמץ בשעה אחת עשרה בלילה", פתח רבי משה מרדכי זצ"ל בדברי ההספד בניגון תוגה חודר כליות ולב, "מרן ראש הישיבה זיע"א יושב בחדרו בגיל זקנה מופלגת ליד הגמרא, ולומד ולומד... יושב כסדר ושקוע בלימודו, זו הצורה שאנחנו מכירים אותו מיום עמדנו על דעתנו".

אל חדרו של מרן נכנס בחור, לא ידוע ולא מוכר בקרב בני הבית. "סליחה", הוא פנה נבוך למרן ראש הישיבה, "רציתי לדבר עם ראש הישיבה, לבקש משהו, סליחה על השעה המאוחרת". "אין דבר...", ענה מרן זצוק"ל ברוך

חברו. ולא עוד, אלא שדחה את לימודו וכל עיסוקיו, אף בזמני טורח עמוסים, כדי להיטיב עם נפש אחת מישראל, מתוך חמלה אבהית אותה הרעיף על כל הבאים

בכתבה זו הבאנו סיפורי מופת אודות רבנו הגדול מרן ראש הישיבה זיע"א, אשר ברום דרגתו הנשגבה תמיד שם לבו על טובתן של ישראל, בהיותו שוקד על תקנת

יחזקאל מן

יל ט"ז במרחשון תשס"ב. עולם התורה הוכה ביגון נוכח הסתלקותו של רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זיע"א. אלפי רבבות ישראל צעדו אחר מיטתו של מרן ביום ערב שבת קודש, בדרכו למנוחת עולמים. בעצרת מספד מרכזית על רבנו הגדול מרן זיע"א, שנערכה בבית המדרש "אהבת תורה" בירושלים, נשא דברים יבדלחט"א רבנו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א. בין הדברים, העיד רבנו ראש הישיבה שליט"א על מידותיו הרחומות של מרן זיע"א, וכה אמר בדבריו:

"גם כשהיה מרן זיע"א מצוי בימים הקשים ביותר, בדברים הכי נוראים, הוא חשב על כל יחיד ויחיד. מרן רבי ישראל סלנטר זצוק"ל סיפר שבתחילת יראתו, עוד כשהיה צעיר לימים, הוא פגש מישהו מייראי ד' הגדולים שלא ענה לו מרוב דבקותו ביראתו. חשב רבי ישראל: מה אני אשם שהוא טרוד בענייני יראה?!"

"ואצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל, כמה שהוא היה 'אויס גיהלטן' בדברים הכי נוראים. זכורני בימים שהיה מרן שרוי במלחמה נוראה על עיקרי הדת, הוא קרא למישהו שיכוא אליו. אותו אדם היה בטוח שראש הישיבה קורא לו להתייצב למען המערכה. כשהגיע, סיפר לו מרן זצוק"ל להפתעתו, שיש איזה 'אלטער בחור' מיישיבה בדרום הארץ, שהשידוך בו הוא עסוק צריך סוף-סוף להיגמר, רק שחסר כסף, והוא כבר נתן לבחור 20,000 שקל להוצאות הנישואין. והוסיף מרן זצוק"ל ואמר כי אין לו מנוחה בגלל זה".

"כשמרן זצוק"ל אמר שאין לו מנוחה, פירוש הדבר שהוא לא ישן בלילה מחמת כן. ומה נורא הדבר כי אף בשעה שמרן זצוק"ל היה טרוד בטרדה עצומה, בהיותו עסוק במאבקים למען כבוד שמים, אך לא יכול היה לישון בגלל בחור מבוגר ששידוכו מתעכב. בד בבד עם מלחמותיו ומאבקי על עיקרי הדת, לא חדל מלטפל ולישא על לבו את צרכי עמך ישראל!"

★

מרן זצוק"ל אמר לי: "הייתי מאוד עייף חזרתי מכמה מקומות ולכן הלכתי לישון, אבל שמעתי את הקול שלך ומיד רצתי אל הדלת. אני רוצה לדבר אתך". השבתי למרן: "עדיף שראש הישיבה יישן כדי לאגור כוח למחר ללימוד התורה, ונושא השיחה לא דחוף עד כדי כך". אך מרן ענה לי: "איך אתה חושב שאצליח להירדם כשאני יודע שאתה הגעת לכאן ולא נתנו לך להיכנס..." ואז פתח עמי בשיחה כרגיל.

"רק הרב שך מבין אותי..."

"פעם נסעתי יחד עם הגאון רבי דב שוורצמן זצ"ל כדי לפגוש את הגאון רבי יצחק אפשטיין זצ"ל שהיה דיין בבית הדין בתל אביב, ולשאלו שאלה שהיתה לנו באבן העזר", סיפר רבי שלמה הופמן זצ"ל.

"היה לו לרבי יצחק חדר בבית הדין, ובהפסקה שבין הדיונים היה יושב שם. נכנסנו אליו לדבר עמו, וכשיצאנו שאלתי את רבי דב שוורצמן האם הוא שם לב למשהו שונה בדיבורו של רבי יצחק? אני מרגיש שקרה לו משהו" אמרתי לרבי דב שוורצמן בחשך כבד.

לאחר תקופה קצרה התברר כי רבי יצחק אפשטיין סובל מגידול בראשו רח"ל ממנו נפטר לבית עולמו. ככלות ימי השבעה סיפר רבי דב זצ"ל כי הוא שח למרן הרב שך על המאורע בבית הדין ועל כך שרבי שלמה הופמן שם לב שדיבורו של רבי יצחק אינו כשורה. ואז אמר מרן זצוק"ל: "אה... הוא ראה את זה כבר אז, עוד הרבה לפני שמישהו בעולם ידע מהמחלה". רבי דב אמר כי מאז מרן הרב שך אחז מרבי שלמה כמומחה להכיר בני אדם ולהבין בכוחות הנפש, והחל לשלוח לו אנשים לטיפול.

"הרבה בחורים היו שולחים מכתבים למרן הרב שך", סיפר רבי שלמה, "והוא היה מחזיר לכל אחד מכתב ועונה לבעיות שהוצגו לו. לפני שהיה מחזיר להם את מכתב תשובתו הוא ביקש ממני שאעבור על המכתבים ואתן ביקורת. נהגו של מרן היה מסיע אותו מידי שבוע לירושלים לטיפול עיניים בשל ראייתו החלושה, וכך קיבלתי מדי יום ראשון בשבוע מעטפה עם מכתבים".

"מעולם לא הייתי צריך לתקן במכתבים אף לא מילה אחת! מרן זצוק"ל היה פיקח עצום יותר מכולנו והוא קלע בתשובותיו לנבכי נפש האדם", העיד רבי שלמה, וסיפר: "פעם טיפלתי באישה שאינה שומרת תורה ומצוות ושלחתי אותה אל מרן זצוק"ל. היא חזרה אליי ואמרה: 'כולכם לא מבינים אותי חוץ מהרב הזקן הזה'..."

מסירות נפש לקיום מצוה

וכאן אנו מגיעים לסיפור המפורסם מליל בדיקת חמץ, כפי שסיפר רבי שלמה הופמן זצ"ל באחד השיעורים מנקודת מבטו.

"התפרסם בפטירתו של מרן זצוק"ל

והמפורסם מאותו ליל בדיקת חמץ. "את מרן הרב שך זצוק"ל הכרתי עוד בצעירותו, כשהיה אברך כולל בירושלים", סיפר רבי שלמה באחד הוועדים, "הייתי מגיע לכולל ב'משכנות' בירושלים לבקר את הגאון הצדיק רבי גדליה אייזמן זצוק"ל, ושם פגשתי במרן הרב שך שהיה אחד מלומדי הכולל. לאחר מכן, כשמרן זצוק"ל נהיה ר"מ בישיבת קלעצק ברחובות, הייתי מגיע לשם לבקר כמה מרבני הישיבה, וגם שם הייתי נפגש עמו ודיברנו רבות עד שנקשרנו זה לזה".

מרן הרב מפוניבז' זללה"ה חיפש משהו מעבר, אישיות חובקת עולם שתתאים לעמוד בראשות אם הישיבות. מרן הרב מפוניבז' בחזונו הגדול ראה את הישיבה המתפתחת, כהמשך ישיר לישיבות מאז, 'ל'וואלוז'ין' ו'טלז', שרשרת אחת עם ישיבות "סורא ופומבדינתא", ובעצה אחת עם החזון איש הוא ביקש להעמיד בראשה אישיות חובקת עולמות, וחיפש את אותו יחיד ומיוחד, מי שבגדולתו התורנית ובכושר הנהגתו יוכל לנווט את ספינת הישיבה הגדולה ויעמוד בראש מעתיקי שמועתו של הדור הבא. ואת זה הוא מצא ברבנו הגדול ראש הישיבה זצוק"ל

הגעתי פעם לביתו של מרן זצוק"ל בשעה 1:00 בלילה. דפקתי על הדלת וארך זמן רב עד שפתחו לי. אמרו לי שמרן זצ"ל הלך לישון וכעת אי אפשר להפריעו. אני בכוונה באתי בשעה מאוחרת כיון שרציתי לדבר עמו לבדי, לאחר שכל הנוכחים בבית התפזרו, ואמרתי לבחור שפתח את הדלת: "אני יודע שראש הישיבה עדיין ער בשעות האלו, תיגש אליו ותאמר לו שהופמן מירושלים הגיע פתאום..." "אכן, מרן הרב שך ניגש לדלת. הוא היה לבוש כבר בבגדי השינה, ואמר לי להיכנס. נבהלתי נורא. הבנתי שהערת אותי מהשינה ואמרתי לו שלא ידעתי שהוא ישן בשעה זו, ואולי אסע ואחזור מחר בשעה נוחה, זה לא כל כך דחוף לדבר דווקא כעת".

כרבים וכבש את הלבבות. השומעים התפעלו ממסירותו של רבנו הגדול זיע"א עבור בחור ישיבה בלתי מוכר ומהטרחת המופלגת שטרח למענו.

הרה"ג רבי שלמה הופמן זצ"ל משכונת בית וגן בירושלים, היה מומחה גדול בכוחות הנפש. כתלמיד ותיק בישיבת חברון דבק ברבותיו הגדולים זיע"א ומהם ינק תורה ומוסר. אף למד הרבה מכוחות הנפש כשהסתופף בצלו של מרן הגאון רבי אייזיק שר זצוק"ל שקירבו ביותר. לימים, בעת שכוחותיו של רבי שלמה

ובמאור פנים, "אין דבר". אלו היו שני המילים המתוקות שנשמעו מפיו של מרן משך עשרות שנים. אלפים ורכבות שמעו ממנו את המילים הללו בכל עת ובכל זמן, בכל שעות היממה, וכך אמר מרן זצוק"ל אף לבחור הלא מוכר: "אין דבר... תשב ונשמע מה אתה אומר".

הבחור התלונן למרן כי יש לו, ד' ישמור, קשיים, משברים וכו', ואינו יודע אנה יפנה. מרן זצוק"ל האזין בסבלנות, באהבה ובקשב רב. כזו חמלה... כזו אהבה... יותר מאשר לבן יחיד. ואז, הוא אמר לבחור כי בירושלים, בשכונת בית-וגן, מתגורר יהודי חרדי וירא שמיים, רבי שלמה הופמן זצ"ל, והוא מתאים לטפל בכך. בעזרת ד' נצליח למצוא מזור למצבך - הרגיעו מרן זצוק"ל. השעה הייתה כבר קרוב לאחת עשרה וחצי בלילה, ליל בדיקת חמץ, ערב חג הפסח. מרן ראש הישיבה זצוק"ל לא דחה את הטיפול לשעה נוחה יותר, אף לא ליום יותר מוצלח מאשר ערב פסח... אלא פנה לבחור הנבון ואמר: "אנחנו נוסעים עכשיו לירושלים!".

מרן ביקש את הטלפון על מנת לתאם את הפגישה בשעה מאוחרת זו. המספר חוגג, ועל קו הטלפון היה הרב הופמן מירושלים. ראש הישיבה אמר לו בפשטות: "מדבר לייזר שך...". מעברו השני של הקו, נדהם השומע: "מה הראש ישיבה רוצה?" מרן אמר: "יש כאן בחור שצריכים לקבל אותו עכשיו". והרב הופמן עונה מעברו השני של הקו: "מה השאלה, אם הראש ישיבה אומר שצריך לקבלו, שיבוא כעת".

אמר הראש ישיבה: "אני בא יחד אתו". שוב נדהם הרב הופמן: "הראש ישיבה לא צריך לבוא אתו, שיבוא לבד, אין צורך להטריח את ראש הישיבה". הוא רצה לחזק את דבריו, והוסיף לומר: "אם הראש ישיבה יבוא עמו - אני לא אקבלו..." בכך רצה להראות למרן זצוק"ל עד כמה לא נוח לו שראש הישיבה יטרח לעלות לירושלים, כדי שיימנע מטרחת עצומה זו בגיל כה מופלג. אך ראש הישיבה ענה: "ר' שלמה, הבחור יהיה אצלך בשעה הקרובה".

בתוך שעה אחת בודדת, לאחר חצות הליל, התדפק בדלת ביתו של הרב הופמן זצ"ל בשכונת בית-וגן, הבחור המדובר, המדוכדך. בעל הבית כמוהו קיבלו במאור פנים, הלא הראש ישיבה הרב שך ביקש בשבילו... ישב אצלו הבחור כשעתיים, שוחח אתו מה שצריך עד לשעה שתיים בלילה, ולאחר מכן שלחו לדרוכו.

למחרת בבוקר, בתפילת שחרית בבית הכנסת בבית-וגן, שומע הרב הופמן שמספרים כי אמש לאחר חצות הלילה ראו ליד ביתו את הרב שך, ממתין במקום במשך כשעתיים... כך, בזקנה מופלגת, בליל בדיקת חמץ, לאחר חצות הלילה, טרח מרן ללוות את הבחור לירושלים, ולא שלחו לבדו!

איך אוכל לישון?

הסיפור המדהים בו פתח הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל את הספרו המרטיט, התפרסם במהירות

לקפוץ ממקומו בכל פעם שנשמעו דפיקות בדלת ולרוץ לעבר הפתח. לעתים אף באמצע הסעודה היה מרן זצוק"ל מתעכב ממושכות עם משחרי פניו הרבים, עד שהיה נמנע ממנו לסעוד את לבו. בשל כך נהגו בני הבית לשמור על דלתו של מרן בשעת הארוחות, לבל תופרע אכילתו. בתקופה מסוימת, ביקשו נאמניו של מרן זצוק"ל מאחד מילדי השכנים, שהוא ישמור על הדלת בשעת הארוחה. בחפץ לב נענה הילד לבקשה. אלא שמרן זצוק"ל שם לב לילד העומד בדלת, וביירר לפשר מעשיו.

כשסיפר לו הילד, בן השכנים, על תפקידו החדש, היה הדבר למורת רוחו של מרן זצוק"ל. אך כדרכו, בגודל עדינותו, לא אמר מאומה. מאז, בשעת הארוחה היה מרן נוטל כיסא ויושב לאכול ליד הדלת, כדי שאם יבוא מישהו יוכל למלא מבוקשו במהרה. ואכן, תוך זמן קצר נוכח הילד כי תפקידו נעשה מיותר לחלוטין.

ברכה לחתונת האחות

מעולם לא היה מטריח רבנו הגדול מרן זצוק"ל את הסובבים אותו, בדבר שהיה יכול לבצע בכוחות עצמו. אף דברים פעוטים של מה בכך, היה מרן מבצע בגפו ללא עזרה, על מנת לא להטריח אי מי מבני ביתו.

"יום אחד, בעודו שרוי בחולשת כוחות", סיפר אחד מבני הבית, "ביקש ממני מרן כי אביא לו חפץ כלשהו. הייתה זו בקשה נדירה ביותר שהעידה כאלף עדים על חולשתו של מרן באותה עת".

"מיד לאחר מכן, נשמעו דפיקות בדלת. רצתי לדלת, ובפתח עמדה נערה מתלמידות סמינר 'אור החיים' בבני ברק. היא ביקשה להיכנס למרן זצוק"ל. הסברתי לה במהירות כי חולשתו של מרן אינה מאפשרת כעת את הכניסה. אך היה זה מאוחר מיד. לפתע, הופיע מרן בדלת, למרות חולשתו, והזמין את התלמידה להיכנס, לשוח את אשר על לבה".

"התברר כי התלמידה באה בסך הכל כדי לבקש ברכה בעבור אחותה הנישאת בשעה טובה ומוצלחת באותו יום... מרן זצוק"ל בתוקף חולשתו, טרח במסירות נפש, הכניסה אל הבית ובירכה בכל לבו, למרות כוחותיו הדלים!".

"כי אתה עמדי"

רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל נכנס פעם לבית האבלים כדי לנחם בעל שאיבד לפתע את רעייתו הדגולה. מרן זצוק"ל ישב אל מול הבעל האבל, כופף עצמו לשמוע את דבריו, ומפיו נפלטו אנחות צער ויגון מגדול האסון שפקד את בית ידידו.

האלמן הטרי גולל לפני ראש הישיבה באריכות את מסכת חייו, הוא סיפר ארוכות על מסירותה של רעייתו ע"ה, על שלל המעלות בהן ניחנה ועל מידותיה המופלאות אשר בכוחן עמדה לו לעזר משך שנים ארוכות. כל אותו הזמן הקשיב מרן זצוק"ל בקשב רב לדבריו של הבעל

שעתידים לעלות לדיון באסיפה!". לימים, העיד הבחור, כי דווקא דברים אלו שיצאו מלבו של מרן זצוק"ל, פעלו את פעולתם, בראותו כיצד התפנה מרן לשוחח עמו באורך רוח אף בשעה עמוסה זו, למרות כל העסקנים החשובים שנאלצו להמתין לסיום שיחתו עם מרן זצוק"ל.

בעת פטירת הרבנית ע"ה

הגאון הגדול רבי שמואל מרקוביץ שליט"א, ראש ישיבת פוניבז', העיד אף הוא על שהתרחש עם רבנו הגדול מרן זצוק"ל, בשעה קשה של הסתלקות רעייתו הרבנית ע"ה, לאחר תקופה ממושכת של חולי וייסורים.

"מרן חזר לביתו לאחר פטירת הרבנית ע"ה", שח הגאון הגדול שליט"א, "היה זה בשעת אנינותו טרם נערכה ההלוויה, והתבטא בפנינו בכאב ובצער שאיננו יכולים להביך את העובר עליו בשעה קשה ונוראה זו בה רעייתו מוטלת לפניו, שהרי נאמר בגמרא שאין אשה מתה אלא לבעלה".

"באותה תקופה למד בישיבה בחור שהיה זקוק לעזרה בתורה ויראת שמים. מרן ראש הישיבה זצוק"ל דאג לו לכל הנצרך וקבע עבורו חברותות עם בחורים מהישיבה, תוך שהוא עוקב אחריו מקרוב מתוך אחריות ודאגה אבהית למצבו הרוחני".

"והנה, למחרת בבוקר, בעוד מתו מוטל לפניו, טרם נערכה ההלוויה של הרבנית, ראה מרן זצוק"ל את הבחור בו הוא מטפל. מיד החל מרן להתעניין במצב הלימודים שלו, בחברותות, ובשאר ענייניו של הבחור, כאילו כאבו האישי נמוג, ואינו עומד כעת בראש מעייניו".

"כזה היה מרן זצוק"ל. בזמנים קשים ובמצבים נוראים, זה מה שעניין אותו. הגיונו, מחשבותיו וכל עתותיו, היו נתונים לטובת התלמידים".

ארוחה ליד הדלת

לבני ביתו של מרן זצוק"ל נכונה משימה קשה מידי יום, בעת שהוא סעד את ארוחתו. דרכו של מרן זצוק"ל הייתה

"אכן, הם הסכימו", ענה הבחור והדהים את ראש הישיבה: "אני מודה לראש הישיבה ששלח את הרב שך לביתי בפתח-תקווה, לשוחח עם הורי. הוא עמל מאוד על כך, ושכנע אותם שיאפשרו לי להמשיך את לימודיי, באומרו כי עתיד מזהיר צפוי לי בעולם התורה".

כך נשא מרן זצוק"ל את משא בני הישיבות על לבו הטהור, בלא להפעיל אחרים ובלא להטריח אנשים "עסוקים" ממנו. הוא פנה אל ביתו של התלמיד בגפו, ולא חת על טרחתו וכבודו, למען הצלת בן ישיבה אחד ממלחעות הצבא. (מובא בספר "לולי תורתך")

העסקנים נאלצו להמתין

מעשה נוסף אירע בבחור שנכנס למעונו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ושח בפניו כי איבד את החשק בלימוד. באותה עת שררה דריכות בביתו של מרן, בשל אסיפה חשובה, רבת משתתפים, שאמורה הייתה להתחיל באותן דקות. במקום התאספו עסקנים רבים, חברי כנסת ונציגי ציבור שהיו אמורים לדון עם מרן זצוק"ל בנושא חשוב שעמד על הפרק. כל אותם הנאספים עמדו והמתינו במבואת חדרו של מרן זצוק"ל לעת תחילת האסיפה.

אך מרן זצוק"ל לא שת לבו לכך. הוא ישב ושוחח בנחת עם הבחור, והעסקנים נאלצו להמתין בסבלנות. בטוב טעם ודברים, הסביר מרן זצוק"ל לבחור כי המשבר יחלוף מהרה, בעזרת ד', ועוד יבוא יום והוא יוכל לשקוד על התורה בשמחה ובחשק רב.

מרן זצוק"ל נתן לבו לכך שהבחור זקוק לעידוד ותמיכה. טרם נפרד ממנו, המשיך לומר באזניו כדברים האלו: "הנה, כעת, עומדים להיכנס לחדר נציג פלוני וח"כ פלוני, ועימם עוד עסקנים שונים, לפגישה חשובה בנושא העומד כעת על סדר יומה של היהדות החרדית. ראה, כי כל אותם עסקנים ממתנים בסבלנות עד שאסיים לשוחח עמך. ולא בכדי הוא. אמנם הח"כים והעסקנים ממתנים להיכנס כדי לדון בדברים העומדים ברומו של עולם, אך דע, כי לימוד התורה שלך ומצבך הרוחני, חשובים לאין ערוך מאשר הדברים

הסיפור מליל בדיקת חמץ", שח רבי שלמה זצוק"ל באזני שומעי לקחו, "אנשים מתפעלים מאוד מהסיפור. אני אספר ממה בדיוק אני התפעלתי מהנהגתו של מרן זצוק"ל במאורע הזה".

"מרן זצוק"ל התקשר אליי בליל בדיקת חמץ וביקש לשלוח בחור בדחיפות. אמרתי לו שאני מסכים בתנאי שראש הישיבה לא יטרח לבוא עם הבחור, כי אני הכרתי את מרן וידעתי שהוא יגיע יחד עמו, ואף הוספתי בחריפות שאם ראש הישיבה יבוא יחד עם הבחור, אני לא אקבל את הבחור..."

"למחרת בבוקר אני שומע בבית הכנסת שאתמול הרב שך ישב בספסל בגינה ברחוב שערי תורה, על יד ביתי, במשך כשעה וחצי! מה רצה מרן זצוק"ל? אותו בחור ביקר אצל פסיכיאטר ביום י"ג בניסן וקיבל ממנו הפניה לאשפוז בבית חולים לתשושי נפש. מרן זצוק"ל חשש שאם הוא ילך לבית החולים מיד, עוד קודם ליל הסדר, יתכן והוא לא יוכל לאכול במקום כזית מצה וכו' והוא יפסיד את קיום מצוות ליל הסדר. לכן רצה מרן שאבדוק האם הטיפול והאשפוז אכן דחופים באופן מדי, ואז הבחור פטור מהמצוות, או שמא ניתן להמתין עד לט"ז בניסן. אכן במהלך הביקור ראיתי כי הדבר דחוף מיד".

סיכם רבי שלמה הופמן: "אתם מתפעלים מהסיפור, שמרן הרב שך רצה לעזור לבחור ונסע אותו בליל בדיקת חמץ וכו' - אני מתפעל מהמסירות נפש של מרן זצוק"ל לדאוג שהבחור יוכל לקיים מצוה דאורייתא של אכילת מצה, כי אולי הוא מחויב בדבר. כפי שראינו אצל גדולי עולם שהפכו עולמות בשביל דאורייתא אחד".

להציל בן ישיבה

באחת השנים, לקראת סוף זמן חורף, עלה ראש ישיבה מסוים לשוחח עם מרן זצוק"ל בענייני ישיבתו. מרן התעניין בענייני הישיבה וירד כהרגלו לפרטי פרטים. ראש הישיבה סיפר למרן על קשיים רבים איתם הוא מתמודד, ועל כך שישנם הורים הלוחצים על בניהם לעזוב את הישיבה ולילך לצבא.

הנה, אמר ראש הישיבה למרן, ישנו בחור יקר תושב פתח-תקווה שנכנע לאחרונה ללחצם של הוריו והודיע שלא ישוב בזמן הבא לישיבה. מרן שאל לשם הבחור, וביקש מראש הישיבה שינסה לשכנעו להישאר בישיבה. ברם, ראש הישיבה נואש ממלחמתו עם ההורים, ומחמת שהיה עסוק בענייניו וטרדותיו, נשכח ממנו הדבר ופרח מזיכרונו לגמרי.

חלף בין הזמנים ובישיבה התחיל זמן הקיץ. ראש הישיבה הופתע לראות בין הבאים לישיבה עם תחילת הזמן את תלמידו מפתח-תקווה. הכיצד הצליח לעמוד בגבורה בלחצים של הוריו? תהא ראש הישיבה כאשר ראה את הבחור בין הבאים.

"שלום עליכם", פנה ראש הישיבה אל תלמידו וקידמו בברכה, "שמח אני לראות שחזרת לישיבה. הכיצד התרחש הנס, האם הוריק הסכימו לכך שתחזור לישיבה?"

מסדר היום. הנה, מכתב של אחד מגדולי החסידות שהוא חריף פי כמה וכמה ממה שמתחולל היום.

הישיבה בעל ה"אבי עזרי" זיע"א. "פלגנים", "בעלי מחלוקת", היו הכינויים שהודבקו לציבור בני התורה באותם ימים טרופים. הגדילו לעשות עסקנים מסוימים שהעלילו על מרן זיע"א כי הוא גורם להצית מחדש את המחלוקת העתיקה בין 'חסידי' ל'מתנגדים'. בכך רצו אותם נבזים להטות את הוויכוח הענייני למחוזות אחרים, ולהתחמק מהתמודדות עם הטענות הצודקות. באותה תקופה כתב מרן זצוק"ל בדם לבו מספר מכתבים, בהם הבהיר שאינו מוחל למי שבדה עלילה זו כנגדו.

אחד מתלמידיו הנאמנים של מרן זצוק"ל, עשה דרכו באותם ימים לתל-אביב, לטיפול שגרתי אצל רופא השיניים. בחדר ההמתנה, כשהמתין לתורו, הבחין אותו תלמיד בספר עב כרס העוסק בסיקור תולדותיה של עיירה חסידית מסוימת, שמונה לעיון הממתנים. הוא נטל את הספר לידי ולהפתעתו מצא בו חומר מעניין ואיכותי.

פרק נרחב באותו ספר הוקדש למחלוקת נוראה שפרצה באותה עיירה ולמאבקים שהחלו בין הצדדים איש כנגד רעהו... הוא דפדף בספר ומצא מכתב חריף אותו כתב אחד מהגדולים כנגד מחנה היריב, תוך ביטויים קשים ונוראים, כשהוא אף מבקש להחרים את נישואי הצאצאים זה עם זה עד שבעה דורות...

אותו תלמיד שש על ה'מציאה' שנפלה בחלקו. הוא סבר כי אם יפרסמו את המכתב החריף, הרי כל התעמולה השקרית של 'מחלוקת חסידים ומתנגדים' תרד

בסכומים מפליגים שאותו גביר אוהב תורה היה מניח לעיתים תכופות על שולחנו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

יום אחד הופתע בנו של אותו גביר, אברך יקר תושב בני-ברק, לקבל טלפון בהול מנכדו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל. "סבא אינו רגוע, הוא מסתובב חסר מנוחה", אמר הנכד בטלפון. "מדוע? מה אירע?" שאל האברך.

התברר כי רבנו הגדול זי"ע בטהרת לבו, החל לחשוש שמא ושמא סכומי הכסף הרבים שמביא אליו הגביר, הינם כנגד רצון ילדיו. אולי הילדים חשים כי הכסף הניתן לצדקה עתיד להיגרע בבוא היום מהירושה שיקבלו... ואינם מסכימים לכך בלב שלם. בנקיותו המופלגת חשש מרן כי הדבר עלול לעורר מתח ומדנים בין בני המשפחה.

עד כדי כך היתה גדולה זהירותו של מרן זיע"א! רק לאחר שהבין הבטיח נאמנה כי אין בלבו דבר על אביו, אז נאות מרן להמשיך ליטול את כספי הצדקה.

המטרה אינה מקדשת את האמצעים

חשון תשמ"ט. מערכת הבחירות הסוערת לכנסת היתה בעיצומה. לאחר שכלו כל הקיצין להשכין שלום בין הפלגים ביהדות החרדית, נאלץ רבנו הגדול מרן זיע"א לצאת לדרך חדשה בהקמת 'דגל התורה'. באותה תקופה התנהלה ברחוב החרדי מלחמת הסתה כנגד ציבור בני התורה, שהתאגד בראשות מרן ראש

המתאבל על אשת נעוריו, תוך שהוא נושא בצערו הגדול של ידידו, ומתעטף ביגון נוכח השבר הכבד.

בתום דברי הבעל, האלמן הטרי, לאחר שהפליא את השומעים בגודל מעלותיה של הרעיה כפי שחש משך עשרות שנות חיים, סיים הבעל את דברו וביטא את מר גורלו בכמה מילים בודדות. "וכעת" ביכה הבעל, "נותרתי לבדי".

אך שמע רבנו הגדול מרן זצוק"ל את סיום דבריו של הבעל העטוף באבל ויגונו, נותר ממקומו ואמר בבחיילות: "יהודי - אף פעם לא נשאר לבד!"

כך היתה דרך חייו של רבנו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל. מידות טהורות ורגישות אמת לרחשי לב הבריות, ועם זאת, אמונה טהורה בבורא עולם המסובב את כל העולמות. "לא אירא רע כי אתה עמדי", היה חוזר ומצטט מרן זצוק"ל שוב ושוב, "יהודי אף פעם אינו צועד לבדו, תמיד נמצא הקב"ה לצדו".

נקיות מופלגת

גבירים ועשירים רבים היו מתדפקים על דלתו של מרן ראש הישיבה זיע"א ומפקידים בידי כספי צדקה לרוב, כדי שמרן זצוק"ל יעבירם למטרות הגונות. סכומי הכסף יצאו במהירות מתחת ידיו של מרן זצוק"ל בדרכם לאברכים עמלי תורה, ולהחזקת מוסדות תורה.

גביר גדול תושב העיר פתח-תקווה היה נוהג אף הוא מדי פעם בפעם להביא כספי צדקה רבים למרן זצוק"ל. מדובר היה

מסירות נפשו של רבנו הגדול מרן זיע"א למען הרבנית ע"ה

השתאות רוח. לאחר ששמע מרן זצוק"ל את אבחנת הרופא ואת חרדתו מהצפוי לרגל, לא פצה פיו במאומה. בלבו הרגיש ובטהרת מידותיו לא רצה להכאיב ולייסר את הרופא על השגגה הנוראה שיצאה תחת ידו, וקיבל את בשורת האיוב בדומיית נפש.

סיפור מפליא נוסף אירע בליל יום כיפור תשכ"ט, לאחר ניתוח הקטיעה, כשהרבנית החולה שכבה על מיטתה בחוסר אונים. עם התקדש יום הכפורים, דקות ספורות לפני "כל נדרי", נכנסה הרבנית מינקוביץ ע"ה אל ביתו של מרן זצוק"ל, לדרוש בשלום הרבנית החולה. להפתעתה ראתה את מרן זצוק"ל לבוש בקיטל, בידו מחזור התפילה, והוא יושב למרגלות מיטתה.

הרבנית מינקוביץ אמרה למרן זצוק"ל כי ביכולתה לשהות עם הרבנית החולה בזמן התפילה. לשמע הדברים, פניו של מרן אורו, והוא מלמל בהתרגשות ושמחה: "אכן? זה אפשרי? הנך באמת יכולה?" - הוא הודה בכל פה על הסיוע ומיהר בריצה להיכל הישיבה להשתתף בתפילת "כל נדרי". כך היתה מסירותו הגדולה של מרן למען הרבנית. אף בשעת קודש זו של "כל נדרי", לא מש מלהושיט עזרה וסעד לרעייתו החולה.

היו אלו פרקי מוסר מעוררי השתאות לב, להיווכח כיצד קיים רבנו הגדול זיע"א את דברי הרמב"ם בהלכות אישות: "וכן צו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו..." כשהוא מוותר למען טובתה של הרבנית ע"ה על היקר לו מכל.

שוב לבית החולים לשהות לצד הרבנית ע"ה, החזיר את השכנות הרבניות לביתן בבני ברק.

לאורך תקופת חולייה של הרבנית גוטיל ע"ה, הייתה שכנתם, הרבנית מינקוביץ ע"ה נכנסת תדיר לבית לסייעה ולחזקה. סיפור נורא היא סיפרה על אותה תקופת ייסורים של הרבנית גוטיל, בה נאלצו הרופאים בסופו של דבר לקטוע את רגלה, לאחר שכשלו המאמצים להצילה.

באותם ימים, בשלהי שנת תשכ"ח, חלתה הרבנית גוטיל ברגלה. פצע עמוק ומכאיב נפער ברגל וריתק אותה למיטתה מבלי יכולת קום. הרופא שהובהל לבית בדק את רגלה ופסק לחבוש את הרגל ולמשוח את הפצע במשחות שונות. במסירות עצומה היתה זו הרבנית מינקוביץ שהחליפה את התחבושות על פי הוראות הרופא. אלא שמצב הפצע לא הוטב כלל. הרופא הוזעק שוב אל הבית ולאחר בדיקה מדוקדקת הורה להמשיך בטיפול.

בפעם השלישית שהוזעק הרופא, לאחר שהמצב הורע, הוא התבונן בפצע המכאיב ופכר ידיו בבהלה. הרבנית מינקוביץ שנכחה באותו זמן בבית יחד עם מרן והרבנית, סיפרה לימים, כי הרופא הטמין ראשו בין ידי וי ומלמל בחרדה: "אוי ווי, מה עשיתי, מי יודע מה יקרה כעת עם הרגל". התברר כי בשל אבחנתו השגויה של הרופא, התרחשה הרעלה קשה ברגל, עד שבסופו של דבר נאלצו הרופאים לכרותה רח"ל.

התנהגותו של מרן זצוק"ל באותה שעה קשה מעוררת

התקופה בה רעייתו של מרן זצוק"ל הרבנית גוטיל ע"ה נפלה למשכב, לימדה את תלמידי מרן זיע"א פרק מאלף מהי מסירות למען הזולת.

הרבנית ע"ה אושפזה בימי חולייה תקופות ממושכות בבית-החולים, ומרן לא סר ממיטתה. רבות סופר על עסק התורה של מרן זצוק"ל בהיותו סמוך למיטת חולייה של הרבנית ע"ה ועל המערכות שהתחדשו בין כתלי בית החולים, לאורך המסדרונות הארוכים בהם צעד מרן הלך ושוב, ואף בחדר ההמתנה בזמן שעברה הרבנית ניתוח קשה.

מרן זצוק"ל היה רתוק למיטת רעייתו, ממנה לא מש אף לא לשעה קלה. מסירותו למענה לא ידעה גבולות. הדבר היחיד שהצליח לנתקו לשעה קלה מבית-החולים היה השיעור היומי בישיבה, אותו מסר מרן זצוק"ל כסדרו אף בתקופה קשה זו.

אף בפרק זמן זה של מסירת השיעור, לא נותרה הרבנית ע"ה לבדה. מי שהחליפו את מרן זצוק"ל מדי יום ביומו כדי שיוכל לצאת למסור את השיעור, היו שכנותיו של מרן זצוק"ל בביתו דאז, ברחוב רבי סעדיה גאון: הרבנית דויטש ע"ה (אימם של הגאונים הגדולים רבי שמואל ורבי אשר שליט"א) והרבנית מינקוביץ ע"ה. שניהן שהו עם הרבנית לסעדה בחולייה, על פי תורנות ביניהן.

לצורך כך הוסדר כי נהגו של מרן שנסע לבית החולים תל-השומר להביא את מרן לישיבה, הסיע עמו את אחת השכנות לבית החולים. לאחר השיעור, כשהסיע את מרן

מרן נטל אגוז, הטמינו באחת מידי, ושאל: "באיזו יד מונח האגוז?" וכשהצליח אחד מאתנו לגלות את האגוז המוחבא, אמר מרן בחיוך: "יש לך מזל..." כך נהג לשמח את לב הילדים שבאו במחיצתו. לאחר מכן נתן מרן בידינו את האגוזים הנותרים, צירף חפיסת שוקולד שהיתה נצורה בארוננו, והוסיף בקשה: "תתחלקו בזה ביניכם".

"שנים רבות חלפו", מספר אותו אברך, "בתחושת גאווה הייתי חוזר על הסיפור שוב ושוב... והנה, לאחר שחלפו למעלה מעשרים שנה מאז התרחש המעשה, הזדמן לי לשמוע מפי הרבנית לוי תחי שבידיה הנאמנות היה מופקד ניהולו השוטף של הבית הגדול, כי אחד הנכדים גילה את אוזנה וסיפר על הנהגה נאה שהייתה למרן זצוק"ל כדי לשמח את לב הילדים - הוא פשוט היה מטמין אגוזים בשתי ידיו גם יחד..."

עד כדי כך היתה רגישותו של מרן זצוק"ל! מחשבת לב טהורה שנבעה ממידות טהורות ומופלאות.

קליות ואגוזים

בענין זה מספר הרה"ג רבי אברהם ניהויז שליט"א, אודות מה שהתרחש בשעה שהראה קמיה מרן זצוק"ל דברים נפלאים המובאים במדרש על דאגתו של הרעיא מהימנא משה רבינו ע"ה לבני ישראל, צאן מרעיתו:

"ידוע היה מרן זצוק"ל בשפלות רוחו וענוותנותו כלפי זולתו. כמו כן היה מרבה לחבב צאן קדשים ילדי ישראל ולכבדם במיני מחיקה בכל עת מצוא. פעם הראיתי למרן זצוק"ל שיש מקור לכך בדברי המדרש, שמשה רבינו מנהיגם הראשון של ישראל דאג ביו היתר גם על הרחבת דעתם של ילדי ישראל".

וזה לשון המדרש: "בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'ועתה לכה ואשלחך אל פרעה' אמר לו: ריבוננו של עולם בי ד' כל הדברים האלו יכולין להעשות? מה אני יכול לעמוד בכל האוכלוסין הללו? כמה חיות יש בהן, כמה מעוברות יש בהן, כמה תינוקות יש בהן, כמה מיני אנוס התקנת להם לחיות שבהן, כמה מיני רכוכין התקנת למעוברות שבהן, כמה מיני קליות ואגוזים התקנת לתינוקות שבהן". (שיר השירים רבה, א' ז')

"מרן זצוק"ל התפעל עד מאוד מדברי המדרש, וחזר עליהם שוב במתק שפתם, ובסיימו אמר לי: 'צריך לקמט את הדף'. וקימטו כסימנייה על מנת לשוב אחר כך ולעיין שוב בדברים. מראה נפלא היה זה לחזות בהתרגשותו, ואיך שחזר על דברי המדרש בכדי ללמוד לקח שאף רועה דגול מרבבה צריך לזכור ולתת דעתו על צרכי הפעוטים שבקרב צאנו".

ואכן מי לנו גדול ממרן זצוק"ל שכל ענייני השעה היו נחתכים על פיו, וכל סדר יומה של היהדות החרדית בארץ ישראל ובחוץ לארץ היה מונח על שולחנו, ועם כל זה לא שכח לשעשע ילדים צעירים במאור פנים והענקת סוכריה או שוקולד...

לא הסכים מרן להטריח מישהו לערוך את הקניות במקומו, ואף מיאן לעקוף את התור, אע"פ שהדבר הוצע לו שוב ושוב על ידי הממתנים בחנות.

בעל המכולת היה תמה בכל פעם על מרן זצוק"ל, הכיצד אינו חס על כבודו והולך לקניות בעצמו. ופעם אחת, כשבעל המכולת העלה את תמיהתו באזני מרן זצוק"ל מדוע אינו שולח מישהו אחר לצורך הקניות, השיב לו מרן בבת-שחוק: "אני הכי צעיר בבית..." (כי אכן הרבנית ע"ה היתה מבוגרת מעט)

חיבה ואהבה לילדי ישראל

חיבתו של רבנו הגדול זצוק"ל לילדי ישראל הטהורים היתה מן המפורסמות. מרן זצוק"ל היה מכופף קומתו לילדי ישראל, מתעניין בשלומם, מברר היכן אוזנים ב'חיידר', ומשוחח עימם כידיד וותיק.

תדיר היו מונחים בארון המיוחד בקצה החדר מיני מתיקה שונים, בהם היה מרן זצוק"ל מכבד את הילדים שסרו למעונו.

בטהרת מידותיו ובזוך לבבו היה מרן זצוק"ל מרעף על הילדים דברי ברכה, נוחם ועידוד. לעיתים, בעיקר בימי חג ומועד, היה מפתיע מרן זצוק"ל את הילדים ו"משחק" עימם באגוזים וכדו' על מנת לשמח את ליבם. ברגישות לבו הגדול היטיב מרן זצוק"ל לחוש את נפש הילדים הצעירים, והיה משפיל את קומתו ומדבר לפניהם בלשונם ובשפתם.

אחד מיני רבים, מאותם ילדים שזכו לשחר את פניו של מרן זצוק"ל בחדרו פנימה, כיום אברך בראורייין, סיפר על הזיכרון האצור בתוכו משך שנים רבות: "באחת הפעמים בהם נכנסנו אני ואחי לחדרו של מרן זצוק"ל, הוא לחץ את ידינו בחמימות ובירך אותנו 'שתצליחו בלימודים'. מיד לאחר מכן צלל מרן זצוק"ל שוב ללימודו, ואנו יצאנו מהחדר נרגשים ומאשרים מהזכות שנפלה בחלקנו".

"עמדנו בכניסה לבית, ולפתע נשמע קול רחש מכיוון חדרו של מרן זצוק"ל. הנכד, הרה"ג רבי אשר שליט"א, אץ רץ לכיוון החדר, שם נוכח לראות כי מרן זצוק"ל קם ממקומו ופנה לחפש אותנו: 'היכן הילדים?' שאל מרן את נכדו, 'תקרא להם!'".

"חזרנו אל החדר וראינו את מרן זצוק"ל פותח את הארונות הידועה. הוא הוציא מהארון מלוא החופן אגוזים ונתנם בידינו. התברר כי רק לשם כך קם מרן ממקומו ומלימודו - כדי לשמח שני ילדים שלא ייצאו מלפניו בידיים ריקות".

רגישות מופלאה

"פעם נוספת זכינו שוב להיכנס לחדרו של מרן זצוק"ל" ממשיך בן שיחנו בסיפורו, "שוב ראינו את מרן פונה לארון ומוציא חופן אגוזים, אותם הניח על השולחן. להפתעתנו, פנה אלינו מרן זצוק"ל במתק שפתיו ואמר: עכשיו אלמד אתכם איך משחקים בזה..."

בחלוף הזמן, כאשר נודע לחברותיה דבר מוצאה, הן החלו להציק לה בשאלות וקושיות שונות, והקשיים הלכו וגברו. הדבר הגיע עד כדי כך שהילדה סירבה ללכת לבית-הספר.

לנוכח המצוקה, יעץ אחד מידידי המשפחה לקחת את הילדה המסתגרת בביתה, ולהביאה לרבנו הגדול מרן זי"ע, א, שהביע את הסכמתו לקבלה ולעודדה.

ויהי היום, נכנסה הילדה בהתרגשות אל חדרו של מרן זצוק"ל. היא הבינה היטב את משמעות המושג של 'גדול הדור' והתרגשה לראות כיצד מרן מתייחס באבהות רחמימית אל נפשה הרכה.

"האם את יודעת מי אני?" שאל מרן את הילדה. "הרב שך", ענתה הילדה קצרות. "אכן, אבל אגיד לך עוד משהו... אני גר!", אמר מרן. תוך כדי דיבורו ניגש מרן זצוק"ל אל ארון הספרים ושלב חומש בראשית. הוא פתח והקריא בפני הילדה את הפסוק: "ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים". "כולנו גרים!" אמר לה מרן בחום.

דיבוריו הלבביים והפשוטים של מרן אכן פעלו את פעולתם, והילדה שבה לבית-הספר ללימודיה כימים ימימה.

ענווה ושפלות רוח

מידת ענוותנותו של מרן זצוק"ל היתה מופלאה ביותר. בפשטות ובטבעיות היה ניגש לחנות המכולת השכונתית "מונצ'ק" ששכנה ברחוב רבי יוחנן בן-זכאי, בסמוך לביתו, עומד כאחד האדם בתור המשתרך לפני החנווני, ורוכש את הנצרך לביתו. כדרכו בקודש בכל הליכותיו, מעולם

מיד כשחזר לבני-ברק נכנס התלמיד אל מעונו של רבנו הגדול זי"ע, א, והציע בפניו להשתמש במכתב זה כאמצעי תעמולה ולפרסמו ברבים, כך יינק שמו של מרן מאותה עלילה שפלה של 'מחלוקת חסידים ומתנגדים'.

מרן זצוק"ל שמע את הדברים מפי תלמידו, ומיד שאל: "האם הספקת להראות את המכתב למישהו?"

"לא", ענה התלמיד, "מיד בשובי מתל-אביב עליתי אל ראש הישיבה, לא יכולתי להמתין רגע".

"מצוין", אמר מרן זצוק"ל, "עכשיו המכתב נשאר כאן בביתי, ואל תדבר אודותיו מאומה!"

"מדוע?" תהה התלמיד, ומרן ענה: "כמה קולות נוכל כבר להרוויח מפרסום מכתב זה? מאה? מאה וחמישים? מוטב להפסיד קולות אלו ובלבד שלא לעורר מחלוקת ישנה מתרדמתה!"

כך נראו מערכתיו של רבנו הגדול זי"ע, א שנערכו מתוך טהרת הלב ונקיות מוחלטת: המטרה מקודשת - והאמצעים כשרים לחלוטין!

"ואהבתם את הגר.."

משפחה של גרי צדק עלתה לארץ וקבעה משכנה בירושלים. חבלי הקליטה היו קשים מנשוא עבורם. הן מצד היותם עולים חדשים המרגישים זרות, והן משום היותם גרי צדק שעדיין לא התאקלמו באווירה החרדית.

ילדה קטנה הייתה להם שהחלה לעשות דרכה לבית-הספר שבשכונתה, וקשיי ההסתגלות היו קשים מנשוא עבורה.

מאמר זה מפרי עטו של הסופר הנודע הרב דוד זריצקי ז"ל, נכתב בחיי חיותו של רבינו הגדול זצ"ל ומופיע בספר החדש "זכרם לברכה" - שיצא לאור לאחרונה - הכולל את אוצר מאמריו של הרב זריצקי על גדולי ישראל זי"ע, אשר פורסמו בכמות שונות במשך השנים.

המאמר שמשרטט את דמותו של רבינו הגדול זצ"ל בקולמוסו הוך והצח של ר' דוד, פורסם לראשונה

בחדש טבת תשל"ה, בעיתון 'אידישע טריבונע' שהופיע בחו"ל בשפת האידיש. מאחורי המאמר עמדה בקשת עורכי העיתון מאת הסופר הדגול, להעניק לקוראים מבט לאורח חייהם ודמותם של גדולי התורה ומנהיגי היהדות התורתית שבארץ הקודש. הרב זריצקי נענה בחפץ לב, ובין סדרת מאמריו ייחד שני פרקים - המופיעים כאן כאחד - לדמותו של רבינו הגדול זצ"ל, אשר מזה עשרות בשנים שימש כבר

בהרצת תורה לתלמידים ועמד אז בראשית שנות 'תקופת הזהב' בהנהגת עולם התורה. בין שורות המאמר, בדרכו היחודית, משלב הכותב רסיסי עובדות ששמע בשיחות שקיים עם כמה מתלמידי רבינו הגדול זצ"ל, ובהם יבדלחט"א הגאון רבי מאיר הייזלר שליט"א, מפיחה שמע מה שראו בעיניהם באותם ימים, בהלן נרו של רבינו הגדול עלי ראשם.

א מענטש (שרטוטי דמות)

הרב דוד זריצקי ז"ל

אמר הכותב: כשכותבים אודות גדול בתורה בחייו, אין אנו כותבים כדי להגדיל את הגדול או כדי לחלוק לו כבוד, שהרי לדידו זה בזיון ונמצא שעבירה היא בידי הכותב. אלא אנו כותבים על מה שהוא כן, כדי לדעת מה אנו לא... והבן.

★

יום לפני הסתלקותו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, בקרה אצלו בת אחותו, אשתו של רבי אלעזר מנחם מן שך. שח לה רבי איסר זלמן:

שמעי בתי, דעי ששילמתי לאימך את החוב שהייתי חייב לה. כשהייתי קטן הייתי מאוד מפונק ופחדתי ללכת לבד לחדר, ואימך, אחותי, היתה לוקחת אותי לחדר ומחזירה אותי מדי יום ביומו. נו, נשארתי לה בעל חוב, וב"ה שלמתי את חובי על ידי זה ששדכתי לך את בעלך, את ר' לייזער.

וכשנפטר ר' איסר זלמן מלצר, אמר הרב שך חמש מילים בלבד: "ער איז גיווען בעצם אַ מענטש" ("הוא היה בעצם 'בן-אדם'"). ואתם, יקירי מכל העולם, הרי יודעים מה פירושו של "א מענטש".

ור' לייזער שך הוא גם בעצם "א מענטש". במהותו. בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו עד לגיד הקטן ביותר, עם כל פעימת לב, עם כל נשימה. הוא "מענטש" עד לשד עצמותיו.

רבי אלעזר מנחם שך, או כפי שקראו לו מאז שאני זוכר - "דער וואבילינקר", הוא איש צנוע ונמוך קומה. כשאתה עומד מולו, נדמה לך שהוא מתבייש להסתכל לך בעיניים ושהוא רואה את עצמו לידך כקטן לפני הגדול ולכן הוא מסתכל עליך ביראת כבוד כראוי לנציג של רבש"ע בעולם הזה. וכך הוא תמיד, מלא דרך ארץ בפני בני אדם, ובפרט בפני יהודי ירא שמים. ואם יהודי ירא שמים זה הואיל לגשת אליו, חייב הוא, הרב אלעזר מנחם מן שך, בוודאי להשתחוות לו, כמו שאברהם אבינו השתחוה בפני הערבים.

רבי ישראל פורטנוי, מחותני מבורר פארק, בא אליו פעם עם ילדיו כדי להראות להם את דמותו של גדול בתורה. הוא התעטף לכבודם במלבושו העליון, אח"כ רץ להביא כיבוד, וכמובן לא מצא שום

דבר בביתו, רק בקבוק בירה שחורה. הוא לקח מיד את הכובע ורץ לדלת להביא כיבוד עבור אורחים חשובים כאלה (הוא לא הכיר אותם עד אז בכלל). הם התחננו לפניו שלא ילך ואמרו: הרינו כאלו התקבלנו, ואז התנה שהוא ילווה אותם, שהוא יעשה... וכשבקשו לקנות את ספריו אמר להם שבכסף שהם רוצים להוציא על הספרים שלו, עדיף שיקנו ראשונים ואחרונים... וכשהם לא השתכנעו, ארז הוא בעצמו את הספרים.

זה בגלל שהוא כשלעצמו אף פעם לא היה קיים. רק הרשב"א קיים, רק הר"ן קיים. כשיש כאלו רשב"אים מופלאים וכאלו תוספותים תמוהים אין זמן לחשוב על עצמו. אבל השני? השני הרי הוא הכל. כשהוא בעצמו חולה, זה לא נורא, אבל כשהשני חולה זה מאד נורא. ולכן מיד כשהוא כבר יכול לרדת ממיתתו אחרי ניתוח קשה, והוא הרי שוכב כבן אדם קטן

בחדר גדול יחד עם עוד יהודים פשוטים כמוהו, הוא אינו מרשה לעצמו לשכב במיטה, אלא יורד כל פעם לחולה אחר - הוא מתכופף מעליו ומדבר אליו בלבביות אופיינית: אולי אתה רוצה קצת תה, זה טוב בשביל המעיים, ובפרט אחרי ניתוח... והוא רץ (רץ ממש) למטבח ומביא לחולה, בחור צעיר, כוס תה... לחולה אחר יש לו מילה טובה, לשלישי הוא עוזר ללכת לבית הכסא, ולרביעי הוא מביא דבר אחר הנחוץ לו או מסדר את חפציו ליד המטה. עומד פרופסור שיכא, אחז מגדולי המומחים בישראל, שלא ידוע כאוהד גדול של היהדות הדתית. הוא רואה איך יהודי זקן זה מתרוצץ בתוך החדר, ושואל: מי זה? ראש ישיבת פוניבז' ולחולים אין מילים, והאחיות ---

ורבי לייזער אינו יודע מה רוצים ממנו. עבור כל אחד הוא ירוץ להגיד תהילים. הוא יבכה ויתפלל, אבל כשאשתו ע"ה

שכבה על ערש דווי והבחורים שאלו אותו אם להגיד תהילים בישיבה, הוא ענה בחרדה: לא, איך אפשר לבטל כמה מאות בחורים מן התורה? די שיגידו כמה פרקי תהילים אחרי מנחה.

מיד לאחר הכרזת המדינה, כשהערבים הפגיו את ירושלים, ועשרות אנשים נהרגו ונפצעו קשה, היה רבי לייזער רץ עם סיר קטן עד 'שערי צדק' תחת מטר פגזים ויריות, כדי להביא קצת חלב טרי וכמה ביצים, לרבו רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, ועבור הרב מברסק זצוק"ל, אבל עבור עצמו... כלום...

בגלל שכשהאדם גדול, כולם גדולים ---

- חוץ מאיש אחד קטן. מסתובב לו ראש ישיבת פוניבז' בין הבחורים ורואה כי נעליו של בחור זה או אחר קרועות, מיד מוציא מכיסו כמה לירות ונותן לו באבהות חמימה: לך וקנה

רבינו הגדול זע"א בראשות אסיפת הנהלת החינוך העצמאי

לך זוג נעליים.

והוא בעצמו מספר: בזמן מלחמת העולם הראשונה, והוא עודנו בחור צעיר, שכב על ספסל בבית המדרש והקור היה נוראי. והוא הרי, כפי שאתם יודעים, 'בטלן', ולא היה בכוחו להידחק לקרבת התנור. שכב על יד הקיר וקפא מקור, מכנסיו פרומים והאצבעות בלטו ממנעליו הקרועות. הוא סיפר זאת לתלמידיו, עשרות שנים אחר כך.

הוא יוצא ללוויה. רבי לייזער יושב בבית מעולף למחצה ונושם בקושי, אבל ללוויה הוא מוכרח ללכת, ברגל. שאלו אותו: למה ראש הישיבה מתייגע ואינו נוסע במכונית, הרי הוא חולה וחלש והחום כבר מאוד? אתם יודעים למה? כי אז כששכב בבית המדרש וקפא, נכנס יהודי ונתן לו מעיל ישן שיחמם אותו. נו, רבי לייזער זכר כל ימיו את הטובה שההוא עשה לו, ועכשיו כשהיהודי היקר ההוא נפטר, האם אין הוא חייב ללכת ללוויה? ללכת ממש, ברגליו!

הוא שאמרנו: הוא 'בן אדם', רבי לייזער, ללא סירכות.

הוא נכנס לפתע, לוקח ספר מוסר ומתיישב ללמוד בהתלהבות גדולה. מה קרה? נודע לו שמישהו דיבר נגדו. חשב רבי לייזער, אם ההוא מדבר עלי לשון הרע, סימן שגם אני לקוי בזה. חייב אני קצת להטהר, להתנקות.

בן אדם ללא סירכות הוא זה שאין לו נגיעות.

לגבי עצמו הרי אין לו שום בעיות. הנה הוא שוכב בבית החולים, לפני ניתוח מורכב ומסוכן, שאפילו הרופאים מסופקים בסכויי הצלחתו. והוא שומע שבחדר הסמוך מדברים עם הרופאים ללא הפסק. על מי מדברים שם? שואל הוא את הבחורים. והם עונים שמתייעצים בעניינו.

ומה עם גזל רבים? הרי הרופאים מופקדים על עשרות ומאות חולים וביניהם חולים קשים, ובגלליהם הם מבזוזים את הזמן, ובינתיים ממתנים להם חולים אחרים. אינני רוצה גזל...

הוא חלש מאד, אבל פה נכנסת אשה שבורה, בחורה שמבקשת ברכה שתצליח בבחינה, באים לשאול בעצתו בענין שידוך, ברכה עבור חולה... וכשנכנס אליו מישהו, מי שלא יהיה, הוא לובש את מעילו העליון ומתיישב לקבל את פני האיש בלבביות שמתפשטת לכל הבית, עם אנושיות שמעלה חיוך על שפתי המסכן, שפותחת את הלב, שמנגבת דמעות... וכשהאדם, אדם מן השורה, רואה את הכבוד שמעניק לו ראש ישיבת פוניבז', הוא מתחזק, מתחיל להעריך את עצמו, דם זורם מחדש לפנים שלו והוא מקבל רצון להתרומם ולהתעלות.

יחסו לאנשים כבר מפורסם. זה יחס של אדם פשוט לגדול הדור. הוא מכבד אחרים בכל תנועה, מביא כיבוד מכל מה שיש בבית, שואל ומתעניין, וכל אחד מרגיש שהוא כולו מסור לו. זו אחת הסיבות שבגללן מגיעים אליו עשרות אנשים לבקש ברכה, לשאול בעצתו, להוריד מועקה מהלב, לשאול לאיזו ישיבה להיכנס, לדבר על שידוכים, לבקש עזרה, והוא עוזר.

הוא חלש מאד, אבל פה נכנסת אשה שבורה, בחורה שמבקשת ברכה שתצליח בבחינה, באים לשאול בעצתו בענין שידוך, ברכה עבור חולה... וכשנכנס אליו מישהו, מי שלא יהיה, הוא לובש את מעילו העליון ומתיישב לקבל את פני האיש בלבביות שמתפשטת לכל הבית, עם אנושיות שמעלה חיוך על שפתי המסכן, שפותחת את הלב, שמנגבת דמעות... וכשהאדם, אדם מן השורה, רואה את הכבוד שמעניק לו ראש ישיבת פוניבז', הוא מתחזק, מתחיל להעריך את עצמו, דם זורם מחדש לפנים שלו והוא מקבל רצון להתרומם ולהתעלות.

מתרצץ ואינו מוצא מנוח, הוא נראה ממש חולה, הוא אינו יודע מה נעשה איתו, הוא מסתובב אנה ואנה ונאנח...

יוצא התלמיד המסור לחפש את רבו. הוא לא נמצא. הוא חוזר לבית, והרבנית אומרת בשמחה: הוא כבר מרגיש ב"ה יותר טוב.

מה הוא לקח? שאל התלמיד.

הוא לא לקח דבר. ראיתי שהוא עולה על כסא, הוציא ספר, הסתכל פעם ופעמיים, ומיד ראיתי שמראהו חזר לצבע אנושי. הוא אפילו חיך ומיד גם טעם משהו, הרי הוא כבר לא אכל...

והוא נעשה בריא, רבי לייזער, בריא ורענן, ופניו מאירים. למה, יקירי? כי להבין את התורה זה החיים, ולא להבין - אלה יסורים שקשה לשאתם. מה פירוש לא להבין? לא להבין? איך אפשר לחיות, איך אפשר לאכול, איך אפשר לישון, כשהתוספות הקשה עומד לך מול העיניים, כמו ענן גדול מעל לראש?

כשאלה החיים, כל החיים, כשבלעדי זה אין חיים, מוכרחים לחלות. אי אפשר לחיות בלי להבין את התוספות או את הרשב"א.

הו, יקירי! אומר ר' לייזער בשיעור, הר"ן הזה הרי שווה מליון...!

ולא רק הר"ן שווה מליון, גם הרשב"א שזה עתה נאמר בשיעור, שווה מליון, ולפעמים שני מליון.

והרשב"א הריטב"א והרמב"ם זורמים בדמו, חודרים ללשד עצמותיו. עליו נאמר: באם היו חותכים ממנו, חלילה, חתיכות בשר, לא הי' זורם דם, רק קטעי רשב"א...

כדאי לעמוד על ידו ולהתבונן בו כשהוא לומד, כל גופו נעלם, נשאר רק גיבנת, והראש התקוע בין הכתפיים, כפוף, מקופל על הגמרא, או על ה'ראשון, או ה'אחרון'. אצבע אחת בגמרא והשניה ברש"י או בתוספות ולא קיים שום דבר בעולם חוץ מהגמרא או הרש"י - שום דבר!

עומדים מסביבו עשרה בחורים והוא אינו מרגיש בהם! עומד תלמידו שאיתו הוא משוחח על השיעור, וקורא אליו לשעה זו, אבל הוא אינו רואה ואינו שומע. רק האותיות הקדושות מכסות אותו, מכף רגל ועד ראש, עד שהתלמיד מזיז את הסטנדר שעליו הוא נשען... הוא, התלמיד, יודע שמותר לו לעשות את זה, הוא מתעורר ומחייך את חיוכו האופייני. חיוך תמים כמו של ילד.

מה עושים יהודים כמוני, למשל, כששומעים קושיא? אצלנו נהגו לומר שמקושיא לא מתים, אבל ר' לייזער נחלה מקושיא. ממש נחלה. כי פירושה של קושיא: לא להבין. ופירושו של לא להבין --- אבל על זה כבר דברנו.

הוא תופס את הגמרא או את הרשב"א ורץ לאולם הישיבה, תופס בחור, אחד מאלה שהוא מכיר, כי הם באים לדבר בלימוד, קורא לו, מניח את הגמרא או את הרשב"א או את הרמב"ם על סטנדר ואומר לבחור, היינו לתלמידו - אינני יודע, אינני מבין, בוא נדבר על זה, נדבר...

כי כמו שאומר רבנו יונה באבות: משל למה הדבר דומה, למישהו שמאבד חפץ יקר, האם הוא יתבייש לרוץ לכל אחד, אפילו לילד, ולשאול אותו: אולי ראית את אוצרי היקר?

ולכן אומרים חז"ל, מסביר רבנו יונה,

ומתלמידי יותר מכולם, מכל מלמדי השכלתי, כי כשלא מבינים, הרי חסר לך אוצר, ולכן אין מה להתבייש, הרי צריך לרוץ מאחד לשני, אולי הוא, התלמיד הקטן, מצא את האוצר שלו...

ורבי אלעזר מנחם מן רץ לכל תלמיד, אפילו לסתם יהודי בבני ברק, ועוצר אותו בתמימותו האופיינית:

- קשה לי הגמרא או התוספות או הרמב"ם, אולי תעזור לי...

כי בלי להבין ---

ואם עבר היום והוא נשאר ללא הבנה, הוא מתאונן בפני התלמיד בקול נהי:

היום היה לי יום קשה מאוד, ממש סכנת נפשות. ורק התלמידים הקרובים מבינים איזה יום קשה עבר על ראש הישיבה...

ואם כך הוא, הרי אין דבר שיכול לעכב את הרצון להבין, לא ניתוח ואפילו לא סם הרדמה.

הנני שואל אתכם, האם אפשר לחיות אם לא מבינים פשט בגמרא וברמב"ם על הסוגיא של פרחי כהונה היו מוצאים אותו וכו' ומפצעים אותו מוחו בגזרין, שיש שם רמב"ם קשה שהעיתון אינו המקום בשבילו, אבל הוא קשה, ואי אפשר לחיות, ללא גוזמא, אי אפשר לחיות בשום אופן. נו, אז מה אם הוא חצי שעה לפני ניתוח ושוכב בהרדמה, כשהרמב"ם אינו מרפה, והסוגיא צועקת: געוואלד, ר' לייזער, תבין אותו...

עומדים תלמידי מסביבו כשהוא שוכב בהרדמה, ופתאום הוא מתחיל לעשות תנועות בידים, הידיים החלשות של ראש הישיבה, ללא טיפת כח, וממלמל: מפצעין את מוחו, מה הפשט כאן? והידיים מתנפנפות ואיתן כל הגוף השבור. והרי ההרדמה משככת את הכאבים, אפילו כאבי ניתוח אינם מורגשים בהרדמה, אבל

כשהחיים כלים ביגיעה אחר תירוק, לא עוזרת לר' לייזער ההרדמה.

הרופאים רואים את המתרחש בעיניהם הפעורות ואינם מאמינים, מעודם לא ראו מחזה שכזה... ולא נותרת בידם ברירה כי אם לקשור את ידיו לבל תופרע מלאכתם מתנועות ידיו.

כשהרבנית היתה חולה אנושה, הוא ישב על ידה יומם ולילה. התלמידים שליוו את רבם ראו איך הוא רץ הלך וחזור בחדר, ראשו מכונס אל תוכו וחושב כמו תמיד. קצת כפוף, כולו ראש, מקשיב למה שהרופאים אומרים, ניגש כל כמה רגעים למיטה, ושוב חוזר לריצתו הקודמת בתוך החדר...

לפנות ערב חוזר הוא לביתו, רטוב, מזיע, חלש, בקושי יכול להוציא מילה מהפה, אבל הוא ניגש מיד לארון, מוציא דף נייר גדול ומתחיל לכתוב, מהר. התלמיד שראה את זה היה כל כך מופתע, שנשאר בזכרונו באיזה ענין כתב רבו את חידושויו, על פרק כ"ה מהלכות עדות ברמב"ם. והוא עמד כך, ר' אלעזר מנחם מן, וכתב מהר, ועוד יותר מהר. הדף כבר התמלא, ועוד דף ועוד דף...

את כל זה הוא חידש בין היסורים של אשתו, כי הרי הוא אינו יכול למות ביחד איתה, ובלי תורה מתים...

כשגמר לכתוב, התיישב, ואמר לתלמיד: אוי, ליכי נחלש. וטעם מהר משהו להחיות את נפשו. עד שגמר לכתוב את חידושויו, ליכו בכלל לא ידע שניתן להיחלש...

★

להבין, פירושו עד הסוף, שלא ישאר שום ספק, להכניס את האמת לתוך האיברים. ועבור זה צריך להתייגע, עד כלות הכוחות. ואחרי לילה שלם של עמל הוא אומר את השיעור, ואחרי השיעור, אחרי כל שיעור, הוא חייב להחליף את בגדיו מכף רגל עד ראש כי כולם רטובים מזיעה...

כי בזעת אפך תאכל לחם - וזה הרי לחמו - תורה!

ר' חיים זצ"ל אמר על רבי איסר זלמן זצ"ל כי הוא יכול לומר חידושים גאוניים, אלא שבגלל שהוא ירא שמים, הרבה פעמים הוא מפחד לומר אותם שמא אין זה לאמתיה של תורה.

ורבי אלעזר מנחם מן, תלמידו, הולך בדרכו - האמת בלימוד! הנה הוא אומר שיעור ברשב"א מוקשה, וכולם מלקקים את האצבעות מרוב תענוג. לפתע מגיע בחור צעיר כבן שש עשרה, עילוי, ואומר פשט אחר ברשב"א. עוצר ר' לייזער לרגע, מחייך ואומר לחבורת התלמידים המובחרים:

הפשט שלי ברשב"א הוא טוב, אבל

- זהו חיבוט הקבר !!!

★

בקשו ממנו פעם שיסע לאמריקה בשליחות אחד ממוסדות החינוך הגדולים בארץ ישראל. הבטיחו לו שלא יצטרך ח"ו ללכת למי שלא יהיה. הוא רק יתאכסן בבית מלון ויבואו אליו. היה ברור שאם אכן יבוא, הסכום שיתקבל יהיה גדול.

הוא נעשה אדום מבושה והתאונן, כזה בזיון, למה זה מגיע לי. איך אוכל לעמוד בזה שאנשים יבואו להביט בי... אם הנכם רוצים, קחו את הפראק והכובע שלי ותשלחו אותם, אבל אני לא אוכל לעמוד בבזיון כזה...

פעם בקשו אותו לקבל פרס עבור אחד מספריו. זה מאוד כאב לו, מה פירוש שיתנו לי כסף עבור תורה, עבור תורה?

★

כבר אמרתי בפתיחה: אילו על רבי אלעזר מנחם מן שך שליט"א כתבנו את השורות הללו, יתכן והוא יקפיד על שהזכרנו את שמו וכתבנו אודותיו, אבל השורות האלה נכתבו עלינו כדי שנכה עמם על קודקודינו שלנו.

כי לא כתבנו מה רבי אלעזר מנחם מן שך (שליט"א) כן, כתבנו את מה שאנחנו לא. ולא כדי לצאת ידי חובה, בזה אנחנו חייבים להודות בעצמנו.

הפשט האמיתי הוא מה שהוא אמר. זה הפשט של מכל מלמדי השכלתי, הבחורצ"ק הצעיר מצא את האוצר.

אומר הוא לכמה מתלמידי המקורבים: שואלים קושיות על השיעור, יש לי תירוצים, אפשר לתרץ, אבל לתרץ זה לא קונץ כשמרגישים שהשואל הוא הצודק. לא לחינם אמר עליו ר' איסר זלמן זצ"ל: הלימוד שלו הוא הקמיע שלי.

הצמאון לתורה אף פעם לא עזב אותו, אף פעם, עד היום הזה. לא בסלוצק אצל ר' איסר זלמן, לא בקלעצק, לא במיר, לא בלוגינעץ שעל יד פינסק, שם היה ראש ישיבה בישיבת קרלין. כן אוכל, לא אוכל, חדרון עלוב, מזרון קש, תקופה ארוכה בלי לנסוע הביתה, רק ללמוד, יומם ולילה, תמיד, ביום כיפור ובשמחת תורה בין ריקוד למשנהו, או בליל פסח לפני הסדר, תמיד.

היודעים אתם מהו חיבוט הקבר? כששוכבים בליל שבת בבית החולים. תאורה אין, גם גמרא אין בנמצא, אבל יש קושיא על תוספות בעירובין. מבינים אתם? יש קושיא על התוס' בעירובין אבל אין גמרא לעיין בה. ואי אפשר לישון, כי איך אפשר להרדם כשהתוספות בעירובין כל כך קשה. אז אתה מתגלגל כל הלילה מצד לצד ואין לך מנוחה כל הלילה הארוך.

”

נופת צופים

בדרך מרן זי"ע

הרב לוי שמואלי

הסכמת מרן הגרי"ז

בשנת תשט"ז הפציע אור השחר, ויצא ממזבח הדפוס לוחות שניות – 'אבי עזרי' חלק שני, ובראש הספר הובא הסכמת מרן הגרי"ז זי"ע וסמוך לחתימה כתב מרנא הרב זי"ע: "ואני מברכו באהבה מקרב לב כי יזכה ה' לגמור מעשהו להדפיס

ולהפיץ מעינות תורתו לרבים ויהנו רבים מאור תורתו כי טוב".

הנה רבינו ראש הישיבה זי"ע א בחיים חיותו הוציא לאור עולם את כל חלקי 'אבי עזרי' וכל אשר עלה בלבו לקבוע בספר עלה על מזבח הדפוס.

"ותגזור אומר ויקם לך" (איוב כב.) ונתקיימה בו ברכת הגרי"ז: כי יזכה ה' לגמור מעשהו להדפיס ולהפיץ מעינות תורתו לרבים.

ובמדרש (רות רבה פ"ו): "רבי יוחנן אמר לעולם אל ימנע אדם עצמו מלילך אצל זקן לברכו בועז היה בן שמונים שנה ולא נפקד, כיון שהתפללה עליו אותה צדקת מיד נפקד".

[מרנא ה'אבן האזל' זי"ע א ספרו האחרון י"ל לאחר הסתלקותו].

זכה רבינו וספריו נכסי צאן ברזל וכפי שאמר מרנא ראש 'קהלות יעקב' זי"ע א "אבי עזרי הוא אחרון ראשון במעלה ואחרון בזמן" [כלשונו הזהב של מרן ה'חזון יחזקאל' על חידושי הגר"ח]. "וכל יומא שמעתתיה בפומין בבי מדרשא" (מוע"ק כה.): "אין דור יתום שרבי אלעזר שרוי בתוכו" (חגיגה ג:) כד שמע ר' יוחנן אמר יפה למדנו ר' אלעזר" (ירושלמי מגילה פ"א ה"ב).

את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה

מרן ראש הישיבה זי"ע א הניח אחריו תורה שבכתב, משנה סדורה בעומקא דשמעתתא, ספרי 'אבי עזרי' בכל מקצועות התורה, ודעת תורה צרופה ומזוקקת: "ויותר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם". כל המתבונן בהקדמה ל'אבי עזרי' חלק ראשון, אשר נכתבה: "עש"ק בהר כ"ז למבנ"י (י"ב אייר) שנת תש"ח". שבעה ימים לאחר ה' אייר [הכרזת המרד בה' ותורתו ע"י ב.ג. וגונדא דיליה] ואלה הדברים אשר נחקקו בעט

שמיר בהקדמת הספר: "והעיקר אך ורק להתחזק ולעמוד בנסיון, ובפרט בימינו אשר נבנו עושי רשעה ומאשרים זדים גם בחנו אלוקים וימלטו". באותם הימים אשר אור וחושך משמשין בערבוביה ואצל רבים מיושבי בית המדרש המצב החדש גרם לבלבול המוחין, בשכונת כרם בירושלים רח' מודיעין יושב הפרוש מוואבוילניק, אין עליו אלא אלוקיו דבוק בתורה ושוגה באהבה ורואה באספקלריא המאירה [יראו בלי עיניים (חזה"ל)].

ובהקדמת 'אבי עזרי' (חלק שני): "אבל התנאי הקודם לכל זה הוא, רק אחרי עמלתו ויגיעתו בתורה ככל הצורך עד כמה שיש בשכלו להגיע, בלי שום נגיעה ונטיה כל שהיא, ויהיה שכלו זך ונקי וטהור, אזי שכלו הוא שכל מופשט וזה שקראוהו התפשטות הגשמיות ואז דעתו ושכלו היא דעת תורה ממש".

"נאים הדברים כשהם יוצאים מפי עושיהם" (תוספתא יבמות פ"ח).

גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד

חלפו שתי שמיטות, ארבע עשרה שנים, מיום המר והנמחר עש"ק לסדר "כי ירא אלוקים אתה" בעת צאת מסע ארון הקודש, לקול נהי ובכי גנוחי וילולי, עת נשמע הצוואה הקדושה: "כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד".

הנה בב"ב (ח): "דבר אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתיה, אמר ליה שבקתיה להימנותך א"ל הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי עלויהו". וברש"י: "שבקתיה להימנותך, שהיית רגיל ללמדם באמונה וללמד ולישב על גבם תמיד".

וכך היה "הליכות מלכי בקודש", אשר היה זקן ויושב בישיבה, ובכל עת ובכל שעה נתן נפשו וליבו עליהם.

וסיפר חד מבעלי התריסין בישיבה: תלמיד היה בישיבה שרבינו ביקש שיבוא אליו בכל יום לדבר בלימוד, וכך היה הולך מדי יום לקבל פני הרב, קביעות זו היתה לו לעול כי אין לבוא לפני המלך והסוגיא אינה בהירה לו, עד שיום אחד לא בא, למחרת שלח אליו רבינו חיכיתי לך אמש היכן היית? השיב לו התלמיד – אתמול הייתי ביום כסבור היה שרבינו יניח לו, אמר לו רבינו, בכל זאת אבקשך שתמשיך לבוא אלי, ואז אמר הבחור הרב שך חושב שיש לו יכולות ומאז אזר עוז וגבורה בשקידת התורה עד שעלה ונתעלה להיות מרכיץ תורה נודע בשערים המצוינים בהלכה – "אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד".

נקיות

הגאון האדיר רבי חיים שאול גריינימן זצוק"ל תחת אחד השיחים, הפליג בדברים על גודל מידת הנקיות של מרן זצוק"ל, וסיפר כי באותם הימים לרבינו ראש הישיבה בגודל עניותו לא היה לו ש"ס בביתו, והנה נודע כי הרב הראשי מעניק ש"ס לחכמי התורה, ורבים אשר הלכו לשחר פניו ע"מ לזכות בש"ס, אך רבינו מיאן בכך, לא רצה לחלוק כבוד לרבנות של השלטון.

לוחם מלחמת ה'

סיפר ת"ח מרכיץ תורה הנמנה על מחנה החסידים, באלול תשכ"ט באשכבתיה דרבי – ראש ישיבת חברון מרן הגר"י סרנא זצוק"ל, הייתי בחור מחו"ל הלומד בישיבה בירושלים, והנה עולה רבינו ראש הישיבה זצוק"ל ונושא דברי הספד, ובתוך הדברים השמיע דברי כיבושין מנהמת לבו על כת הפשוטים (אשר מלפנים יקראו 'מזרחי'), והדברים יורדים עד התהום. ומיני אז דבקתי בראש הישיבה בשיעוריו בשיחותיו ובספריו.

כאשר ישא האומן את היונק

עמלו בחלק ד' ובתורתו יהגה יומם ולילה. יגיעתו כל חייו ידועה. תחילתו ד"ת וסופו ד"ת, כי רק תורתך בתוך מעי, לא היו דברים אחרים במעיו, כפשוטו רק תורה, וזה נשאר אצלו כל החיים, לא מן השפה ולחוץ. אש התורה בתוכו ממש מתחילתו ועד סופו".

דעת תורה

סיפר הגאון רבי אשר זעליג רובינשטיין זצוק"ל: "כמה וכמה פעמים, בימי זקנותו של מרן זצוק"ל, נכנסתי לרבינו ראש הישיבה שליט"א בשאלה, ואחר שאמר "יש לנו אב זקן" הגעתי באותה שאלה למרן זצוק"ל, ופעם אחר פעם ראיתי היאך כיוונו דבריהם זה לזה. באחת הפעמים, הציע לי יהודי נכבד "ושתפות" בהקמת הישיבה, והציע ליטול על שכמו עול כלכלי גדול. וכשבאתי לרבינו ראש הישיבה שליט"א התבטא ואמר "אך אין הוא גברא דמרא סייעיה..." והוסיף "לך לבני ברק, לשאול את פי מרן (זצוק"ל), וכשבאתי לפני מרן זצוק"ל והצגתי את הדברים, נענה לי מילה במילה ש"אין הוא גברא דמרא סייעיה, אין לו ס"ד ולא כדאי לעשות הדבר"!

הלימוד, לא סתם להזכיר "זאגן גמרא" שגם זה ענין גדול מאוד, אבל הוא היה תמיד בכל מצב עם כל כוחות הנפש, עם כל התשוקה הנוראה הזאת, תמיד באמצע הלימוד עם האש הנוראה הזאת, עם הלב הטהור והזך, כל החיים עם אהבת התורה, תשוקת התורה, יראת שמים ויראת חטא".

מיום עמדו על דעתו

"ראש הישיבה היה בגדלותו כל הזמן מיום עומדו על דעתו. שמענו ממנו כשהתחיל בעמל התורה בדחק נורא שאי אפשר לספר. שמעתי ממנו פעם כשלמד בסלבודקא בימי המלחמה, כשכולם ברחו מפחד שיילקחו לצבא והוא נשאר לבד ממש, היה לו פתק לאכול פעם בשבועיים צהריים אצל אביו של ה'אפיפי ים'. הוא היה יושב בקור כשאין לו במה להתכסות, וסיפר שאם הוא היה משיג כמה חתיכות עצים שהיו מביאים ליד התנור ולשכב עליהן, כבר היתה לו כרית טובה!

והוא זצ"ל ישב ובכה כשסיפר את הדברים ואמר ברוב ענוותנותו: 'מתוך הדחק' כבר היה לי, חבל שלא למדתי יותר... וראו בחוש מתוך הדברים שכל מה שהיה לו היה רק

<< המשך מעמ' ו הפשט, רץ ממיתתו אנה ואנה כמה פעמים באמצע הלילה כל ימי חייו. עוד סיפרה שמאז שהכירה אותו, היא ידעה כי כשהוא לא מרגיש טוב, כשאין לו מצב רוח, פירוש הדבר שיש לו קושיה, וכשמרגיש טוב פירוש שהדבר מיושב. אין לו שום דבר אחר בעולמו.

אנחנו כבר שכחנו את פירוש המילה "וקשה לי", זה נהיה מליצה, "ונראה לישב", אין זה ח"ו מליצות. אסור לחשוב ככה! רעק"א היה מתפלל לד' שיאיר עיניו, ובאור שמח כותב: ידוע שנצטערתי על זה ממש. בעינינו ראינו אצל ראש הישיבה לא יאומן כי יסופר, קושיה כי קשה לו ואין לו מנוחת הנפש! וכשמיושב, אז כפשוטו, הוא גם מיושב.

הוא אמר לי פעם בשעה שהיה עסוק בענין השיעור, כי אף שהוא מדבר עם אנשים, נותן עצה וכו', מכל מקום, אם זה לא ענין של כבוד שמים ממש, כל חושיו ומאוייו נמצאים בסוגיה. הוא מונח בשעת מעשה בגמרא. הוא יכול לענות ולייעץ וכו' גם בשעת מעשה, אבל כל כולו היה מונח בסוגיה.

עמדתי לידו בסידור קידושין. כל הזמן היה מונח באמצע

הגאון רבי יעקב נפתלי עלזאס שליט"א

רועה נאמן

דברי זכרון מלהיבים להליכה בדרכו ולאורו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל, כפי שנמסרו בשיחה מיוחדת עם תלמידים מקשיבים זצוק"ל, כפי שנמסרו בשיחה מיוחדת עם תלמידים מקשיבים

שכטר

הגאון רבי יעקב נפתלי עלזאס שליט"א, ראש ישיבת "מרב"ה תורה" וראש כולל "חזון אברהם יצחק", זכה רבות בשנים להתקרב לרבינו הגדול זצוק"ל ולצקת מים על ידיו עוד משנות לימודו בישיבת פוניבז', ולאחרי כ' במשך שנים לקבל את הדרכתו בכל ענייני הנהגת העמדת תלמידים, כאשר ישיבתו מוציאה מתוכה לגיונות של תלמידי חכמים מבני חו"ל המגיעים להתבשם מתורת ארץ ישראל ולהחכים מ'אוריה דזכרון מאיר'. מן המפורסמות, כי ייחודה של הישיבה הוא אורירת השייכות המיוחדת המאפיינת את המשפחות הרבות של כלל בוגרי הישיבה לדורותיה, החוסים סביב הישיבה, והקשר הייחודי שלהם אל הישיבה ולראשיה שליט"א, אינו מסתכם בשנות לימודם בישיבה, אלא נמשך הלאה והלאה עוד ימים ושנים.

הגאון רבי נפתלי שליט"א, כמלאך האומר גדל, משכיל להעביר אל התלמידים כולם ולהנחיל 'תורת חיים'. כאשר כל רואיהם מעידים בהם כי תלמידי 'מרב"ה תורה' הם, הצועדים לאורם של רבותינו מצוקי ארץ זיע"א ודבוקים בדרך הישיבות המסורה מדור לדור.

בשיחה מיוחדת שקיים הגאון שליט"א עם תלמידים מקשיבים, לדמותו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל, עמד הגאון שליט"א מנקודת מבטו החודרת ורבת האנפין, על אישיותו הענקית של רבינו הגדול זצוק"ל וחיידד את עיקרי ההשקפה כפי שבאו לידי ביטוי בהנהגתו הבוררה והבהירה.

ניכר בו בגאון שליט"א ובכאב שנשמע בדבריו, כי חסרוננו של רבינו הגדול זצוק"ל אינו דבר חולף, הזמן החולף לא רק שאינו מסוגל לרפא את החלל העצום שנפער בהסתלקותו, אלא להיפך, ככל שחולף הזמן, הנקודות עליהם עורר הגאון שליט"א בהאי שעתא ובתוך ימי האבל לסילוקו של רבינו הגדול זיע"א, מציינות יותר וניכרות יותר. ההגדרות המדויקות על תפקידו של הרועה לעדתו, בשמירת העדר, ב'לקדם במקלות' כנגד טורפי העדר, ובאהבה והחמימות לצאן, קולחות מפיו ומחזירים אותנו לימי ההוד, ימים בהם הונהגנו על ידי 'רועה נאמן לעדתו'.

סופר "הפלס" שמע את הדברים מפי התלמידים, ומגישם ככתבם וכלשונם, לתועלת הצועדים לאורו של רבינו הגדול זצוק"ל.

א שטיק תורה

"כאשר באים אנו לדבר על רבינו הגדול זצוק"ל", פתח הגר"נ עלזאס שליט"א, "ניתנת לנו במקביל הזכות להכנס לזמן קצר לתוך דמות קדשו. אולם הרי אין לנו כלל מושגים על מי אנו מדברים, מן הקה"י זי"ע מרגלא בפומי' תדיר 'המושכל ראשון של הרב שך זהו דעת תורה', וכשנתבונן בזה הלא דבר הוא, בלא מחשבה אלא מושכל ראשון זהו דעת תורה. זכורני שכבר לפני עשרות בשנים שמעתי ביטוי מהגאון הגדול רבי יהודה שפירא (שליט"א) זצ"ל, שאם יחתכו חלילה את הוורידים של רבינו, לא יצא דם אלא גמרא רש"י תוספות, התורה היתה חלק אינטגרלי ממנו, הוא היה א שטיק תורה, ולכן לא ניתן להשיגו, כיון שהיו בו כל כך הרבה גוונים, ולא הכירו אלא כמה מן הצדדים שלו, אף אחד לא הכירו בשלימותו, אפילו תלמידיו לא הכירוהו".

"נזכיר רק דבר אחד אשר ממנו ניתן לעמוד על עוצם דרגתו של רבינו הגדול זצוק"ל. ספרו העומדים לצידו בעת סילוקו, שבשונה מרובא דאינשי אשר בעת פטירתן פניהן מעוותים, לעומת זה אצל רבנו זצוק"ל היה במצב של 'אנפיה חייכין', אשר זהו מבואר כשבח מיוחד בחז"ל על התנא האלוקי רשב"י זי"ע כד שכיב. פירוש הדבר, שמצפה ושמח לשלב זה של סילוקו מן העולם, ואינו חושש ממלאך המות כלל. כולנו יודעים היאך רבנו זצוק"ל היה תמיד חש, ומכין עצמו

ליום המיתה, שנים ע"ג שנים כאשר היה מדבר על מעשה דר' יוחנן (ברכות כח,ב) שאמר, 'שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי'. היה מורגש לשומעים שהוא ממש חי את הנושא בפועל ממש. כי הכין עצמו תמיד ליום המיתה עם כל השלבים של המיתה והקבורה בכל הפרטים, וספר 'מעבר יבק', היה שגור על פיו, היה הכל אצלו בחוש ממש".

"ויש בזה עוד עומק" מוסיף הגר"נ שליט"א, "כתוב במלבי"ם שמיתה בכל מקום זהו התפוררות הגוף, שהגוף על כל חלקיו מתפורר ואזי הנפש מסתלקת לעילא, וזה במיתה שבאה ע"י מלאך המוות. אמנם יש שהגוף עצמו אינו הסיבה למיתה, אלא הנפש בהשתוקקות עליונה, משתוקקת למעלה, ומתחברת לעליון, וע"י כך מתנתקת לגמרי מן הגוף. וזה הביאור במושג 'אנפיה חייכין', כי יש לו תענוג עילאי להידבק בגבוה. והרי גופו של רבינו זיע"א היה חי כבר שנים על נסים לאין ספור, כי לא היה בה דרך גשמי כלל, ובהסתלקותו, לא היה סיבה מחמת גשמיות הגוף לסילוקו של צדיק, אלא שהנפש השתוקקה למעלה וזהו ממש 'אנפיה חייכין', דרגא עליונה ונפלאה".

האמונה בחוש

בני החבורה מבקשים מהגאון שליט"א, להרחיב את הדיבור על מדרגות האמונה

בחוש להם זכה וזיכה רבינו הגדול זצוק"ל, והגאון שליט"א נענה בנפש חפצה.

"נרחיב קצת הדיבור אודות האמונה הזכה והחושית אשר היה לו לרבינו זיע"א הכ"מ. הרי כולנו שמענו את שיחותיו אשר בכלם שח על אמונה חושית, להחדיר ולחזק את הרגשת האמונה בו יתברך - בחוש. לחדד ולחזק ההרגשה של האמונה בכל עת. אמנם צריכים אתם לדעת כי כל העבודה העילאית הזו של החדרת אמונה בחוש, לא התחילה בשנת תש"ל, כאשר החל לומר את שיחותיו".

"שח הרב הגאון ר' שמחה חרץ שליט"א מעשה נורא, שאביו ז"ל שהיה תלמיד לרבינו זיע"א, עוד בהיותו בסלוצק, והיה חביב אצלו מאד, והלך עמו לטייל בשחר, בעודו מדבר כל העת בד"ת, וכמה פעמים באמצע הלימוד היה פונה רבינו זיע"א אליו ושאלו בלהט האם הינך מכיר שיש בורא עולם, ולאחר חזר לתלמודו לתוך מו"מ בדברי הרשב"א בכל הריכות, וכן מה פעמים היה שואלו ברגש עז האם אתה חש שיש בורא עולם וממשיך לפלפל עמו בלימוד, ממש אמונה חושית עזה. ובשעת מעשה לא הבין, מה חפץ ממנו רבינו זיע"א, אך לאחר כמה שנים שהקומוניסטים כבשו את רוסיה, וכל בני הישיבה צלחו להברית את הגבול, חרץ מאותו תלמיד ז"ל, ועמד כשבוע שנים בנסיונות קשים ומרים ממש של שמירת תו"מ, ואח"כ כתב מכתב לרבינו זיע"א [היה מונח בגמ' גיטין שלון], כי כל השנים האלו נמנע מחילול שב"ק בשל דיבוריו של רבינו זיע"א שצלצלו באזניו [כך נוסח המכתב], וכאשר אנחנו נאמר אותם מילים אי"ז משפיע כלום, אך רבינו זיע"א שחי אמונה בחוש על כל צעד באופן מוחלט [ורבינו זיע"א הלא היה אז בערך בן כ"ז שנים - בינו נא זאת], כאשר היה אומר את זה, הרי"ז היה מחדיר אמונה בעצמות. ומשום זה עמד אותו תלמיד ז"ל, שבע שנים בנסיונות נוראים והציל בזה את כל משפחתו המפוארת אחריו".

"והייתי נוכח במעשה שהי', כאשר זוג חילוניים, שהבעל בחסדיו ית' חזר בתשובה, ואילו האשה מיאנה, ובאו לפני רבינו זיע"א, והקדיש לזה ג' רבעי שעה להחדיר בה אמונה עזה, ולא הבינה כלל לשונו, והחזירה בתשובה. ולא אמר שום דבר מחודש או הוכחה מיוחדת אלא אמונה בטהרת הלב, אמונה זכה ובוררה ברשפי אש קודש, והועיל לה כי הרגישו בחוש אצלו את האמונה בו יתברך, ועי"ז הם ובניהם וכל יוצ"ח יראים ושלמים עתה, והכל מכח אמרי אמונה אשר הטביע

יבלח"א הגר"נ עלזאס שליט"א במחיצת רבינו הגדול זיע"א

בחוש.
 "ומצינו אצל אאע"ה, שהיה מכניס אורחים עצום, אך ההכנסת אורחים 'והוא עומד עליהם תחת העץ', לא היתה בגדר עמידה בעלמא, כי אם החדרת אמונה בו יתברך, שנתן לאורחיו שיעור באמונה. וכן זכינו לראות אצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל, כאשר מעידים כל אשר זכו לקרבתו, שהיה מכניס אמונה בכל שומעיו, היה זורק אמונה, אמנם לא כולם קלטו את זה. אלו שקלטו, הוא הצל עליהם באמונתו היוקדת, אבל יש הרבה שאעפ"י שבאו עמו בקרבתו עדיין לא קלטו, אף שמתוך הרב גווניות שהיה בו, הם ראו גוונים אחרים, אבל לחסות בצילו - הם לא זכו..."

אהבת התורה

"עוד היה בולט מאוד אצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל גודל עוצם אהבתו לתורה"ק, אשר זהו מפורסם בפי כל, ואין צורך להאריך בזה שמן הסתם כבר נשמעו ע"ז כו"כ דברים, אולם מעשה א' אציין, פ"א הגיע א' מתלמידיו המובהקים לביתו, ומצא אצלו קונטרס נפלא בחידו"ת, מלאים זיו ומפיקים נוגה. ושאל לו מדוע לא נדפסו הדברים בספרי קדשו - ספרי אבי עזרי, ויען לו רבינו זיע"א, מחמת שאי"ז אמת, ושאלו א"כ מדוע מחזיק קונטרס זה אם אינו אמת [לגודל דקדוקו כי רב ויגיעתו העצומה על שלמות האמת בספרי הקד', כמבואר בהקדמתו להוצאה החדשה]. ואמר, שכאשר חלה ביותר והיה לו יסורים נוראים, ובלייל בדיקת חמץ היה בביה"ח תוך מכאובים מרים, ואזי נתחדשו לו אלו הדברי תורה בעמל מופלא ומופלא אשר אין לשער ואין לתאר, לגודל יסוריו. ואף שלהדפיסם אינו יכול מחמת שאי"ז אמת, מ"מ לזרוק אינו מסוגל, מאחר ונתחדשו לי בחלבי ודמי, כ"א רבינו זיע"א. לא יאומן כי יסופר, גודל עמלו ואהבתו לתורה".
 "ושמעתי כי בדירתו בירושלים בזמני ההפצצות הקשים [בימי תש"ח הנודעים], והיה אסור להדליק אור ולהבעיר נרות, עקב ההאפלה שקבעו, אמנם רבינו זיע"א היה מוכרח ללמוד. ע"כ היה לו שם 'בוידעם' קטן, שם נכנס להגות באמרי שפר, ונרחק שם עם נר, ולא חדל ללמוד. וזה שיעור מבהיל באהבת התורה העצומה שלו".

דרכו בהנהגת כלל ישראל

זכינו ושתל הקב"ה בדורנו את רבינו הגדול זצוק"ל, הוא הגבר אשר כעמוד אש הלך לפני המחנה להאיר את חשכת התקופה ולנווט את עולם התורה בדרך הסלולה והבהירה אותה קיבל מרביותיו מצויקי ארץ זיע"א והנהיל לדורות הבאים כממשיך שושלת הנהגת האומה ומסירת התורה מדור לדור. הגאון שליט"א במתק לשונו, מאיר את הדברים מנקודת מבטו המיוחדת.

"כידוע, עיקרו של דבר אשר חזינו אצל רבינו זיע"א והדבר המיוחד שהיה אצלו, הוא מימוש דברי חז"ל 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא', וביאור

עיי"ש עוד, דברים כדורבנות ממש. והיינו שהסיבה לכל הדרדרו והחילוניות, לכל החורבן האיום של כלל ישראל, זהו מחמת אי הציות לגדולי התורה בהוראתם בשוק החיים".

"מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי עם פועלי און, הלא זה היה כחו הנפלא של מרן ראש הישיבה זצוק"ל אשר החדיר ענין זה בצורה ברורה וזכה, ונטע בנו ההכרה שיש השקפת התורה"ק בכל ענין משוק החיים". "וזה היה השורש של כל מערכתיו הציבוריות, כי אין תורה בלא ירא"ש, ובשל כך נלחם כארי" דבי עילאי, על כל סטיה קלה אשר הבחין בכוח אבחנתו העצומה, על כל קלקול. כי פעם בו באופן חי ומוחש המעלה הזו, להכיר כי קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, ואין להפריד ביניהם כמלא נימה חלילה, ממילא יצא להלחם מתוך אותו להט פנימי שממנו נבע אהבתו לתורה ולקוב"ה".

הגאון שליט"א ממחיש את הדברים על פי דברי הגמ' בב"מ (צ"ג ב') שדנה, בחיובי רועה שהיה רועה בעדרו והגיע ארי, והגמ' מקשה 'מאי הוי ליה למיעבד נגד ארי'?, ומתמצת: 'היה לו לקדם ברועים ובמקלות', להביא עוד רועים ולהלחם ע"י מקלות.

"אפשר לומר כי זה היה אצל רבינו זיע"א אשר הוא היה היחיד בדור שקידם ברועים ובמקלות, ע"י חוש מיוחד שהיה לו להרגיש כל סטיה קלה ושינוי דרך במסורת התורה, באופי הישיבות, ובצביון המסורה, ועל כל סטיה היה זועק ומקדם ברועים ובמקלות. הרבה לא ראו את האריות הבאים לטרוף את העדר, והביטו בו ובמקלותיו בתימהון, כי לא ראו להאריות הבאים לטרוף העדר, אשר רבינו זיע"א נלחם בהם בכל אוננו, ולמי שמבין את עוצם האחריות בשמירה על כלל

ישראל, רואה לפניו פעולת חסד והגנה מתוך אהבה לעדרו, ולא ח"ו כמעשה התקפה".

"בילקוט בפרשת שופטים המשיאו משל נמרץ, לרועה שהיו זאבים מהיער טורפים בעדרו עד שיום אחד יצא להרוג את כל הזאבים מחמת שהזיקו לעדרו, אך כאשר יצא מהיער שמע בכי של זאב קטן אשר זה עתה נולד, וחמל עליו והביאו לביתו וגידלו, וכלשון המדרש 'השקוה מחלב הצאן'. לימים בא אצלו חברו ושאלו ע"ז היאך הוא מגדל בתוך הכבשים חיה טורפת, ואמר לו כי זה הזאב אינו מסוכן, הוא 'בית' - אני טיפחתי אותו, לימים נטרפו לו כמה כבשים ולא עלה על דעתו כלל לחפש בביתו, וחפשו רק ביער. והדבר נורא למתבונן כמה אנשים טחו עיניהם מראות בסכנת הכנסת זאב קטן, והרי הוא 'אונזערער' - 'משלנו', ומה הוא כבר יכול להזיק, ועל זה היה רבינו זיע"א נלחם כארי... והרבה לא הבינו על מה יצא הקצף והזעקה, וזהו רק בגלל שהיה חסר להם, כושר האבחנה וראיית הנולד שהיו לרבינו זיע"א".

★

הגאון שליט"א הוסיף בכאב, דברים על המלחמה כנגד ה'כת"ח נדמה לו', והסרת המסווה מפניהם של החפצים לקעקע את יסודות ההשקפה.

"מצינו בחז"ל כאשר נלחם יעקב אבינו ע"ה עם שרו של עשיו, ואיתא שם 'חד אמר כתלמיד חכם נדמה לו'. והרי ייפלא, יעקב אבינו בחיר האבות שכל כולו בעסק התורה, בכ"ז ראהו כתלמיד חכם, וזה מבהיל על הרעיון, אשר אף הוא יכול לטעות, ולראות בשרו של עשיו כת"ח, וכאשר ראה שהוא שרו של עשיו נאבק עמו ועלה עננו עד כסא הכבוד. וזה היה פועל רבינו זיע"א להוריד המסווה של

כת"ח נדמה לו. וזה היה מה שהחדיר בשומעיו, צורת בן תורה מהי, והיאך נהיה בני תורה. ואלו שלא הבינו, משום שלא חשו את האריות הבאים לעדר, ולא הבינו כי הזאב נכנס לפנים. וכ"ז נבע אצל רבינו זיע"א מנקודה אחת, כי היה חי בפועל ההרגשה קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד, אין מקום למחלקות נפרדות חלילה. כל שלא בוקע ממנו יראה - אף תורה אין כאן, והתבטא בזה בחריפות רבה לאלו שזכו לשמוע ממנו, ולא היה זה כלל מתקיפות, כי אם מחסד נפלא ומטוב אמיתי, אשר עמל ויגע לשמור על העדר. וזה היה טוהר פועלו הן בהרבצת התורה הן בהנהגת הכלל לראות בכל דבר את המימד הרוחני בלבד, וזעק אף על הפגיעה הקטנה ביותר, וא"א לעבור כעת על כל מערכותיו הנפלאים, ויש מהם רבים אשר לא יודעו כלל, רק פעל תמיד לשמור על העדר לבלתי יכנס שם זאב, ולא יטרפם הארי, למען המושך לימוד התורה בטהרתה כאשר ניתנה מסיני."

"וכאן ישנה תוספת חשובה ביותר, אשר היא הייתה שורש להנהגת הכלל המיוחדת בה ניהלנו רבינו הגדול זצוק"ל בכל השנים. כמו שיש יצה"ר לכל אדם באופן פרטי המתנגד לכל מהותו הרוחנית ומנסה להשפיע עליו להיות חומרי וארצי, כן הדבר לגבי כל כלל ישראל, וכשם שהגם שיש הבדל עצום בין אדם פרטי שחפץ לקום לתפילה בזמנה, אבל קורה לפעמים שהוא מאחר ואז הוא מכיר בטעותו ומצטער ורוצה לתקנה, ובין מי שהדבר נהפך אצלו להיות כמלומדה ח"ו, דזהו פירצה חמורה, ונוגע בעקירת הדת, כן הדבר ג"כ בענייני הנהגת הכלל, ישנן את שני הבחינות האלה, וכפי שכתב מרן החזו"א זלה"ה באגרתו. וכמו שכל אחד באופן פרטי אשר אינו שואף להתעלות ושאינו דוחף את עצמו לזה, נופל ויורד מטה מטה ונכדברי הגר"א הידועים עה"פ 'אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור מן שאול מטה', כמו"כ בהשקפת כלל הציבור, נדרשת התעלות תדירית כדי למנוע דרדור הדור למטה חלילה."

"רבינו זיע"א דאג לטובתו הרוחנית של הדור כולו, על פי הגישה הנ"ל. בו בזמן שאחרים שלא ירדו לסוף דעתו בזה, עמדו מנגד, והוא היה צריך לעמול קשה כדי לשכנעם להצטרף למהלכיו והנהגתו, ויש שנקטו בשב ואל תעשה או אפילו התנגדו, וכמה הצטער רבינו זיע"א על זה."

ה"חתם סופר" שבימינו

"וכמרתן החת"ס זצוק"ל בשעתו, שכמפורסם בתקופתו היה הרשע הידוע מהעיר דעסוי [שאסור להזכיר שמו בביהמ"ד] שהתחיל את כל התנועה הרפורמית וההשכלה הארורה רחמ"ל, והוא היה נראה ת"ח, ואף כתב ספרים שרבים התפלאו מהם, אולם מרתן החת"ס זיע"א איבחה אצלו נטעי מינות, ומחמת כן עבר החת"ס על כל חיבורו על התנ"ך, חיבור מרשים אשר לא היה לו אח ורע [עד אשר המלבי"ם גאל אותנו מידי בחסדיו ית'], ותלמידו המובהק המהר"ם שיק כתב

בתשובה, שבכל החיבור מצא חת"ס רק מקומות בודדים שיש בהם כפירה להדיא, אבל בשאר החיבור רק הריח ריח חריף של השכלה, אבל לא מצא קלקולים מפורשים, ומ"מ החת"ס קבעו ברבים לאפיקורס מוחלט, שאסור להחזיק ספריו, ואין בהם שום קדושה, ונלחם עמו מלחמת חורמה שהציל את כל החרדים שדבקו בהחת"ס. והרבה ת"ח גדולים תמחו על החתם סופר והנהגתו, ולא הבינו איזה עוול מצאו בו. אולם מרתן החת"ס זיע"א ברוח קודשו הרגיש היטב את נצנוצי הכפירה הטמונים בו, ושהוא יביא בעקבותיו את ההשכלה הארורה, והדרדור האיום ביהדות אשכנז. "ורבינו זיע"א היה גודר גדר ועומד בפרץ בדורנו כעין הנהגת החתם סופר זצוק"ל בזמנו, ויש אשר נמנעו מלהשחית בגלל שפחדו ממנו ומדרכי תגובתו, וחששו מאמרי פיו."

"וכל מלחמותיו ומאבקיו לא נבעו מקנאות אלא מרוב טובו וחסדו, וכרועה נאמן ובחוס אבהי הוא השפיע על כל העולם החרדי, ובכדי לשמור על גדרות צאנו יצא מגדרו למנוע מהם כל נזק ח"ו. ומזה נבע שהרבה עניינים שהרבנים ולא ראשי הישיבות היו אמורים להיות מופקדים ע"ז, נכנסו לתחום פעילותו כאשר הבחין באולת יד בזה, ונרתם בכל עוזו להעמיד הדת על תילה, וכל פעולותיו המרובות נבעו מתפיסתו האחדיה שקוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, ולהעמיד הדת על תילה בלא שום סטיה, ולא ראה בזה ביטול תורה אלא קיומה של תורה."

אהבת התלמידים

"אצל רבינו זיע"א, הלא כולם יודעים את החמימות המיוחדת שהיה לו לכל

תלמידיו שהיו שם וכרוב אהבה שוחח עמם בחמימות נוראה בד"ת, וכל מי שראה מחזה נורא זה ראה בחוש כיצד החשיב את תלמידיו אף יותר מבניו, לגודל האהבה אשר היה לו."

"ואהבה גדולה זו מקורה היא מהרמב"ם שכתב (בפ"ה מת"ת הי"ב) 'כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב, כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבן, כך אמרו חכמים יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וצריך אדם להיזהר בתלמידיו ו'לאוהבם' שהם הבנים המהנים לעולם הזה ולעולם הבא. ויש לציין שבאמת לא מצאנו ברמב"ם שצריך לאהוב את בנו רק תלמידיו, משום שהתלמידים הם הבנים שהם לעולם הזה ולעולם הבא. וכשם שראינו בצוואתו הקדושה שבמקום שיחתום במילים הפורש מכם בצער, כתב 'הפורש מכם באהבה', וזהו אהבה אמיתית שזה היה כל מהותו, שהשפיע אהבה לתלמידים, ואי"ז דבר חיצוני, אלא מעלה שורשית וענין עקרוני, ורבינו זיע"א היה מחבב תלמידיו באופן ייחודי ממש."

הגאון שליט"א סיים את דבריו במילים נרגשות וחוצבות - לנו, העומדים לבקש לצעוד בדרכיו של רבינו נ"ע.

"הבה נתעורר להתרומם בדרכי קדשו והשקפת רבינו זיע"א זועק אלינו למען נשמור על דרך ד', קוב"ה ואורייתא וישראל חד, אין מחלקות נפרדות לתורה ומוסר והנהגת הכלל, אלא צריך להיות שלמות בכל, וזהו השמירה על צביון היהדות ושמירה על טוהר התורה וקדושתה. וצריכים להתאמץ לילך בדרכו ולא לסטות אפילו בנטיה דקה, כי נעדר השומר על הצאן. יעזור השי"ת ונזכה בקרוב ממש, לראות את רבינו הגדול זצוק"ל בתחיית המתים, בב"א."

גנזי 'אבי עזרי'

מכתבים ואגרות, גנוזות וכתבי יד נדירים מכתב ידו של רבינו הגדול מרח
הגרא"מ שך זצ"ל • מארכיונו של הרב משה פישר הי"ו

כתב יד מרח זצ"ל - 'אבי עזרי' הלכות כלאים

לפנינו דף מכתב יד מרח זצ"ל של ספרו 'אבי עזרי' הלכות כלאים. הדברים מופיעים במהדורה החדשה של ספרא דבי רב, כרך שלישי, עמ' נ"ב מדפי הספר.

דבר שפתיים אך למחסור אודות ספרי רבינו הגדול זצ"ל, ומן העניין לציין שורות ספורות מאשר כתב מרח זצ"ל עצמו אודות ספריו בהזדמנויות שונות בהם גילה טפח מיגיעתו הרבה בכתיבתם. וכה כתב בכ"ז טבת תשנ"ג בהקדמתו למהדורה החדשה: "ואני מתפלל להקב"ה שיתקבלו ספרי אלו בבי מדרשא, כי הרבה עמל ויגיעה השקעתי בזה, ומה שרחוק מן האמת הרחקתי, כי ידעתי שזו מלאכת שמים".

במכתב לאחד מתלמידיו כתב מרח זצ"ל: "כשאני פותח את אחד מהספרים 'אבי עזרי', אני עומד ומשתומם איך עשיתי כל זה, אבל זהו רק חסד מהקב"ה שעמד לי לכתוב בזמן שיכולתי". ובאגרת נוספת כתב רבינו הגדול זצ"ל כך: "מה גדלה שמחתי בראותי שאף לפי מיעוט ערכי, אנשים גדולי תורה מתפללים בדברי ספרי, וזה לא בזכותי ואני תולה כל זה בגמול מן השמים, בגלל העמלות והיגיעה הרבה שעלתה לי בזה, ואין מילים בפי להביע תודתי לכם. ואם לא יקשה עליכם, אם יש לכם דברים שאינם נראים בעיניכם, תודיעוני".

מכתב מרח זצ"ל למרח ה'חזון איש' זצ"ל

לפנינו מכתב נדיר בדברי תורה שכתב מרח זצ"ל למרח ה'חזון איש' זצ"ל, הכולל כמה הערות בספרו הגדול.

ב"ה ז' מנ"א התש"ו ירושלים ת"ו
לאדמו"ר הגאון החסיד שליט"א
שלו' וברכה עד בלי די

באתי להציע לפניו איזה הערות שעלה לי בעיוני בספר חזון איש ובטח יכבדני בתשובתו ---

ובזה אשאר בכרכה
אלעזר מנחם שך

מכתבי עצה והדרכה

לפנינו שני מכתבי עצה והדרכה שכתב מרן זצ"ל לאחד מתלמידיו שליט"א שפנה אליו בשאלה אודות מקום העבודה של רעייתו תחי', כאשר מרן זצ"ל משיב לו נחרצות כי אֵל לה לאשה לעבוד בצוותא עם נשים שחונכו במוסדות הממ"ד אשר "ההשקפה מאלו המורות המחונכות בסמינריונים של הממלכתי דתי, היא לגמרי אחרת, ובייחוד בזה שהבעל ימשיך בלימוד".

ככלל דרכיו ואורחותיו, אף עצותיו של מרן זצ"ל נבעו מלב רחום, וכפי שמציין זאת במכתבו זה: "וזהו היא עצת אוהב לאהוב ובלב ונפש אני רוצה בטובתך והצלחתך".

במכתב הראשון כותב מרן זצ"ל כך:
ב"ה יום ו' עש"ק תרומה ז' אדר א' תש"ל
לכבוד יקירי אהובי הרב... שיחי' שלוי' וברכה עד בלי די

הקשית לשאול והדבר נוגע לפרנסת הבית, ואי אפשר בקל להשיב החלטה בזה. אבל אני אכתוב לך רק כתורת עצה, וזהו היא עצת אוהב לאהוב, ובלב ונפש אני רוצה בטובתך והצלחתך. לדעתי לא טוב לגבר אם אשתו נמצאת בסביבה שהשקפתם מנוגדת להשקפתו כמוכן שהלא משיחים ביחד ומחליפים ההשקפות והרי ההשקפה מאלו המורות המחונכות בסמינריונים של הממלכתי־דתי, היא לגמרי אחרת, וביחוד בזה שהבעל ימשיך בלימוד, וזה בדרך כלל, חוץ מהיוצא מן הכלל, ובדרך כלל נקלטת השקפה זו ומי יתקע שזה לא יהיה גם אצל אשתך.

ומה שאתה חושב שזהו רק על שנה, אינני חושב שאחרי שנה תוכל להיות מורה בבית יעקב, אחרי שלמדה בממלכתי־דתי. זהו דעתי בתורת עצה.

ואני מברך אותך ואת זוגתך תחי' שתצליחו להסתדר באופן אחר בלי שאלות ופקפוקים.

ממני אוהבך ומוקירך
אלעזר מנחם מן שך
למה לא כתב לי איזה הערה מה שעלה לך בלימוד

כפי הנראה שברכתו של מרן זצ"ל לתלמידו שליט"א ורעייתו שיעלה בידם "להסתדר באופן אחר בלי שאלות ופקפוקים", נתקיימה מיד, ובמכתב השני, שנכתב כשלושה חודשים ומחצה לאחר מכן כתב מרן זצ"ל אודות כך "שלאשתך כבר יש משרה ושתוכל להמשיך בלימודך".

וזה נוסח המכתב השני, שרובו נסוב בדברי תורה:

ב"ה יום ו' עש"ק בחקתי כ"ג אייר ל"ח למבנ"י תש"ל בני ברק

לידידי ורב חביבי הרב היקר מר... שיחי' שלוי' וברכה מרובה לך ולרעייתך תחי' זה כשברעיים שהגיעני מכתבך ולא היה בידו להשיבך עד היום בגלל הטרדות שךבו. ב"ה שלאשתך כבר יש משרה ושתוכל להמשיך בלימודך, ובאמת כשאתה תמשיך עוד הלאה בלימוד, יש לקוות שתעלה וסוף הכל יבא ולא לדאוג על העתיד רק שתהי' שקוע בלימוד להוסיף עוד מסכת ועוד מסכת ובזה יהי' הצלחתך בעזהי"ת.

מה שכתבת לפי הרמב"ן ודאי שנכונים הדברים...

ואשאר בברכה מרובה לו ולזוגתו תחי'
מנאי אלעזר מנחם מן שך

מכתב מרן זצ"ל כנגד עלילת 'השקר בעת הקמת 'דגל התורה'

לפנינו כתב היד של המכתב אותו כתב מרן זצ"ל מקירות ליבו בחודש תשרי תשמ"ט, כנגד העלילה הנבזית שהופצה אז על ידי גורמים אינטרסנטים, שכביכול הקמת תנועת 'דגל התורה', היא כתוצאה ממחלוקת בין ליטאים לחסידים. רבינו הגדול זצ"ל כאב עד מאד לנוכח עלילת שווא זו, וכתב כמה וכמה מכתבים בענין, בהם הכחיש מכל וכל שקר גס זה, ולא נחה דעתו עד שכתב באחד ממכתביו: "לדעתי זהו עלילה זדונית ורכילות ולשון הרע עוון שלא יכופר... אני אינני מוחל על עלילה זו".

אחד ממכתביו של מרן זצ"ל בענין, נכתבו לכ"ק האדמו"ר מספינקא־זידיטשוב, הרה"צ רבי אלטר אליעזר כהנא זצ"ל, ששוחח עם מרן זצ"ל באחד מאותם ימים אודות העלילה השפלה ויום למחרת שיחתם, כתב לו מרן זצ"ל מכתב זה:
לכבוד האדמו"ר הרה"צ וכו' שליט"א בעיה"ק ירושלם שלום וברכה מרובה עד בלי ירח

בהמשך לשיחתנו מאתמול, הנה ממש נודעזעתי לשמוע על עלילה ושמועות השוא שהוציאו עלי שאמרתי או שעשיתי ח"ו נגד החסידים וראשיהם, שהכל שוא ושקר וזו עלילה שפילה ושקר גס, לומר שהנני נגד החסידים, וכאשר כבר אמרתי לכת"ר שבאמת אין לי ולא היה לי מאומה נגד החסידות והחסידים.

גם ידוע ומפורסם שאלפי תלמידים חסידים למדו ולומדים בשיבתנו הקדושה, ומעולם לא התנהגתי אליהם באופן שונה מאחרים, צר לי שהמילה "כת" שהשתמשתי בה נגד חסידי חב"ד, כאבה לחסידים, אך לא התכוונתי חלילה לכלל החסידים שהנני מכירם ליראים ושלמים תורה ומצוות ויראת שמים טהורה.

אדרבא, אינני יכול לתאר לעצמי איך היה נראה הדור בלי החסידות והחסידים ופעליהם הנשגבים לתורה ויהדות בחמימות החביבה האופיינית להם, ובפרט האדמו"רים שיחי' ושיבותיהם המיוחדות התופסים מקום חשוב בעולם התורה.

ואקווה כי בזה יסכר פי דוברי שקר הרוצים ללבות אש מחלוקת בין חסידים וליטאים שאינה קיימת כלל.

הנני בזה גומר דברי ואומר שלוי' לכת"ר ולכל אשר אתו.
אלעזר מנחם מן שך

פרוטוקול מאסיפת הנהלת ישיבת 'עץ חיים'

כידוע שימש רבינו הגדול זצ"ל כנשיא ישיבת ומוסדות 'עץ חיים', בתוך יתר הישיבות הקדושות ומוסדות החינוך שעמדו תחת הדרכתו והכוונתו. לפנינו מסמך פרוטוקול הכולל סיכום מאחת מאסיפות הנהלת ישיבת 'עץ חיים', בחתימתם של מרן זצ"ל וראש הישיבה ד'עץ חיים' הגאון הגדול רבי אברהם יעקב זלזניק זצ"ל. האסיפה התקיימה באור לכ"ח מרחשון תשכ"ב, כאשר על הפרק עמדו נושאים שונים בהנהלת הישיבה. אחד מהנושאים שעלו בישיבה היה גורל עזבונה של אשה צדקנית, כאשר בתוך הדברים צוין בפרוטוקול כי הנושא עלה על שולחנו של רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "הרב נ. טיקוצ'נסקי מודיע כי השאלה... אם העזבון שייך ל'עץ חיים' או לשותפות הובאה בהסכמת שני הצדדים להתייעצות בפני הרב אלישיב הי"ו". ענין נוסף שעלה לדיון באותה אסיפה הוא אודות תכנית בניה מסוימת, שמתבצעת "אחרי עיון ודיון בפרטי הפרטי-כל באסיפת ההנהלה שהתקיימה ביום י"א בסיון תש"כ ואחרי התייעצות עם הרב אלישיב וקבלת חוות דעת מפי הרב שך הי"ו". על המסמך חתומים בין היתר מרן זצ"ל והגאון הגדול רא"י זלזניק זצ"ל.

מכתבי מרן זצ"ל למען ישיבת 'מעלות התורה'

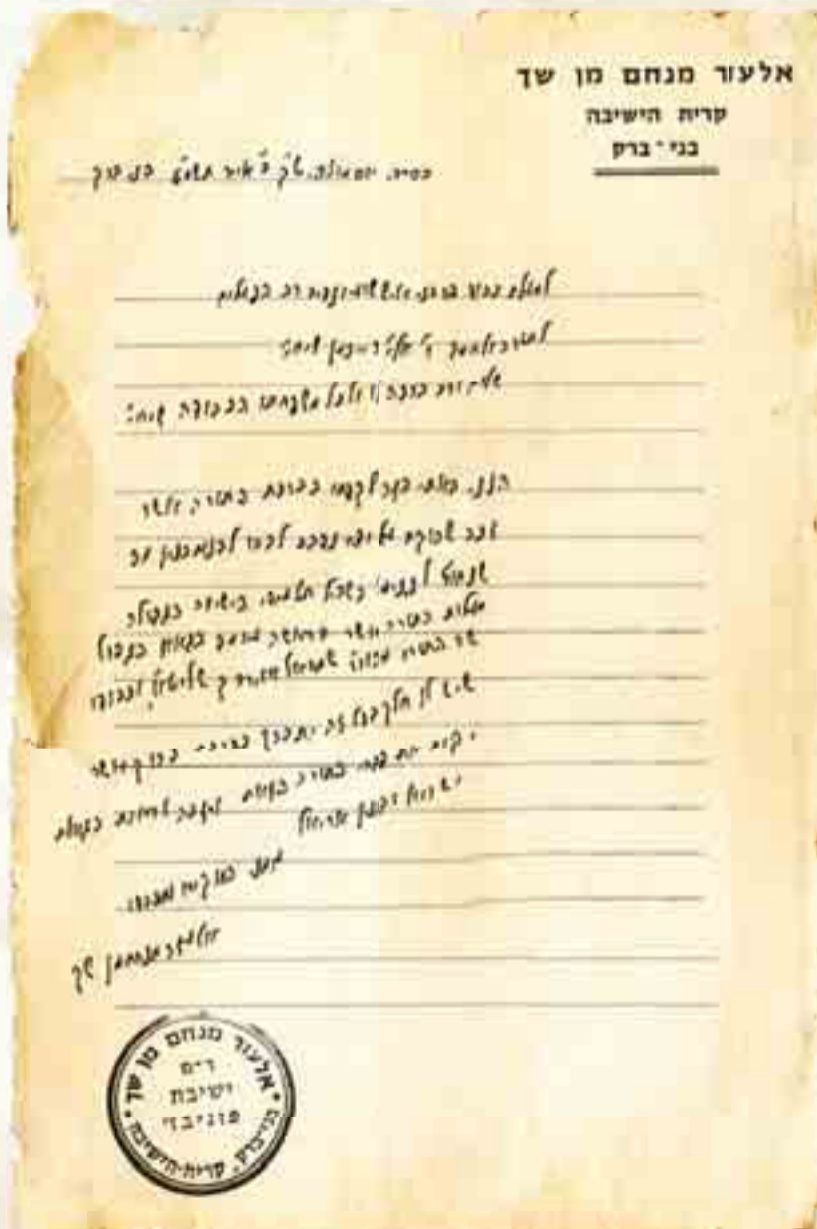
לפנינו שני מכתבים שנכתבו על ידי מרן זצ"ל לנדיב הנכבד הר"ר אליהו רייכמן הי"ו, אשר נדבה אותו רוחו לעמוד לימין ישיבת 'מעלות התורה' ולסייע בהקמת היכלה ובניניה בשנותיה הראשונות. המכתבים נכתבו לפני כשלושים שנה ויותר מכך, ומעידים במקצת על גודל קרבתו היתרה של רבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א לרבינו הגדול זצ"ל והערכתו הרבה לכבוד תורתו. כך, אפוא, מכנה מרן זצ"ל את רבינו ראש הישיבה שליט"א במכתבים אלו כ"שר התורה" ו"הגאון המפורסם שאין גומרים עליו את ההלל על תורתו ויראתו". במכתב הראשון מיום י"ג תשרי תשמ"ה כתב מרן זצ"ל כך: הנני בזה להביע בזה שמחתי מעומק הלב על מה שב"ה זכה איש הדגול רודף צדקה ומחזיק תורה הרבני היקר מר ר' אלי' רייכמן הי"ו לרכוש מגרש בשביל הישיבה הגדולה "מעלות התורה" אשר בשכונת שערי חסד בירושלם, בראשות הגאון המפורסם שאין גומרים עליו את ההלל על תורתו ויראתו ה"ה הרב שמואל אויערבאך שליט"א, אשר כבר נראה פירותיו במשך שנים המעטות של קיום הישיבה, ועכשיו בעזה"י יתרכו הספסלים ויזכו התלמידים הגדיל תורה ויאדיר. ולזה מתאספים אנשים חשובים ככנס לחזק את זה ולבוא בסיוע שיצא לפועל מה שיותר מוקדם, וה' יהיה בעזרם לכל העושים והמעשים וביחוד הנדבן היקר שיחי' ונזכה כולנו לראות בהרמת קרן התורה והיראה.

מאת המוקיר ומכבד
אלעזר מנחם מן שך

במכתב השני ממוצש"ק ב' אייר תשמ"ט כתב מרן זצ"ל כך: למעלת כבוד הרבני איש שוע ונדיב רב הפעלים לתורה ולחסד ר' אלי' רייכמן שיחי' שלום ורב ברכה לו ולכל משפחתו הכבודה שיחי'

הנני באתי בזה לקדמו בברכת התורה אשר זכה שהוקם על ידי נדבת לבבו לבנות בנין מה שנחנך לפנימי' בשביל תלמידי הישיבה הגדולה מעלות התורה אשר בראשה עומד הגאון הגדול שר התורה מהור"ר שמואל אורבך שליט"א, וכבודו שיש לו חלק בכל זה יתברך בברכת ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת ויזכה לראות בגאולת ישראל ובבנין אריאל.

מנאי המוקירו ומכבדו
אלעזר מנחם מן שך

"אן שטחיות!"

שיחה מאלפת וגילויים מיוחדים במחיצתו של הרב הגאון רבי יצחק מנחם קרלינסקי שליט"א, מגדולי מקורביו ותלמידיו של רבינו הגדול מרן זיע"א

הרב ישעיהו ויין

בפתח השיחה עלה עניין חכמתו ופקחותו של רבינו הגדול מרן זיע"א. בנושא זה בחרנו להביא מעשה על מידת חכמתו הבהירה של מרן זיע"א. אאמו"ר הגאון רבי דב ויין שליט"א נכנס פעם לרבנו הגדול מרן זיע"א ביום שישי, ישב שם יהודי ותינה את צרותיו. הוא בכה שהוא גר במושב מרוחק והוא מנסה להקים מוסדות ומקווה טהרה ותושבי המקום יורדים לחייו ומונעים ממנו כל ניסיון להרבות תורה ומצוות במקום, ובקשתו בפיו שראש הישיבה יגזור נידוי ושמטא על אותו רב שמצר את צעדיו. אאמו"ר שליט"א הביט מן הצד לראות כיצד יגיב מרן זיע"א. לפתע הרב שך ניגש לארון, מוציא שטר כסף ומביא לאותו יהודי. היהודי קיבל את הסכום בברכה, הודה נרגשות והלך לביתו. אבי שליט"א ניגש לרב שך בשאלה האם 'מופת' או רוח הקודש היו כאן? מה היה כאן? אמר לו מרן הרב שך זיע"א: יש אנשים שאינם יודעים להסביר את עצמם. הוא צריך כסף והוא לא יודע איך להגיד את זה, אז זה יוצא לו בצורה כזו, אבל אתה לא רואה שהוא צריך כסף? ... במעשה זה אנו יכולים לראות 'מופת' של מרן הרב שך זיע"א מהו. לדעת להבין כשהשני צועק ובוכה - מה הוא מתכוון.

גם אנשים שהכירו את הרב שך לא יכולים לקלוט ולהבין שזה היה הרב שך, לרדת כך לתוך נבכי הנפש של הזולת. לאחר הסתלקותו של מרן זיע"א, ביום ראשון לאחר השבת, ישבתי כאן בבית וכתבתי עובדות וסיפורים ללא הפסקה, יום שלם ישבתי וכתבתי סיפורים על המידות הטובות שלו והריינקייט - הנקיות שלו.

ביום שני בבוקר הבאתי את הדברים להגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל והוא הסכים לדברים ואף הזכיר את חלקם בהספדים שנשא באותה התקופה. כאשר הבאתי את הדברים קמיה הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א, הוא העיר לי שעשיתי את הרב שך כ'סבא טוב', כאשר למעשה כל גופו היה תורה כפשוטו.

כותב השורות מוסיף, הזהירות והדקדוק שלו בבין אדם לחברו, היה בצורה מבהילה שאין דומה לה בדורות האחרונים. יום אחד פגש יבלח"א אאמו"ר שליט"א את רבי צבי וולף זצ"ל, כידוע תלמידות מסמינר 'אור החיים' בבני ברק, היו מגיעות

בקביעות להשיח את לבן בפני מרן זיע"א, שהיה יושב בסבלנות ושומע כל אחת ואחת. יום אחד הגיעה הנהלת סמינר אור החיים למסקנא שזה מפריע למרן וגם יש בזה בייזון, שבנות מספרות את בעיותיהן האישיות למנהיג הדור.

הוא נכנס לרבינו ושח לו שהם רוצים לתלות פתק בסמינר אור החיים שמעתה ואילך לא יוכלו להגיע למרן הרב שך, וניתן ללכת לרבנים אחרים.

לתדהמתם, מיד כאשר נכנסו לרב שך, אמר להם מרן זיע"א: טוב שבאתם, אני בדיוק כעת חושב איך היו נראות האמהות הקדושות, מה היה המאפיין שלהם. המאפיין שלהם היה אמונת חכמים, להיות תלויים בגדול בתורה. אני רואה את הבנות האלו שמגיעות מ'אור החיים', עם כזו תמימות ורצינות. הרי למה הם באים אלי? כי יש לי זקן לבן, כי אני מהדור הקודם ואני מסמל בעיניהם את דור העבר אז הם באים לשאול והם רוצות לדעת.

לאחר דברים אלו, כמובן שההצעה ירדה מן הפרק במקום.

הגר"י קרלינסקי: אאמו"ר למד בכלול בפתח תקווה ואמי עברה ניתוח, דבר שהקשה עליה לעבוד. והציעו לו ללמד במוסד תיכוני. הוא בא לראש הישיבה, אמר לו מרן זיע"א להקים כזה מקום שיש בו לימודים חיצוניים אסור. אדם שהוא נותן הכשר למקום אסור. אדם שהוא צריך פרנסה והספק הוא אם להיות פקיד או ללמד שם זה כבר סיפור אחר, אך על פי הניסיון אין מזה תוצאות טובות.

כל פעם שהיה לאמו"ר הערה או סיפור מסוים על בחור מהישיבה, עוד באותו יום או למחרת היה הרב שך ניגש לאותו בחור בכדי לראות כיצד ניתן לקדם אותו. היתה לו אחריות אדירה על כל בחור, אחריות גם שיגדל בתורה וגם שיהיה לו טוב בגשמיות.

עמלות ללא קץ ושיור בכל רגע ורגע בחיים

הגר"י קרלינסקי: זכורני כיצד פעם

בשבת קודש, נעמד מרן זיע"א עם חידושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם וקרא חמש שורות בספר, במשך שעות ארוכות מ-12 בצהריים ועד מנחה קטנה. וכך זה חזר על עצמו ביום ראשון וביום שני, כל הזמן על אותם שורות בדברי רבינו הגר"ח הלוי. מחזות אלו נמשכו עד ליום שלישי בזמן ה'שיעור כללי' - אז הוא נעמד ואמר איני יודע אם זה מה רבי שחיים מתכוון אבל אני אומר מה הבנתי ואת הסגנון שלי. העמלות בכל דבר הייתה בלתי נתפסת.

אעצור רגע ואשאל שאלה: והרי הוא תפס את הכל ברגע הראשון במוחו הגאוני? הגר"י קרלינסקי: מה שהרב שך לימד אותנו זה דבר אחד - עמלות בתורה זה לא אמצעי, זו מטרה. עצם העובדה שאדם שקוע בלימוד ומנסה להבין את לימודו זוהי המטרה בפני עצמה.

היה חשוב אצלו לאין ערוך הלימוד בעיון ולא בבקיאות, וכידוע ההסכמה הנדירה שכתב לרבינו ראש הישיבה מרן הגר"ש אויערבאך שליט"א על ספרו "דרכי שמואל", כי "נהירין לו כל דברי

תורתו בעמקותן".

הראש ישיבה זיע"א אחז שכל נושא השקפתי, צריך ללמוד אותו בעיון, כיצד התורה מביטה על הנושא המדובר. ואף במכתבו כנגד המגמה המשיחית, כותב מרן זיע"א ש'אין להם מחשבה עצמית'. כלומר, שהאדם צריך להיות כל הזמן עמל ויגע בעמל התורה וגם ביראת שמים וגם בהשקפה, לא לקחת דברים בשטחיות. הוא ראה בביטול המחשבה העצמית לחלוטין והפקדתה בידי אחר, אביזריה של עבודה זרה! מהותו של האדם לשיטתו, הינה הדעת, העומק, ההתבוננות! כמעט בכל שיחה היה חוזר ואומר: "זייט נישט קיין שטחיים" – "אל תהיו שטחיים"...

ומסיבה זו הוא התנגד לשינויים בצורת וגודל האותיות בגמרא. כל שיעור הוא למד מהתחלה, הוא לא וויתר לעצמו. ידוע שהרבנית ע"ה אמרה שכאשר יש לו רמב"ם קשה אי אפשר לדבר אתו ופעמים זה היה לוקח שלושה ימים עד שהוא היה מתרץ אותו ורק לאחר מכן היה אפשר להביא לו ארוחה מסודרת. הגאון רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל סיפר, שראש הישיבה ביקש ממנו פעם אחת שיחזור לפניו על כל השאלות והנושאים שדיברו בשבוע האחרון, כי חושש אולי טעה בהכרעותיו. והוא התנצל והסביר: הייתי טרוד בקושיא עמוקה ב'תמורה', דברתי ועניתי, אך לא הייתי שם...

וכך היה המצב שלו מגישויו, הרבה בחורים בזמנו קיבלו דירות והוא היה מתגורר בחצי חדר אצל רבי איסר זלמן. הוא היה מונח בלימוד לא עניין שום דבר חוץ מזה, הכל היה טפל אצלו.

ויותר מזה, פעם נכנס אליו בחור מהישיבה להתיעץ עמו בענייני כספים בשידוכים, אמר לו מרן זיע"א: דע לך, החברים שלי קיבלו דירות וכאשר התחילה המלחמה הם נשארו כי היה להם חבל לאבד את כל מה שהם קיבלו, אבל אני לא היה לי כלום וממילא יכולתי לברוח.

מסופר על ראש ישיבת חברון מרן הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל שהיה עושה הרבה סיגופים וציומות, פעם פגש אותו מרן החזון איש ושאל אותו מדוע הוא עושה סיגופים, האם הוא חושב של'קצות החושן' היה הנאה מחתיכת קוגל, והרי אם היה לו הנאה מ'קוגל' הוא לא היה מגיע להיכן שהגיע. יש עבודה של סיגופים, מי ש'תורה' זה החיים שלו והוא דבוק בה עד כלות, אז ממילא זה כבר לא מעניין אותו, וזה כמדומה ראו בחוש אצל מרן זיע"א.

הגר"י: הגאון הגדול רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל סיפר, שפעם התלווה למרן זיע"א בחזרה מישיבה גורלית מאד של מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בשעתו, וכל הדרך דן עמו מרן זיע"א בנושאים הנוגעים שאלו לדין. כאשר הגיעו לגבעת הישיבה, יצא הרב שך מהמכונית, רץ למעלה להיכל הישיבה, פתח רמב"ם ופנה לר' שלומק'ה: אתה רואה זה כמו שחשבת... שאל אותו רבי מרדכי שלמה: מתי ראש הישיבה הספיק לחשוב? אמר לו מרן זיע"א בפשטות: "כל הדרך"..." הגר"ש זצ"ל יצא נפעם מהעובדה שכל אותו הזמן שדן עמו מרן

זיע"א בעניינים הנוגעים לציפור נפשה של היהדות – היה ראשו ורובו מונחים בדברי הרמב"ם.

מרן זיע"א בעצמו מגדיר באחת ההקדמות לאבי עזרי, והוא מסביר מה הכוונה "התפשטות הגשמיות", ואיך מגיעים לזה על ידי דבקות מוחלטת בעומק התורה. מי שקורא את הדברים, רואה שהוא הגדיר את עצמו.

"הכותב בכוח התורה"

שקיעותו בלימוד הייתה גם בזמן שעסק בנושאים אחרים. מרן הסטייפלר זיע"א אמר לא אחת לאאמור"ר: לכו לרב שך, יש לו דעת תורה, כל מה שיוצא מפיו וכל מחשבתו זה תורה.

באתי פעם לסטייפלר, בערב פסח שחל בשבת, בתקופה שמצאו היתרים לאכול מצה שלא לשמה ומרן הרב שך כתב כנגד זה דברים מאד חריפים, ולא הרשה לפרסם בלי שהסטייפלר חותם. נכנסתי לסטייפלר, ושאל אותי מי ייכשל בזה ועשה לי תנועת ביטול בראשו כאומר 'מי שישתמש בזה, וודאי חתימתי לא תמנע ממנו את זה'... ולאחר שאמרתי לו שגם יהודים יראים יכולים להיכשל בזה, אמר לי כך: מה אתה חושב שאני יכול לכתוב "הכותב בכוח התורה", בשביל כזה משפט אני צריך לשבת ימים רבים וללמוד את הסוגיא ואת כל הפוסקים, עד שאני מגיע למסקנא ורק אז, אני יכול לכתוב 'הכותב בכוח התורה' – התורה הזו שלמדתי כעת. זה המושג 'דעת תורה' – כך אומר לי מרן הסטייפלר. ואז הוסיף: הרב שך יכול לכתוב כך, אבל לא אני...

סיפר לי רבי ישראל זינגר, שהיה לומד מידי יום עם מרנא החזון איש זיע"א, ופעם הגיע הרב שך לבקר את החזון

איש והחזו"א ליווה אותו עד העץ ואמר: "ליוויתי ספר תורה חי".

אחריות אישית וציבורית

רבי דויד'ל פרנקל בא למרן זיע"א, כאשר הוא קיבל את ההחלטה שעל נציגי הציבור להכנס לקואליציה, לאחר שראה מרן זי"ע את מורת רוחו מהמהלך, שאל את ר' דויד'ל: ישנת בלילה האחרון לפני שהגעת לכאן? לאחר שנענה בחיוב, המשיך: אבל אני לא ישנתי כמה לילות לפני שקיבלתי את ההחלטה. כך גם אמר לאחד מגדולי התורה, שבא לחוות דעתו נגד המהלך, ואז ענה לו, הרי גם אתה יודע שכנגד נימוקים אלו יש נימוקים דווקא לחיוב, אלא שצריך להכריע, ואני שבועיים ימים שוקל את כל הצדדים ביום ובלילה...

מרנא רבי חיים וואלוז'ינר אומר שאם אדם רוצה לדעת עצה מן התורה, צריך לשבת בלילה שלוש שעות וללמוד תורה לשמה ללא הפסק ואז איך שהוא מבין את העניין זה דעת התורה.

מרן זיע"א אמר לי כמה פעמים: כמו שצריך ללמוד מוסר כל יום, כך צריך ללמוד השקפה בכל יום. להסתכל ולהתבונן מה מבט התורה על כל פרט ופרט בחיים.

באחת ממערכות הבחירות, כאשר יצא מרן זיע"א בקריאת קודש לצאת לסייע במערכת הבחירות, נכנסתי אליו בשאלה אם אני צריך לסגור את הגמרא וללכת לפעול לבחירות. ענה לי הרב שך: כאשר יש לך בעיה רפואית, אתה הולך לקופת חולים? את אותו הזמן שאתה מקדיש לקופת חולים, תקדיש לבחירות.

ביום הבחירות הוא אמר שיעור כללי, ובמהלך השיעור פנה מרן זיע"א לבחורי הישיבה ואמר: ביום רגיל לא הייתי אומר

כזה שיעור, זה אחריות גדולה להפסיק בחורים מלימודם בשביל לשמוע אותי בשביל כזה שיעור, אבל להוציא אותם במילים אחרות, כאשר הוא אמר שיעור הוא חישב את כל הסובב, כמה עמל משקיעים הבחורים באותו הזמן בסוגיא, וכל פרטי הפרטים של ירידה לחיי הבחורים.

סיפר לי רבי אברהם זית זצ"ל שהוא בדק לרב שך את לחץ הדם, שבאופן רגיל אצל כל אדם עומד על איזור ה-120, ואצל מרן זיע"א לפני שיעור היה מגיע לחץ הדם ל-180 ואילו לפני שמסר שיחה בישיבה זה היה מגיע ל-220, שזה כבר סכנה. ואמר רבי אברהם כי לפני שמועס' היה בודק מרן זיע"א אם הוא עצמו נמצא בדרגה שעליה הוא מוסר את השיחה, וזה היה המאמץ העצום שלו.

כאשר סיפרתי את הדברים להגה"צ רבי דב יפה שליט"א, אמרתי לו שהרב שך בדק בשמועס' אם הוא אוהו במה שהוא מדבר, אמר לי רבי דב שליט"א כי יש כאלו שבשעת מעשה בודקים אם הם אוהים בדרגה עליה הם מדברים, ואילו אצל מרן הרב שך בכל הזמן שקדם לשיחה וההכנה אליה, הוא היה בודק ועמל להכין רק על דרגות בהם הוא נמצא.

פעם הוא התבטא: "חושבים 5 דקות ואומרים שמועס'? שמועס' זה עבודה של חיים שלמים ולא של רגע אחד". ככלל, על השיחות שלו הוא עמל עשרות שנים.

מי היה רבו במוסר? הגר"י: הסבא מסלבודקא ורבי לייב חסמן. בליל שבת היה אוכל אצל הסבא מסלבודקא, שקירבו וחיבבו מאוד עוד כשהיה נער צעיר. כידוע שהיו רואים אצלו הרבה את הספר "אור יהל" מלא בסימניות. הוא הרבה להשתמש גם ב"אור הצפון".

הגר"מ קרלינסקי שליט"א בשיחה עם כותב השורות

אבל השיחות שלו היו שילוב בין סלבודקה לקלם. הוא דיבר על 'רוממות' האדם, אבל המסקנה הייתה 'תביעה' קלמאית. הוא עצמו היה חניך הבית מדרשה של סלבודקה, אבל את הגישה של קלם, הוא קיבל מ'המשגיח' עוד בשנות צעירותו, כששימשו שניהם בישיבה בקלעצק כאשר הגיע מרן זיע"א לחנוכת הבית של ישיבת 'כנסת ישראל-חברון' בגבעת מרדכי, זה היה מעמד אדיר. אינני זוכר אותו מתרגש, כמו שהוא התרגש באותו מעמד. הוא דיבר על שרשרת מסירת התורה בישיבות הק'. הוא נשא שם דברים בהתרגשות, עד שרבי מנדל שיינין זצ"ל עלה לבקשו להפסיק באמצע הדרשה, מחשש שהוא עלול להתעלף. ככלל, היה למרן זיע"א פינה חמה לישיבת חברון. בכינוס המפורסם למען דגל התורה ברחוב בן יעקב בבני ברק, מרן זיע"א הגיע באמצע שהגרש"ז ברוידא זצוק"ל נשא דברים. וכאשר נעמד מרן זיע"א לדבר הוא אמר: "יושב כאן ראש ישיבה הכי גדול בעולם, ראש ישיבת חברון, כולנו חייבים לשמוע ולקבל את דבריו".

'תורת ההשקפה'

לאחר מבצע אנטבה, כאשר כולם היו באופוריה על המבצע הנועז, דיבר רבינו הגדול זיע"א כנגד המבצע בשיחה בישיבה. לאחר מעשה התברר שיצחק רבין הסתייג בתחילה מהמבצע, והוא שלח שליח ממשרד הביטחון בשם ישראלי, לשאול את דעתו של מרן זיע"א.

וכך הגיע הסטייפלער למעונו של הרב שך ולאחר שדנו בנושא, החליטו שעדיף לשחרר מחבלים, על אף שלאחר זמן הם עלולים לבצע פיגועים, מאשר לשלוח יהודים לסכן את נפשם באופן מיידי. הם דנו כמובן גם בהיבט ההלכתי של "פודין שבוים יותר מכדי דמיהם", אבל זו היתה ההכרעה והפסק שלהם. ולאחר שהם יצאו למבצע, דיבר מרן זיע"א בכאב עצום והזכיר 2 נקודות, דבר ראשון שאפילו אם זה היה מצליח היה אסור לעשות את זה, וזה שזה הצליח זה לא ראייה שזה צודק. ודבר שני זה באמת לא הצליח, כיוון שלמעשה חיי יהודים נפקדו שם במהלך המבצע. פעם אמר לי אדם חשוב שמה שאמר מרן זיע"א באחת משיחותיו המרטיטות, אלו הם רגשותיו שגויים בקרב. אבל אני אמרתי לו שלעניות דעתי גם רגשותיו זה הכל מבוסס ונובע מתוך מאמרי חז"ל. ובאמת מצאתי אז, שהנקודה שדיבר בשיחה, עולה מפורש מקטע ב'תורת כהנים', שם כתוב כמעט מפורש את הדברים אותם אמר מרן זיע"א. ניגשתי לראש הישיבה, ואמרתי לו שהדברים כתובים בתורת כהנים פרשת קדושים. ראש הישיבה בענוותנותו אמר לי מיד בתגובה: "איך ווייס – אני יודע..."

ואהבת לדעת כמוך

כתוב ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה. למעשה על זה הוא נתן שיחות. 'זה ספר תולדות אדם' שעיקר

האדם הוא שהוא יהיה כמו שכתוב בתורה. הרב שך היה לו תורה שלמה על מידות בין אדם לחבירו, שמי שלקוי בזה יכול להגיע לשפלות הכי גדולה שיכולה להיות בעולם ואף לידי רציחה. רבי מנדל טרעס שליט"א מארה"ב, סיפר לי, שהוא הגיע כ'בחור אמריקאי' לישיבה יתום מאב, ובאותו זמן אלול שהגיע לישיבה, הרב שך פסק במכתב שאסור להשתמש במכונה לגילוח הזקן. והוא, אמריקאי, לא הסתדר עם המשחה ולכן לא הוריד את זקנו. לפתע קורא לו הרב שך באמצע הסדר, ושואל אותו מדוע יש לך זקן, הרי אמא שלך שלחה אותך לישיבה בלי זקן, אז כך אתה צריך להמשיך לנהוג. אמר לו רבי מנדל, ראש הישיבה אסר להסיר את הזקן במכונה, ואני לא מסתדר עם המשחה, זה נגד הרגלי ואינני מסוגל להשתמש בזה שאל אותו מרן זיע"א: מה עשית באמריקה? ענה לו רבי מנדל כי באמריקה רבי משה פיינשטיין מתיר להשתמש במכונה. אמר לו מרן זיע"א אותו רבי משה שמתיר לך באמריקה, מתיר לך גם פה... כך הייתה מחשבתו על בחור אמריקאי בודד בין מאות רבות של בחורים בישיבה, כשהוא לא מחסיר שום פרט הנוגע לחייהם האישיים של הבחורים @2. ככלל, מרן ראש הישיבה מאד הקפיד שבחור לא ישנה ממסורת אבותיו ובחור שבביתו נהגו שלא לגעת בזקן, מאד הקפיד עליו אם הוא קיצץ בזקנו. כידוע המעשה עם תלמידו המובהק הגאון רבי מאיר היילזר שליט"א ששלח אותו לשמוע בראש השנה את התקיעות בויז'ניץ, בכדי

לצאת ידי נוסח ספרד. אמי ע"ה אמרה לי תמיד: זקן גדל לבד, לגדול בתורה זה לא לבד. אתה צריך להשקיע רק בתורה. עם כל מידת הטבתו העצומה, כאשר זה הגיע לפגיעה ברוחניות הוא היה קשה כארו. היה רופא עיניים שטיפל במרן זיע"א במסירות רבה והוא ביקש מראש הישיבה כי בנו שלומד במוסד לימודים של חוגי המזרחי, חפץ להגיע למשך שבוע ימים לישיבת פוניבז', בכדי להתרשם ולחוות את החיים בישיבה. תשובתו של ראש הישיבה הייתה מפתיעה, "שיגיע בא' ניסן", כלומר, בימי בין הזמנים. אך אותו רופא הבין את המשמעות והפציר על כך שבנו רוצה לראות את בית המדרש מלא בלומדים, "גם בבין הזמנים לומדים בבית המדרש", הייתה תשובתו של ראש הישיבה. לא הועילו כל הפצרותיו של הרופא, על אף שמרן זיע"א חש כלפיו הכרת הטוב מרובה, בשנה שחלה בעל התפילה הנודע של הישיבה רבי משה פורטמן זצ"ל, ולא יכול לגשת לפני העמוד. היה זה באלול, אז קיבל את האירוע הלבבי הקשה, ובראש השנה כמובן לא התפלל לפני התיבה. בעיצומו של ראש השנה, הלך מרן זיע"א בזקנותו המופלגת לאחר מנחה לבקרו בביתו. השמחה של רבי משה הייתה עצומה, מידי שנה שומעים אותו המוני מתפללים וכעת הוא יושב בודד בביתו והיחיד שחשב עליו באותם רגעים היה מרן הרב שך זיע"א. מרן זיע"א לא הסתפק בכך, ותיאר לפניו איך שכולם מתגעגעים אליו, ובאיזה רגש

קירוב רחוקים - לקרב ולא להתקרב

הגר"י: מרן זיע"א הבהיר כל העת כי תפקידם הפעילים בקירוב רחוקים, היא לקרב ולא להתקרב. פעם נתלתה מודעה בכולל פוניבז' מטעם ארגון הקירוב, שאחד מגדולי בעלי התשובה ידריך אברכים כיצד להחזיר בתשובה. כאשר הגיעה הידיעה למרן זיע"א הוא הורה להוריד את המודעה, כי רק גדול בתורה יכול להדריך אברכים כיצד לדבר עם רחוקים. מרן זיע"א גם התנגד מאד לביקורי הבתים בבתי הרחוקים משמירת תורה ומצוות. מי יודע מה רואים ושומעים שם? הצורה שלנו רק לדאוג שהם יבואו אלינו ויתקברו ו'המאור שבה מחזירן למוטב'. מטעם זה, הורה והחדיר בכל תנועת התשובה, שהוא עמד על אבניה עוד מתקופת הפעילים והפעילים דארה"ב, ואחר כך באמצעות ארגון "אל המקורות", נתיבות עולם, ערכים ועוד. והוא הורה שלא להתעסק בוויכוחים ושכנועים, ואפילו לא ע"י לימוד הלכות, אלא מיד ללמוד ולהעמיק בגמרא, שהמאור שבה מחזירן למוטב. פעם אמר מרן זיע"א לאברך מחשובי הלומדים בכולל בחולון, שילמד עם הרחוקים גמרא, "בכדי שהלשון שלהם תהיה יותר נקייה"...

אאמו"ר שליט"א לימד כארבעים שנה בישיבת נווה ארץ שבבאר יעקב ומרן זיע"א היה מגיע בקביעות לישיבה לחזק. זה היה בנפשו לגדל ולרומם את אלו שהיו רחוקים מעולם הישיבות. הגר"י קרלינסקי: מרן זיע"א שלח כספים לפריפריות

ודאג לעודד ולדרבן את הרבנים בערי השדה, בכדי להקים עוד ועוד מקומות תורה. כותב השורות מוסיף: אאמו"ר שליט"א סיפר לי כי פעם היה נוכח בימי חול המועד, כאשר ישבו אצל מרן זיע"א כמה רבני ערים, קם אחד הרבנים ואמר שיש לו חברותא קבועה עם ראש העיר וכולם התרגשו על הקירוב המיוחד. אך מרן זיע"א אמר לו כי התפקיד של רב זה לדאוג שיהיה עוד יהודי שיאכל כשר, שיהיה עוד מקום בעיר כשר, ויהודים יאכלו פחות נבלות וטרפות. הגר"י קרלינסקי: כאשר נודע דבר חזרתו של הרב אורי זוהר שליט"א בתשובה, הביע מרן הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל התפעלות על הקידוש שם שמים שהדבר חולל. באותה השנה בהתקרב הימים הנוראים קנו מקום בישיבה לרב אורי זוהר וכאשר נודע הדבר למרן הגר"ש רוזובסקי, קרא למקורבו יבלח"א הרב חיים אפשטיין הי"ו ואמר לו תלך תאמר לגבאי שאני בתור ראש ישיבה כאן אחראי על הבחורים ותבטל את זה מיד. שאל אותו הרב אפשטיין מדוע? אמר לו רבי שמואל, מה בחור צעיר רואה בזה? האם הוא צריך לחשוב על כל העבר שלו? וזה מבלי לפגוע או להמעיט ח"ו בכבודו. מדובר באבחנה חדה בסכינא חריפא. לאחר שנים, היה מרן הגר"ש רוזובסקי בארה"ב לצורך טיפולים רפואיים, כאשר נלווה אליו הרב חיים אפשטיין. בשהותם במלון נודע להם כי הרב אורי זוהר שוהה עמיהם בבית המלון. לאחר ששוחח עמו, שאל

אותו הרב אפשטיין האם הוא זוכר את המעשה שאמר לו לא להגיע לתפילות הימים הנוראים בישיבה, לאחר שנענה בחיוב, אמר לו: אני אומר לך למה לא קיבלת מקום, אתה רואה את ראש הישיבה שיושב כאן בחדר הסמוך, הוא נתן את ההוראה מהסיבה לבחור צעיר שכל עולמו זה תורה ועמלה לא טוב לדעת ממעלתך רק בשל עזיבת עברך. בשמוע את הדברים, אמר לו הרב אורי זוהר בהתפעלות גדולה: תדע לך שחכמתו של רבי שמואל גדולה מאד שהוא ראה את האמת הזו. כאשר אני מגיע לחרדים הם מחפשים בדיחות שלי מהעבר וכדו'. *

הייתה דעה שעדיף לתרום כסף לסמינר לבעלי תשובה, מאשר לישיבות. מרן זיע"א דחה בתקיפות את הדברים ואמר: לא רק שבחור ישיבה תורם לאין ערוך ושווה ערך יותר מכולם, גם במציאות זה שווה לתרום לישיבות. והוא ביאר את דבריו: גם בחור ישיבה שלא ראה ברכה בלימודו, הוא מתחנך ועובר להתגורר במקום נידח. לאחר זמן קצר יהיה שם מקווה, גן ילדים תורני, בית יעקב, תלמוד תורה, מוסדות שלמים ואפילו ישיבה לבעלי תשובה. זה הכל 'בחור ישיבה' גם מי שלא ראה ברכה בלימודו. ואילו בסמינר לבעלי תשובה משקיעים אולי ואולי יצליחו להחזיר אותו ולאחר שיחזור בתשובה, צריך הרבה תפילות שייכנס לחוגים של בני התורה ושהוא לא יילחם בבני תורה.

הטעות בסוגיא. כלומר, לא היו אצלו מוסכמות ולא היה לו שום בעיה להתחיל הכל מחדש. מסופר את זה על רבי עקיבא איגר שכך הוא לימד את התלמידים. אך במקביל, מה שהוא קיבל מהרב מבריסק ומשאר רבותיו, היה אצלו אבן בסיס והוא לא זו מזוה.

ידוע הסיפור שהגיע נדיב נכבד למעונו של מרן ראש הישיבה זיע"א לצורך עניין דחוף, והוא חיכה בחוץ זמן ממושך. זמן קצר לפני בואו הגיע למרן זיע"א אבא שהגיע עם ילדו, שאמרו עליו שכבר צריך להוציא אותו מהישיבה מכיוון שלא ראה סימן יפה בלימודו. מרן זיע"א התיישב עמו והחל ללמוד עמו במתינות ובסבלנות, עד שהסוגיא נכנסה בליבו ואז אמר לו מרן זיע"א: אתה רואה שיש לך טעם בלימוד ואתה מבין בלימוד. בכל אותו הזמן חיכה בחוץ הנדיב הנכבד, אך בפני מרן זיע"א עמדה המטרה להאזיב את התורה על עוד נער צעיר ובפני זה לא עמד שום דבר שבעולם.

פעם הגיע עסקן ציבור מכובד למרן זיע"א, ויחד עמו הגיע בחור צעיר מראש העין. ולפני שנכנס הבחור ביקשו ממנו שיזדרז מכיוון שיש דברים דחופים על הפרק. אותו עסקן המתין והמתין לתורו, ואף הביט מידי פעם לחדרו של מרן זיע"א, כאשר הוא רואה את הרב שך מסביר לו בשפה ברורה ובנעימות כיצד לומדים גמרא וכיצד לומדים רש"י ותוספות וכן הלאה. כך היה במשך שעה ארוכה, עד שהבחור יצא מחדרו של מרן זיע"א.

כאשר יצא הבחור מחדרו של מרן זיע"א, פנה העסקן למרן ראש הישיבה בשאלה האם יש לו כוחות להתיישב עמו על הדברים. לאחר ששמע מרן זיע"א את הבעיות, ענה לו מיד את דעתו כיצד לנהוג בעניין המדובר. שאל אותו העסקן, אינני מבין, אותו בחור שהיה כאן הוא נער צעיר מראש העין וראש הישיבה השקיע בו שעה ארוכה ואילו לי, שבאתי על ענייני כלל ישראל, ראש הישיבה מסיים אתי במהירות. אמר לו הרב שך: תבין, הילד הזה אם אני לא אלמד עמו כעת, אז ח"ו יכול לצאת ממנו אחד שלא לומד תורה, אז כמה עמל צריך להשקיע בו, בידים שלי כרגע להכריע אם הוא יהיה בן תורה או לא. ומאידך אתה, שבאת על ענייני ציבור ותקציבים, הרבה יותר קל להחליט על יותר תקציב או פחות תקציב...

זו הייתה ההסתכלות שלו כל הזמן, לחשבן לדורות הבאים, כל אחד ואחד בפרטות. כלל לא במושגים שלנו. @2 בשבועיים האחרונים לחיי מרן הרב מבריסק זיע"א, אמר מרן זיע"א כי הרב מבריסק אמר לו כי את המלחמה בחוגי המזרחי ואת המלחמה בפא"י הוא משאיר לרב שך. ואכן, כך הווה. וחלק מהותי ובסיסי מהמלחמה בפא"י הייתה להבהיר שאדם שעובד הוא פחות במעלתו מאשר שיושב ולומד. המטרה היא להיות אברך כולל.

לדאבונו, היום מנסים להחזיר את הנושא של פא"י בדלת האחורית, זה איום ונורא וצריך לעמוד על המשמר בדרכו של מרן הרב שך זיע"א, בכל התחומים. ▲

את החידושים ששמע מרבותיו, 'שמעתי מהרב מבריסק כך' וכו'.

★

ככלל, לאורך כל ההנהגה הציבורית רואים את המשפטים הבאים: 'שמעתי מרבי איסר זלמן', 'שמעתי מהרב מבריסק', 'שמעתי מרבי אהרן קוטלר', 'מקובלני מהחפץ חיים', 'כך ראיתי אצל רבי חיים עוזר' זו היתה דעתו של החזון איש' וכו'. אף פעם הוא לא חידש כלום כביכול. הכל היה על פי הדרך שקיבל מרבותיו.

זכורני כיצד עלה פעם לשיבה קודם שקיעת החמה של ערב שבת קודש, ושם ליבו על מכתב שנחלה בלוח המודעות בעניין הוראת חובה להינשא בגיל צעיר. מיד כאשר ראה מרן זיע"א את המכתב הסיר אותו והתבטא: "לנו יש את הדרך של הישיבות"...

העמיד תלמידים הרבה

הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל אמר לי כי בדרך כלל אדם גודל עד גיל חמישים ומכאן ואילך הוא ממשיך לפי מה שהוא, ואילו הרב שך גדל כל יום מחדש, כל יום שטייגען חדש... פעם אמר מרן זיע"א בשיעור: שבעים שנה היתה לי טעות ורק היום גיליתי את

רכבת לנו נשאר רק לנסוע על המסלול שהאבות הקדושים סללו.

ואמר על כך הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, כי אנו נוסעים על אותם פסים שהניחו אבותינו ורבותינו המשיכו עליהם מדור דור, אך לעומת זאת יש רעיונות משונים, הנוסעים בקרונות שאמנם כלפי חוץ נראים כאותם קרונות שקיבלנו מרבותינו, אך הקרונות הללו נמצאים על פסים אחרים לגמרי, אשר מובילים למקומות אחרים לגמרי...

אצל מרן הרב שך היה בנפשו שלא לשנות מלימודי הילדים בת"ת. וכך כל דבר שלא לשנות כל מנהג ממעשי אביו וסבותיו. פעם הגיע אברך למרן זיע"א כי ניתן לבדוק חמץ עם פנס טוב, שזה הרבה יותר יעיל. שאל אותו מרן זיע"א כיצד אביו בודק, וענה לו האברך, עם נר. אמר לו הרב שך בפסקנות 'אתה לא יכול לראות יותר טוב מאבך'!

רבנו מרן הרב מבריסק זי"ע אמר כי היו שלושה שידעו ללמד כיצד ללמוד, רבי ברוך בער ליבוביץ בליטא, רבי לייזער שך בארץ ישראל ורבי שלמה היימן באמריקה. הוא לא רק למד. הוא כפשוטו לימד כיצד ללמוד. גם בלומז'א סיפר לי רבי דב דבורץ זצ"ל בן דוד של אאמו"ר זצ"ל, שמרן זיע"א היה בשיעור חוזר ואומר

ניגנו את ניגוניו...

מעשים נדירים אלו היו רואים אצל מרן ראש הישיבה דבר יום ביומו ועל כל אלה אני בוכיה. לפני שבועיים נפטרה הגב' קרלכך, אלמנתו של רבי נתן קרלכך ז"ל, שנפטר בפתאומיות והשאירה אלמנה צעירה. היא המשיכה בכוחות עצמה את עסק מכירת הספרים. שנים רבות אחר כך, הקפיד מרן זיע"א לקנות רק אצלה את הספרים 'למתנות' וכדומה. הוא בעצמו היה הולך לקנות את הספרים, מברר על המחירים, משווה את המחירים בין ספר לחבירו, ולבסוף ממתיך בסבלנות שתעטוף את הספר. הכל כדי להרנין ולרומם לב אלמנה וליצוק לה שמחה בעיסוקה הקשה. ידוע המעשה בבחור מהישיבה שבא בקשרי שידוכים עם משפחה חסידית, וחלק מקרובי המשפחה לא נחה דעתם מהשידוך. לפתע עולה הרב שך לביתם שלוש קומות, כאשר הוא שרוי בחולשה ובחוס מאד גבוה, ואומר למשפחה ההמומה כי הוא במקרה עבר פה והוא רק רוצה ליידע אותם בזכות הגדולה שנפלה בחלקם לקחת כזה בחור מופלג.

גם בהנהגה הציבורית הוא מאד חשש שלא לפגוע באדם. הוא הזכיר לא פעם שעד שהקב"ה לא אמר למשה רבינו על אהרן הכהן "וראך ושמח בליבך", הוא לא רצה לקבל עליו את השליחות ואין גאולה לכלל ישראל. ובאמת ראינו הנהגה כזו אצל הרב שך, אצלו זה היה ברור שאם יהיה פגיעה במישהו לא שווה שום דבר. הוא נהג להזכיר גם את הגמרא של 'נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילביץ פני חבירו ברבים', תמר ידעה שמלך המשיח יצא ממנה, אבל אם מישהו יפגע מזה, אז שום דבר לא שווה את זה.

זו הייתה כל הנהגתו של הרב שך. גם בתוך הישיבה עצמה, היו דברים שהוא רצה להוביל, אבל הוא הבהיר שהוא רואה עצמו רק כפקיד ולא בעל הבית, ולא הסכים לעשות דבר עד שרבי אברהם כהנמן לא יבוא וידבר איתו.

שלא לשנות מהמסורת

פעם הגיע אבא עם ילדו בכדי להיבחן אצל מרן רבנו הרב מבריסק זיע"א, פנה אליו הגרי"ז ושאל אותו מה הם לומדים, ענה לו הילד כי הם לומדים פרשת 'לך לך'. שאל הגרי"ז: פרשיות בראשית ונח כבר למדתם?, ענה לו האבא כי המלמד בת"ת הגיע למסקנא כי פרשיות בראשית ונח כה עמוקות ולכן צריך להתחיל מ'לך לך'. אמר לו הרב מבריסק, אתה חושב שהוא התחיל מפרשת 'לך לך', כי הפרשיות הקודמות קשות ללימוד, אבל האמת היה שהוא רוצה ללמד את הילדים שהכל מתחיל מישוב ארץ ישראל... הוא רוצה ציונות.

הסבא מקלם שאל מילא האבות הקדושים יכלו לעשות את כל עבודת הקודש שלהם, כי הם עבדו את הקב"ה באמת, אבל אנו כיצד נגיע לדרגת עבודת קודש כזו? ואומר הסבא מקלם, כי האבות סללו את הדרך והניחו פסי רכבת, שזו עבודה קשה מאד, אבל לאחר שיש פסי

אבא לרבבות תלמידים

"אפשר לומר שאנו חיים ויונקים מן ה"שיחת חולין" שלו, מההתנהגות השולית שלו, דיבורים שבאותם ימי זוהר לא קלטנו על מה הוא מדבר... זה נראה כמו מאה שנים מאז הסתלקותו בסערה השמימה..." • שיחה מאלפת רווית זכרונות במחיצתו של הרב הגאון רבי שלמה זלמן איראם שליט"א, מרבני ישיבת פוניבז' ומתלמידיו הקרובים של רבינו הגדול מרן זיע"א

הרב ישעיהו ויין

חשב שזה שיחות ליטאיות "רגילות"... רק שנים אחר כך, כאשר בעצמו היה צריך למסור שיחות והדרכות לחסידים, ראה כמה שיחותיו של מרן זיע"א מלאות מזן אל זן, בכל הנושאים של עבודת ד', בתוך דביקות, התלהבות, ועבודה לשמה ללא פניות.

ראש הישיבה זיע"א היה נוהג ללכת מפעם לפעם סמוך לחוף הים, לצורך בריאותו. הוא היה יושב שם ומתבונן, ואומר אני רואה את גלי הים וזעק מנהמת ליבו מה רבו מעשיך ד'. הוא הגיע לכזו קרבת ד' יתברך רק מלראות את גלי הים ולהתבונן בבריאה.

הוא ראה בכל דבר - מלאה הארץ קנייניך'. כאשר הוא ראה בחומש תמונות של בעלי חיים, הוא היה מתפעל: תראו איזה פלאי פלאות, איך הוא מדבר, איך הוא שומע. כל דבר אצלו היה אמונה. עבודה כסדר על חיזוק האמונה.

כשהיה מדבר על "אבינו האב הרחמן", על "אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים", היה בוכה בדמעות שלישי. ליבו היה יוצא מגעגועים אליו יתברך. בעלי נפש רגישה היו מתקשים לעמוד לפניו ולשמוע אותו ברגעי טוהר שכאלו. כשהיה בהספדים חוזר ואומר בהתרפקות מתוך בכיות: "דודי ירד לגנו", והיה חוזר בהטעמה ברטט ובבכי - "דודי, דודי, זה הקדוש ברוך הוא", הייתה נפשו יוצאת ממש בדברו...

לכאורה בשכלנו קשה להבין את זה. דמות הוד כמו רבינו הגדול זיע"א אשר יש בו גאונות בלתי נתפסת בתורה, בעמל, בשקיעות, בעבודה, ביראת ד', בצדקות, בגמילות חסדים, בכל דבר זה היה למעלה למעלה. והוא עצמו גדל ללא הורים וללא תנאי קיום מינימאליים. זוהי דרגה שבכלל ניתן להגיע אליה? הרב מתעסק עם תלמידים, ניתן בכלל לחנך תלמידים בצורה כזו, בדרך הטבע?

פעם הלכתי עם מורי חמי הראב"ד הגאון הגדול שליט"א, בשנים הסמוכות לאחר הסתלקותו של ראש הישיבה זיע"א, והוא אמר לי כי מידי יום צריך לעשות קריעה מחודשת על לכתו של מרן הרב שך, אין לי מספיק בגדים לזה. וזה היה לפני למעלה מעשור שנים, כאשר המצב לא היה כזה גרוע כמו היום, אך הוא ראה את החורבנות שנהיו לאחר הסתלקותו ונחרד

הגרש"ז איראם שליט"א בשיחה עם כותב השורות

שהיה שם. כל בחור שהיה ניגש לדבר עמו בלימוד, הוא היה מיד דרוך לענות את התשובה במקום. היה עונה בחביבות אין קץ ונתן את ההרגשה שהוא כולו נתון לבחור שלפניו. מצד שני, הייתה יראת הכבוד ופחד של רוממות לגשת אליו. היה צריך להיות בעל כישרון גדול בכדי לגשת אליו. זו הייתה גאונות ועוצמה כארי גיבור, שהיה חשש להגיע ולדבר איתו. הוא היה נערץ מכל זווית. מורם מעם. למעלה מהשגותינו.

אברך או בחור שהיה לו צדקות ודרך בעבודת ד', מצאו אצלו אוזן קשבת?... אברכים ובחורים מבקשים ויהודים בעלי דרגות, היו נכנסים לשיחות שלו ומתפעלים מהקדושה והיראה שלו. כשרואים היום את השיחות נדפסות, זה מעיין נובע בכל הנושאים העמוקים ממש. אמר לי בוגר הישיבה ממשפחת רבנים חסידית חשובה, בן של אדמו"ר חשוב וחתן של אדמו"ר חשוב, שבתור בחור בישיבה היה אמנם נכנס לכל השיחות, אבל

התבטא פעם ביטוי נורא, שהוא אינו זקוק כלל ל"תיקון" וה'עניין' שכתוב בספרים הקדושים שיש בסנדקאות. ניצול הזמן שלו, שקיעות בלימוד שלו היתה בדרגה שאי אפשר לתאר. הוא היה למעלה למעלה. מרן זיע"א היה מכלול של כל המעלות, הרב הדומה למלאך. מרן החזון איש זצוק"ל אמר שה'חתם סופר' היה הרבי האחרון שכלל הכל, את כל המעלות. אפשר לומר, שלפי השגותינו מרן זיע"א הוא אף הוא כלל את הכל. שלימות בלתי נתפסת. התלמידים ראו את השקיעות שלו בלימוד. את המתח התמידי בלימוד. הוא חי כל הזמן עם הכובד ראש והרצינות, ולצד זאת מאור הפנים שלו, וההבנה לצורכי הזולת עד לפרטים הקטנים ביותר. השקיעות שלו בלימוד הייתה תענוג לראות אותו, כל כולו שקוע. הוא בער מפנימיות, ראו את זה כי קרן עור פניו. כולו זיכון החומר.

עם כל גדלותו הענקית למעלה מהשגת אנוש, היה דמות לתלמידים צעירים, שראו בו שלמות ב'מעביר על מידותיו' ובמידות הטובות. כך הוא התנהג עם כל הבחורים. מצד אחד התקיפות ומצד אחד ברכות, כנגד רוחו של כל אחד ואחד. הסבלנות שלו לתלמידים, הייתה ממוססת, בגדר "כרועה עדרו ירעם, עלות ינהל". זה היה בנפשו לרומם את קרן התורה ואת קרנם של לומדי התורה.

היה בו מין חן של שלימות, שכל אחד שאף באופן טבעי להיות ולשהות במחיצתו. להיות במחיצתו זה רומם כל מי

רבע עשרה שנים של יתמות, מאז הסתלקותו של אבינו ורוענו הגדול. לקראת יום היארצייט, ביקשנו לשאוב מעט טללי אורה מדמות הענקים של רבנו הגדול זיע"א, במעונו של הגרש"ז איראם שליט"א, מרבני ישיבת פוניבז', אשר מזה עידן ועידינים התאבק בצלו של מרן ראש הישיבה זיע"א ובנוסף הינו דור שני לתלמידים, בנו של הגאון רבי יעקב דוד, ראש ישיבת ויז'ניץ שליט"א, וחתנא דבי נשיאה של ראב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א.

בקשנו לנצל את ההזדמנות במעונו של הגאון שליט"א, ולקבל מבט על דמותו של מרן זיע"א כפי שקיבל מהדור הקודם וכפי שזכה לראות מקרוב בכל השנים בישיבת פוניבז'.

הגאון רבי שלמה זלמן שליט"א פותח בעובדת היותו דור שני לתלמידי מרן זיע"א, שקירב מאד את אביו הגאון שליט"א: אבי הגיע לישיבה בשנת תש"י עוד טרם בואו של מרן זצוק"ל לכהן בראשות הישיבה. בשנים אלו היה אבי עוד כבחור ר"מ שלוש שנים בשוויץ בלוצערן, בגלל צורך מסויים, ולכן כאשר מרן התמנה לראש הישיבה בתחילת שנת תשי"ב, אבי היה בלוצערן. אולם כאשר חזר לישיבה הוא מיד דבק בראש הישיבה, ומאז הוא דבוק בתורתו עד עתה. מרן זצוק"ל היה גם שדכן של ההורים שלי, אמי הינה בתו של הגאון רבי אבא לוריא זצ"ל ומרן זיע"א עוד הכיר את ההורים שלה משכונת 'כרם'. אמי נוהגת לספר מזכרונותיה כיצד היה מקדים שלום לכל אדם, בכזו חביבות, כל מי שהיה עובר ברחוב היה זוכה ממנו לברכת שלום לבבית. כולו היה טוב לב שלא מעלמא הדין.

נבקש לציין כי כל מי שהכיר את רבנו הגדול זיע"א, מגיע לנקודות האלו של טוב הלב השופע שלו. מרן זיע"א היה סנדק שלי בבית והוא היה בזקנות מופלגת ואאמו"ר הגיע להזמינו לברית, ומרן זיע"א אמר שקשה לו. אמר לו אאמו"ר בני הבית מאד ישמחו אם ראש הישיבה יגיע. "אם כך אני אגיע אם ירצה השם" הגיב מרן זיע"א...

ככלל הוא לא חיזר אחרי סנדקאות, לא היה לו זמן לזה. אמרו בשמו, שהוא

כשהיה מדבר על "אבינו האב הרחמן", על "אבותינו שבטחו בך ותלמודם חוקי חיים", היה בוכה בדמעות שלישי. ליבו היה יוצא מגעגועים אליו יתברך. בעלי נפש רגישה היו מתקשים לעמוד לפניו ולשמוע אותו ברגעי טוהר שכאלו. כשהיה בהספדים חוזר ואומר בהתרפקות מתוך בכיות: "דודי ירד לגנו", והיה חוזר בהטעמה ברטט ובבכי - "דודי, דודי, זה הקדוש ברוך הוא", הייתה נפשו יוצאת ממש בדברו...

יש מגדולי הדורות שהיה לו כל כך הרבה רבנים מובהקים. הוא מיצה מכל אחד. אפילו לאחר פטירתו של החזון איש, הרבה היה שואל את הגאון הגדול רבי שמריהו גריינימן זצ"ל מה החזון איש היה אומר על כל נושא ועניין. הוא למד כל הנהגה של כל הגדולים. הנקודה המרכזית אצלו הייתה הדרישה שלו למידות טובות. כל דבר הנקודה הפנימית שלו והחינוכית. הרמב"ם אומר שכל התורה כולה זה עצות איך ליישר הדעות. אדם יכול ללמוד את כל התורה כולה אבל לא להיות בן אדם. תדיר הוא היה מזכיר את המשנה "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", ואת דברי הרמב"ם שהאדם צריך שיהיה לו לפחות מצווה אחת זכה ושלמה, בלתי לדי' לבדו. זה היה החינוך שלו, זו הייתה הדרישה שלו מכל תלמיד ותלמיד. "זה ספר תולדות אדם" זה כלל גדול בתורה. מזה הוא חי.

סיפרו עליו שהוא בזמנו היה במעצר בלונדון, בתקופת היותו ראש הישיבה ביישיבתו של האדמו"ר הרה"ק רבי אברהם אלימלך פרלוב מקארלין סטאלין, בגלל שהוא עשה מחאה על יהודים שקנו בשוק של הגויים ביום טוב שני של שבועות. ואת זה הוא ראה אחרי שסיימו תפילת מוסף בבוקרו של חג עם התלמידים ביישיבה. הוא נעצר בגלל עלילה של הפליה, כאילו מחה ביהודים שלא יקנו בדוכניהם של הגויים. דבר זה דווח בעיתונות המקומית, ובעקבות כך הוא כתב מכתב מפורסם לוועד הישיבות, בו הוא כותב כי כל המחאה נעשתה למען כבוד השבת. פעם גם הלך למחות בטרורצקי שדיבר בעיירה. הוא מצעירותו ממש היה שקוע לגמרי בתוך התורה, אבל לא אמר 'שלוש עלי נפשי', ועם עוצם אהבתו הגדולה לתורה שכל חפציה לא ישוו בה, היה כנגדה ליבו חם באהבת ד' וקנאות למצוותיו. הוא לא הסתיר דעתו רגע מעומקי העמקים של תורה, כל חושי היו תפוסים בה, כידוע. אבל היה בו מינקותו רגש תמידי של אחריות לכלל ישראל ולכל יחיד.

זה היה תמיד מפעים מחדש, איך שהיה בוכה בדמעות שלישי על המצב של כלל ישראל. לא רק על הגזירות המכוננות כמגד ציבור היריאים, אלא על הכלל כולו. על חילול שבת ברחוב אלנבי ורחוב יפו. על מליון ילדי ישראל, שאינם קורים קריאת שמע. מסופקני אם היה עוד יהודי בתבל, מאז החפץ חיים שבכה כך על "גלות השכינה", דבר יום ביומו...

הייתה לו קנאות ומידת האמת מגיל צעיר. הרבה דברים הוא דיבר איתנו על עניינים רבים ברחבי העולם. ולא תמיד

תכונת היסוד שהובילה אותו, זו מידת האמת. לא רימה עצמו לעולם והוא דרש מעצמו את האמת. בכל דבר הוא רצה ודרש לחיות בחשבון הנפש. כל תלמיד שלו היה מתחנך בצורת האמת המיועדת לו אישית. אם אצל ראשי הישיבות האחרים היה קו ברור בלימוד, אותו הנחילו לתלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, לעומת זאת אצל רבינו הגדול, הוא חנך שכל אחד יהיה אמיתי בדרכו, שלא ירמה את עצמו ויחפש את הנקודה המרכזית בכל דבר עד שיבין את עומק העניין.

המסר החינוכי שלו היה ברור, שכל אחד יעמול וימצא לפי הכוחות שלו וקו החשיבה שלו, כמובן הכל על פי המסורת. הוא היה חניך של הסבא מסלבודקא, גדלות האדם מצד אחד ומצד שני האדם הוא כמו יהלום שכל חריץ מוריד מערכו.

תופעה מיוחדת: למרן ראש הישיבה זי"ע יש כזו אהבה גדולה מצד תלמידים, כאלו מלפני חמישים שנה מזכירים את השם שלו בסילודין ובאהבה עצומה. הציבור מתרפק באהבה לזכרו הקדוש... הנקודה היא שהוא בנה את כל עולם התורה, את הישיבות והכוללים. הוא דאג לכלל ולפרט. הוא היה אביהם של ישראל עם כל האחריות במלא מובן המילה. הוא היה רב ואבא גם יחד. היה רועה נאמן. הוא נתן אהבה וממילא החזירו לו אהבה. הוא בעצמו העיד בצוואתו הקדושה "שמסרתי נפשי עבור הצלחתכם".

זה גם היה הנקודה שלו. "הצלחתכם". הוא לא עורר אברכים דווקא לתפקידים, גם לא להיות ראשי ישיבות ורמ"ם. רק נטע את החשק והתשוקה העצומה רק ללמוד וללמוד. כל כולו היה מסור לרומם, לעלות, כל אחד ואחד לפי דרכו.

בדקו פעם, שאין מי שהיה קשור ליישיבה או לרב שך, שלא נעזר על ידו באופן אישי. במצוקה כלכלית, או להכניס בן לת"ת וכדומה. הוא דיבר עם ילדים ועם כל אחד ואחד. הוא הרגיש אחריות אדירה לכל אחד ואחד.

הוא הרים את קרן התורה אצל כל אחד. כל גדולי עולם רוממו מסביבם אנשים והיה נעימות מיוחדת לידו. מרן זי"ע קיבל מכל רבותיו, כל אחד את המידה שלו, מהסבא מסלבודקא, מהרב מבריסק, מרבי איסר זלמן, מהחזון איש, מהחפץ חיים. אף שהיה אצלו פעמים לא רבות, דמותו הייתה כנגדו כל הזמן. הוא כל דבר היה חושב מה החפץ חיים היה עושה במקרה כזה ובמקרה כזה.

רק בשנים האחרונות נודע לציבור הרחב שהוא היה תלמיד חביב של הסבא מסלבודקא. במבט לאחור אינני יודע אם

הבנו מה זה קשור אלינו. זה הרי היה בתקופתו של הרב שך - תקופת הזוהר של עולם התורה, ולכאורה מה זה אקטואלי לגבי בני הישיבה לעסוק בעניינים שמחוץ ליישיבה. לימים התברר שהוא פשוט זרע זרעים בתלמידים שיהיה להם כוחות להתמודד בעתידו של הכלל, לשרוד בימינו אנו. זה פלא פלאים הראיה למרחוק שלו.

פעם הלכתי עם מורי חמי הראב"ד הגאון הגדול שליט"א, בשנים הסמוכות לאחר הסתלקותו של ראש הישיבה זי"ע"א, והוא אמר לי כי מידי יום צריך לעשות קריעה מחודשת על לכתו של מרן הרב שך, אין לי מספיק בגדים לזה. וזה היה לפני למעלה מעשר שנים, כאשר המצב לא היה כזה גרוע כמו היום, אך הוא ראה את החורבנות שנהיו לאחר הסתלקותו ונחרד.

בכל נושא הוא היה החלוץ. מה שקשור לכבוד שמים לא עניין אותו כלום, כגון בנושאי הלכה בפרשת הגיורים והממזרים ועוד ועוד. היתה לו אחריות.

חשוב להוסיף שבדבר שהוא חשש לנגיעה הוא התרחק מזה כמטחורי קשת, אפילו בדבר שבער בנפשו על הפרצה, הוא פשוט פסל את עצמו. באחד מן הפרשיות שהסעירו את הציבור, בא אחד לראש הישיבה באומרו שניתן לשתות 'לחיים' על הצלחת המערכה. מרן זי"ע"א הזדעזע למשמע הדברים "אלו שנפגעו מהמהלך הנצרך מורידים דמעות, ואתה רוצה לשתות לחיים?". זו שלמות הנקיות של האדם השלם.

גם היכן שיצא בגלוי כנגד מזימות ורעיונות שונים, הוא שקל בפלס כל מילה שתצא מפיו עם כל האחריות. מסופר שתקופה לפני שיצא כנגד אישיות רבנית, הוא ישב זמן ימים רבים עם ספרו על שולחן ובדק בדיקה אחר בדיקה.

כמה הוא חשש והתירע לא להיות "פרומקייט" ללא מידות טובות. והיה מדגיש תמיד שעיקר האדם זה מידות טובות. והיום רואים כמה הוא צדק. אפשר לומר שאנו חיים מה"שיחת חולין" שלו, מההתנהגות השולית שלו. וכמה אז באותם ימי זוהר לא הבנו על מה הוא מדבר. זה נראה כמו מאה שנים מאז הסתלקותו בסערה השמימיה...

שמעתי בימים האחרונים שיחה שמסר מרן זי"ע"א קודם מלחמת המפרץ. הוא מדבר שם על מושגים ודברים שאנו כלל לא נמצאים שם. הוא מדבר בכאב על כך שכל אחד מרגיש 'אנחנו הצלחנו', 'אנחנו הפסדנו', וכי זה מלחמה שמונחית על פי שולחן ערוך? על פי גדולי ישראל? הוא שאל בכאב כיצד אפשר לקרוא לזה ניצחון, הרי כאשר נגרם ניצחון שלא על פי התורה הרי זה מיעוט כבוד שמים. 'אנחנו' מחזירים שטחים? היום גם יראים ושלמים לא יבינו את הבעיה בזה.

גם במלחמת תשכ"ז הוא דיבר על הפגיעה בכבוד שמים העצומה שיש בזה שחיילים חילקו אוכל בשבת לערבים בעיר העתיקה. הציונים התגאו והתפארו על

'גדלות' הצבא שדואג לערבים ובאותו זמן הרב שך עמד וזעק בכאב "הרי זה חילול שבת", הוא בכה על כך. למי זה מפריע היום הדברים הללו? ...!

מרן זי"ע"א אמר כי לאחר שיהיו מסביבו נרות, אולי ידעו ויבינו מה הוא רצה. אנו רואים יהודי בעל עבירה, האם אנו מסתכלים שמחמתו מגיעים צרות לעולם? אצל הרב שך זה היה פשוט.

ככלל, ההנהגה של הרב שך הייתה סייעתא דשמיא והארה ממרומים. הקב"ה דואג לרומם אותנו לפני שבאים הניסיונות. למעשה הוא חזק מאד את המושג אמונת חכמים וזה הניסיון היום. זוכרני שמרן זי"ע"א דפק על הסטנדר ואמר, אנחנו שומעים לחפץ חיים כי הוא אמר את זה? אנו שומעים כי זה מה שהקב"ה אמר. ואם הוא לא יגיד לנו מה שהקב"ה אמר אז לא נשמע בקולו!

היום הכל השתבש, זייפו את היהדות המקורית שקיבלנו מרבתינו. וכדי לשרוד צריך בדרך האמיתית והמסורה, צריך הרבה לשמור על עצמו, להיות יהודי אמתי ולא להיות מושפע מהרחוב. מרן זי"ע"א היה מצטט תמיד את דברי רב ניסים גאון בברכות, שאומר שהקב"ה עושה מופתים בשביל להטעות את הציבור, בכדי שיעמדו בניסיונות.

כאשר הרב מבריסק נכנס לירושלים, הוא אמר כעת אני מבין מה הכוח של המהרי"ל דיסקין זי"ע"א, הוא ראה את הקנאות של אנשי ירושלים, הנאמנות והעמידה על המשמר, והכל מכוחו של המהרי"ל דיסקין, אז הוא הבין את כוחו הגדול.

במידה מסויימת גם היום, כל מה שנשאר יהודים הממשיכים בדרכו של מרן זי"ע"א, על אף כל הרדיפות, זה הכל מכוחו של מרן הרב שך זי"ע"א שנתן לנו בחיי חיותו. לולא הוא לא היינו יכולים כלל לעמוד בניסיונות שמתרגשים היום על היכלי התורה.

יש כאלו הנקראים תלמידי הרב שך, שהיו מקורבים לעניינים שונים או בעלי תפקידים שונים והיו מלאים נגיעות, הם אינם נקראים תלמידים.

פעם נכנס אליו יהודי וסיפר לו כי הוא זכה לראות את מרן הגר"ח"ע גרודז'ינסקי ובמשך כמה דקות הוא סיפר סיפורים מהקודש פנימה. לאחר שיצא פנה מרן זי"ע"א לבני הבית באומרו: הוא לא ראה את ר' חיים עוזר! ... בני הבית תמהו למשמע הדברים, והרי הוא ראה ומספר בדיוק את הסיפורים מחיי חיותו. אמר להם מרן זי"ע"א אם כל הסיפורים הם שטחיים על העניינים הגשמיים בבית הגר"ח"ע, אז הוא לא ראה את ר' חיים עוזר, אלא הוא ראה יהודי זקן בא בימים שהוא הרב של וילנא...

השיחה המרתקת יכולה הייתה להימשך מעוד זמן. היא נגעה בעומק הנפש ועוררה געגועים עזים לרבינו הגדול מרן זי"ע"א ולדרכו העילאית. אלא שמחוגי השעון רמזו את שלהם, ונאלצנו לסיים את שעת השיחה, אחוזי הרהורים על הדברים ומשמעותם.

מה נגנו ארון הקודש
אהה

ובנו הגדול, עזבת אותנו לאנחות,
איראליים ומצוקים אחוז בלוחות הברית,
גברו ירידתם של איראליים,
ונכבית בחלת ישראל הנשארת,
עסור האיש אשר האיר עיני ישראל
בחשכת הנלות ובנכבי התקופה.

ראש נולת איראל, יחיד הדור ופלאו, אור העולם,
משען כל בית ישראל,
אביתם ולבכם של ישראל ומנהיגם,
היה לבית ישראל לחומת אש בצורה,
וצטה שלא חשכת תורה מישראל.

מעתיק השמועה,
יגע בעשר אצבעותיו בחורה,
ולא נהנה אמילו כאצבע קטנה,
איש האמת.

רבן של ישראל
קדוש ה', הגאון החסיד האמיתי,
מרינא וריכנא

רבי **אלעזר מנחם מן**
וצוקללה"ה

בר"ר **עזריאל ו"ל**
שך

ראש חשיבה
בעל ה"אבי עזרי" על הרמב"ם

בעוסק עיונו בחורה
העסיר תלמידים לאלפים בכל קצוי תבל
הורו יראתו וקדושתו ורמו ודאירו שמי הותרות
למעלה ממאה שנה
עד שנת בגו המאורות כליל הששי
לפר"י וזקרא שם בשם ה' א-ל עולם
ש"ז לורת מרחשון תשס"ב
נשטן בפניא דמעלי שבתא,
ובגדו גדול עשו לו במותו, ויבכו אותו בית ישראל,
אבינו, רוענו, על מי אותנו עזבת ונטשת.
תהא נפשו צרורה בצרור החיים
באור פני מלך חיים

בעל **"אבי עזרי"** זצ"ל

הנחת רבים וזקוקי צדקה

בין שני מבקש מכל אלו תלמידים
חורגים ונקבלו הועלת מסו
דן במורה וכן מרצח ד' וכן ממות
שיעשו חסד עמך, וילמדו בעד עיני
דשטתו אמילו טענה אחת או שתי
אחת של מוסר, וי"י זה שטת, כי גם
אחד שפירמי את נפשו להצלתם
בלימוד, וגם ידעי כידי דשטת
ולתלמיד לשיבתם אענה כליל
וחמנתי שופתי לצדדי למד חגיגה
אחד חסידה שלימה
מפני תודת מלך בחורה